

วารสารดำรงราชานุภาพ

ปีที่ 13 ฉบับที่ 48 ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2556 ISBN 1513 - 6884

ความสำเร็จที่ยั่งยืน
กับโครงการปิดทองหลังพระ
สืบสานแนวพระราชดำริ

วารสารดำรงราชานุภาพ
DAMRONG RAJANUPHAB JOURNAL

สถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงมหาดไทย

วารสารดำรงราชานุภาพ DAMRONG RAJANUPHAB JOURNAL

ตราประจำพระองค์
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

“บทความหรือข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏ
ในวารสารดำรงราชานุภาพ
เป็นวรรณกรรมของผู้นิพนธ์โดยเฉพาะ
สถาบันดำรงราชานุภาพและ
บรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย”

คณะผู้จัดทำวารสารดำรงราชานุภาพ

เจ้าของ สถาบันดำรงราชานุภาพ

คณะที่ปรึกษา

นายวิบูลย์ สงวนพงศ์

ปลัดกระทรวงมหาดไทย

นายประภาศ บุญยสินดี

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

นายแก่นเพชร ช่วงรังษี

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

นายจรินทร์ จักกะพาก

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

บรรณาธิการบริหาร

นายทรงชนะ วิชัยธนพัฒน์

ผู้อำนวยการสถาบันดำรงราชานุภาพ

ที่ปรึกษาของบรรณาธิการ

นางสุกานดา วรเชษฐบัญชา

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและแผน

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายอภิชัย ชัยชมภู

ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้

กองบรรณาธิการ

นางวันเพ็ญ ทรงวิวัฒน์

นางณิรมล เกิดแก้ว

นางกาญจนา แจ่มมินทร์

นายบัญชา ดวงดีแก้ว

นางสาวสุพัทธา บุญถึง

นางสาวสุภาพ ป้อมมะลิ่ง

สถานที่ติดต่อ

สถาบันดำรงราชานุภาพ

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย

ถนนอัษฎางค์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร./โทรสาร 0-2221-5958

<http://www.stabundamrong.go.th>

ป

ทบรณธิการ

“ปิดทองหลังพระ” คือการเพียรทำความดี โดยไม่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตน เป็นคำนิยาม คำว่า “ปิดทองหลังพระ” โดยมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ซึ่งจัดตั้งโดยความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2552 เป็นเวลาผ่านมาประมาณ 4 ปี ที่มูลนิธิปิดทองหลังพระ และสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ได้ดำเนินการ จัดการความรู้และส่งเสริมการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ได้ดำเนินการจัดการความรู้และส่งเสริม

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และพัฒนารูปแบบให้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศต่อไป

วารสารดำรงราชานุภาพฉบับนี้จึงเน้นเนื้อหาที่ประสงค์จะเผยแพร่ความเป็นมาของมูลนิธิปิดทองหลังพระและสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ ตลอดจนกิจกรรมดำเนินงาน ตาม “ศาสตร์พระราชา” คือ หลักองค์ความรู้ 6 มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร พลังงานทดแทน ป่า และสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็น ข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ตลอดจนการบูรณาการประสานความร่วมมือให้การดำเนินงาน “ปิดทอง หลังพระ” เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายไว้ต่อไป

ขอขอบคุณมูลนิธิปิดทองหลังพระและสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ ที่อนุญาตและอนุเคราะห์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ ไว้ ณ ที่นี้ และสถาบันดำรงราชานุภาพขอขอบคุณทั้งท่านผู้เขียนบทความและผู้อ่านที่ช่วยกันจรรโลงให้วารสาร ดำรงราชานุภาพ มีคุณภาพและมีประโยชน์ทางด้านวิชาการแก่ผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้า โดยบทความทุกเรื่องจะนำเผยแพร่บนเว็บไซต์ของสถาบัน ฯ (www.stabundamrong.go.th) ด้วย อีกทางหนึ่งหากท่านมีข้อเสนออื่นใดเกี่ยวกับการดำเนินงานวารสารดำรงราชานุภาพ ทางกองบรรณาธิการยินดีรับฟังข้อเสนอแนะด้วยความ ยินดีครับ

(นายทรงชนะ วิชัยธนพัฒน์)

ผู้อำนวยการสถาบันดำรงราชานุภาพ

บรรณาธิการบริหารวารสารดำรงราชานุภาพ

สารบัญ

ความเป็นมาของมูลนิธิปิดทองหลังพระ	มูลนิธิปิดทองหลังพระ	1
โครงการปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ	นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร	39
เพียงพอเพราะเราพอเพียง	ปราชญ์ชาวบ้าน จ.น่าน	53
ก้าวเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่ของปิดทองหลังพระที่หนองวัวซอ	อำเภอหนองวัวซอ จ.อุดรธานี	60
การพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริบ้านโป่งลึก-บางกลอย	สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี	67
โครงการปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริบ้านท่าลอบ	สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี	83

ความเป็นมามูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ และสถาบันส่งเสริม และพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

มูลนิธิปิดทองหลังพระ

พันธกิจ

มติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2552 เห็นชอบให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ดำเนินการจัดตั้ง “มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ” และ “สถาบันส่งเสริมและพัฒนา กิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ” มีการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิ ปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2553

จัดการความรู้และส่งเสริมการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยเชื่อมโยง องค์ความรู้และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานสืบสานแนวพระราชดำริต่างๆ ภาครัฐ เอกชน วิชาการ ท้องถิ่น ชุมชน และประชาสังคม เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจนเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. จัดตั้งและสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติของมูลนิธิ ให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งการจัดตั้ง

2. ให้สถาบัน โดยมีมูลนิธิสนับสนุนให้ทุนดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1) สนับสนุนส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาและพัฒนาแก่องค์กรชุมชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรทางสังคม สถาบันวิชาการ ภาครัฐกิจในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับมิติการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2) สนับสนุนการจัดการความรู้ตามแนวพระราชดำริ โดยประสานความร่วมมือกับศูนย์ศึกษาพัฒนาโครงการส่วนพระองค์ โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ องค์กรชุมชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรทางสังคม สถาบันวิชาการ ภาครัฐกิจ เพื่อให้เกิดคลังความรู้ การยกระดับความรู้ การต่อยอดชุดความรู้ใหม่ การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในและนอกระบบ ตลอดจนการขยายผลเชื่อมโยงสู่การนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวาง

2.3) ส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการภารกิจและกิจกรรมของสถาบันกับแผนชุมชน แผนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด แผนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และนโยบายรัฐบาล

2.4) สนับสนุน ส่งเสริม แนะนำ และช่วยเหลือ องค์กรชุมชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรทางสังคม สถาบันวิชาการ ภาครัฐกิจ เพื่อให้สนับสนุนแนวพระราชดำริไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาทุกระดับของประเทศ

2.5) สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และความร่วมมือดำเนินการแนวพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา และทัศนศึกษาที่เกี่ยวกับการนำแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้และขยายผลสู่ชุมชน

4. เพื่อส่งเสริมการประสานการดำเนินงานร่วมกับองค์กรชุมชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรทางสังคม สถาบันวิชาการ ภาครัฐกิจ เพื่อกิจกรรมพัฒนาและกิจกรรมสาธารณประโยชน์

5. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

1. เกิดแนวทางที่หลากหลายในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาประเทศตามภูมิสังคมอย่าง ยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

2. เกิดการมีส่วนร่วมจากภาคีทุก ภาคส่วนในการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์สาขาตามแนวพระราชดำริ

3. เกิดการรับรู้ เข้าใจ และความร่วมมือ สันับสนุนจากภาครัฐ วิชาการ เอกชน ท้องถิ่น ชุมชน ประชาสังคม และนานาชาติ ในการร่วม สร้างภูมิคุ้มกันและร่วมแก้ไขปัญหาพื้นฐานที่ สำคัญของประเทศตามแนวพระราชดำริ

คณะกรรมการมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

ที่มา: www.dailynews.co.th

ในการประชุมคณะผู้ก่อตั้งมูลนิธิปิดทอง หลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2553 ได้มีการพิจารณาผู้ดำรง ตำแหน่งกรรมการมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็น ชอบให้ตั้งกรรมการมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ดังมีรายนามของกรรมการ ดังนี้

นายเกษม วัฒนชัย	ประธานกรรมการ
นายสุเมธ ตันติเวชกุล	กรรมการ
นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา	กรรมการ
ท่านหญิงบุตรี วีระไวทยะ	กรรมการ
ท่านหญิงจรัสจิตต์ ทีชะระ	กรรมการ
นายจตุรงค์ ปัญญาดี	กรรมการ
นายวิโรฒ สันติประภาพ	กรรมการและเลขาธิการ
หม่อมราชวงศ์อิสตินัดดา ดิศกุล	กรรมการ

4 หลักการดำเนินงานและแนวทางปฏิบัติงาน

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ มีหลักในการดำเนินงานและแนวทางการปฏิบัติงานโดยการน้อมนำเอาองค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติยึดหลักการทรงงานของพระองค์ท่านดังนี้

4.3 หลักการทรงงานและหลักการโครงการ 23 ข้อ

หลักการโครงการ

1. ระเบิดจากภายใน
2. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก
3. ทำตามลำดับขั้น
4. ภูมิสังคม
5. บริการที่จุดเดียว
6. ใช้ธรรมปราบอธรรม
7. การพึ่งตนเอง
8. พออยู่พอกิน
9. ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน
10. ขาดทุนคือกำไร
11. เศรษฐกิจพอเพียง
12. ทำงานอย่างมีความสุข
13. ความเพียร
14. รู้ รัก สามัคคี

4.1 หลักการองค์ความรู้ 6 มิติ

คือ มิติด้านน้ำ ด้านดิน ด้านเกษตร ด้านพลังงานทดแทน ด้านป่า และด้านสิ่งแวดล้อม โดยปรับให้สอดคล้องเป็นไปตามสภาพของภูมิสังคมและพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจน เชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแก้ไขปัญหาและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นไปได้อย่างยั่งยืน

4.2 หลักการพัฒนา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

ต้องมีการทำความเข้าใจในชุมชน เข้าใจในสภาพพื้นที่และภูมิสังคม การเข้าถึงข้อมูล การเก็บข้อมูลที่เป็นจริงและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และจึงเริ่มการพัฒนาโดยการนำองค์ความรู้ให้ชาวบ้านลงมือทำด้วยตนเอง จากหน่วยงานที่มีองค์ความรู้จากครูภูมิปัญญา ไปให้กับชาวบ้าน

หลักการทรงงาน

1. จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ
2. ทำงานแบบองค์รวม
3. ไม่ติดตำรา
4. ประหยัด
5. ทำให้ง่าย
6. การมีส่วนร่วม
7. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม
8. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
9. ปลูกป่าในใจคน

กรอบการดำเนินงานตามมติคณะกรรมการ

คณะกรรมการมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ได้วางกรอบการดำเนินงานของสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระฯ ไว้ดังนี้

1. นำเสนอแผนดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจน การส่งผลผลิตจำแนกกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 ระดับ ระดับศูนย์ศึกษาการพัฒนา โครงการส่วนพระองค์ โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและระดับองค์กรชุมชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรทางสังคม สถาบันวิชาการ ภาคธุรกิจ

2. แผนงบประมาณจะจำแนกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับแผนงาน ระดับโครงการ และระดับกิจกรรม โดยระดับแผนงานจะสอดคล้องกับผลผลิตที่กำหนดไว้

3. จำแนกแผนงานออกเป็น 4 แผนงาน คือ

3.1 งานจัดการความรู้ ประกอบด้วย การรวบรวมองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ เป็นคลังความรู้ การนำองค์ความรู้จากโครงการพระราชดำริ ไปช่วยแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้าน การจัดทำคู่มือ ขั้นตอนการพัฒนาและบริหารโครงการ การติดตามประเมินผล เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับโครงการขยายผลในพื้นที่อื่นๆ การจัดทำความรู้พร้อมใช้ที่ประชาชนสามารถนำไปปรับใช้กับภูมิสังคมได้ การเชื่อมโยงองค์ความรู้โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญ การเชื่อมความรู้จากสถาบันการ

ศึกษาสู่ชุมชน โดยมีความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ กับสถาบันอุดมศึกษา

3.2 งานส่งเสริมการพัฒนา ประกอบด้วย โครงการส่งเสริมการบูรณาการระดับพื้นที่ และโครงการพัฒนาระบบความร่วมมือภาคี เครือข่ายสืบสานแนวพระราชดำริ มุ่งส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาความยากจนพื้นที่พหุทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยต้องนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นกลไกขับเคลื่อนหลัก และเป็นเจ้าของการพัฒนา ทั้งนี้การพัฒนานั้นต้องสอดคล้องกับภูมิสังคมและสามารถวัดผลได้ อย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีพัฒนา ทั้งหน่วยงานพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานนโยบาย และท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางสังคม เพื่อให้มีโครงการต้นแบบการพัฒนาอย่างเหมาะสม และสนับสนุน ให้มีโครงการขยายผลในระดับจังหวัด โดยมีแนวทางหลักคือ ควรเป็นพื้นที่ที่มีการต่อยอดโครงการที่ชุมชนได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริอยู่แล้ว หรือชุมชนมีความเข้มแข็งและต้องการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ และควรกระจายตัวตามภูมิภาคต่างๆ ไม่ซ้ำพื้นที่เดิม

3.3 งานสื่อสารและภาคีสัมพันธ์ ประกอบด้วย โครงการส่งเสริมการรับรู้และเข้าใจแนวพระราชดำริของประชาชน สื่อมวลชน ส่งเสริมการสื่อสารเพื่อการรับรู้เข้าใจ การปรับทัศนคติทั้งในระดับส่วนกลาง ระดับจังหวัด และชุมชน ตลอดจนบทบาทในการเชื่อมโยงสื่อมวลชนเรียนรู้ชนบท นำสื่อมวลชนพื้นที่

ต้นแบบและพื้นที่ขยายผลปิดทองหลังพระฯ การเผยแพร่กิจกรรมของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ให้เป็นที่รับรู้ของสาธารณชน

3.4 งานบริหารจัดการสำนักงาน ประกอบด้วย การติดตามสนับสนุนฝ่ายต่างๆ และงานโครงการอย่างต่อเนื่อง การบริหารการเงิน ควบคุมดูแลค่าใช้จ่าย จัดทำงบการเงินประจำปี การบริหารสำนักงาน อำนวยความสะดวกต่อการทำงาน การติดตามประเมินผล โดยการพัฒนาระบบสารสนเทศ การจัดประชุม คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ งานธุรการต่างๆ คณะกรรมการสถาบันส่งเสริมและ

พัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ เห็นชอบกับการทำยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้

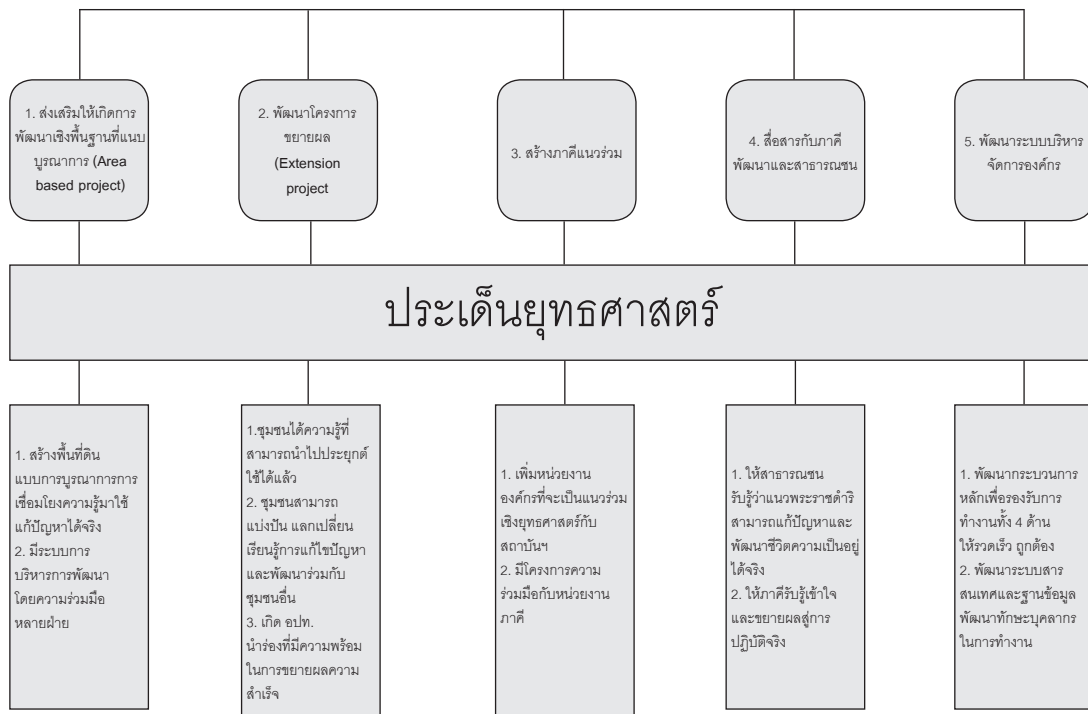
วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยขยายผลแนวพระราชดำริให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

กลยุทธ์หลัก

“เชื่อมโยง และ ร่วมเรียนรู้” (Link & Learn)

ยุทธศาสตร์

ค่านิยมร่วม (shared value)

- 1) ศรัทธาในแนวพระราชดำริ
- 2) เชื่อในพลังของการเรียนรู้
- 3) ขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือของท้องถิ่น/ชุมชน
- 4) ประชาชนต้องได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานขององค์กร

การดำเนินงานของมูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ และสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ ในปีงบประมาณ 2555 นับว่าเป็นความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญในภารกิจทุกด้าน เป็นที่ยอมรับโดยกว้างขวาง

ความสำเร็จของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในระดับลุ่มน้ำ โดย ยึดหลักการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยมีตัวอย่างความสำเร็จ คือ โครงการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนอ่างเก็บน้ำห้วยคล้าย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุดรธานี และโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ บูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดน่าน ตามแนวพระราชดำริ ทำให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยร.) พร้อมด้วยคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ (กยอ.) และผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ดร.วีรพงษ์ รามางกูร ดร.วิษณุ เครืองาม ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เลขาธิการคณะกรรมการ

ยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน รองเลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และผู้แทนผู้บัญชาทหารบก เดินทางไปศึกษาดูงานที่จังหวัดอุดรธานี น่าน และเชียงราย เมื่อวันที่ 27-19 มกราคม 2555 เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำแผนงานโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ โดยยึดหลักการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ

ภารกิจของงานจัดการความรู้ คือ จัดหาองค์ความรู้ที่พิสูจน์แล้วว่า สามารถแก้ปัญหาความยากจนของชาวบ้านให้พ้นจากภาวะทุกข์ ใช้ สู่การมีชีวิตอยู่อย่างพอกพอกกินและพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืนด้วยองค์ความรู้ 3 ประเภท คือ องค์ความรู้จากแนวพระราชดำริทั้ง 6 มิติ (น้ำ ดิน ป่า เกษตร พลังงานทดแทน และสิ่งแวดล้อม) องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ที่เป็นสากล เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาของตนเอง และสร้างเป็นความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของตน

องค์ความรู้ดังกล่าว มีการนำไปใช้ใน 3 รูปแบบ คือ

1. นำไปใช้ปฏิบัติในพื้นที่ต้นแบบ จังหวัดน่านและจังหวัดอุดรธานี และในพื้นที่ขยายผล 17 พื้นที่ 10 จังหวัด

2. นำไปสื่อสาร สร้างการเรียนรู้แก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่างๆ

3. นำไปสอนในสถาบันการศึกษา โดยปรับให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับสถานศึกษาในระดับต่างๆ

แผนปฏิบัติการ 2556

โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดน่าน ได้กำหนดแผนงานที่จะดำเนินการในปี 2556 ไว้ ดังนี้

1. การส่งเสริมการพัฒนา

1.1 การพัฒนาระบบน้ำ

- สร้างฝายเกษตร เพื่อให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตรในฤดูทำนาและพืชหลังนาครอบคลุมทั้งพื้นที่ มีเป้าหมายสร้างเพิ่ม 6 ตัว พื้นที่รับน้ำ 180 ไร่ 1 งาน 35 ตารางวา ผู้รับประโยชน์ 28 ราย

- ซ่อมแซมฝาย 17 ตัว โดยใช้แรงงานชาวบ้านทั้งหมด

- ขุดลอกตะกอนหน้าฝาย เพื่อเปิดทางให้น้ำไหลลงบ่อพวง 153 ตัว โดยใช้แรงงานชาวบ้าน

- ซ่อมแซมระบบท่อ และต่อท่อส่งน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรที่ยังไม่ได้รับน้ำ โดยเจ้าของแปลงนาลงทุนซื้อท่อต่อเข้าแปลงนาตัวเอง มีเป้าหมายต่อระบบท่อเพิ่มเติม 9,798 เมตร

- ซ่อมแซมผ้าพลาสติกคลุมบ่อพวง ซึ่งชำรุดฉีกขาด 15 บ่อ ในพื้นที่อำเภอ

เฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้เก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตรได้ตลอดทั้งปี

- ติดตามกลุ่มผู้ใช้น้ำ 25 กลุ่ม ให้ดำเนินงานตามกฎระเบียบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชาวบ้านสามารถดูแลบริหารจัดการน้ำ และซ่อมแซมระบบส่งน้ำได้เอง

- การปรับปรุงภูมิทัศน์บ่อพวง เช่น ปลูกพืชรอบบ่อและล้อมรั้ว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สืบสานแนวพระราชดำริให้ชาวบ้านมีรายได้

1.2 ปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับพืชที่เพาะปลูก พื้นที่ 2,534 ไร่ ประกอบด้วย หว่านเมล็ด ปอเทือง 879 ไร่ และโดโลไมท์ 855 ไร่ โดยสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด สนับสนุนการปรับปรุงดินนาขั้นบันไดโดยปลูกพืชตระกูลถั่ว 500 ไร่ ปรับปรุงคันนาโดยปลูกตะไคร้ และดอกไม้จีน 100 ไร่ ส่งเสริมการใช้ไตรโคเดอร์มาและบิวเวอร์เรีย เพื่อป้องกันโรคพืชและแมลง และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยน้ำ 200 ไร่

1.3 ส่งเสริมการเกษตรและปศุสัตว์ เพื่อเสริมรายได้ ลดต้นทุนการผลิต และสร้างอาชีพให้ แก่ชาวบ้าน

- ส่งเสริมพืชหลังนา 17 ชนิด ในพื้นที่ 544 ไร่ หน่อไม้ฝรั่ง พริกชุบเปอร์ฮอท พริกขี้หนู พริกหัวเรือ ปีทูท บร็อกโคลี่ ถั่วลิ้นเตา ถั่วลิ้นเตาหวาน ถั่วลิสง กระเจี๊ยบแดง ข้าวขาว พักทอง ตะไคร้ วานหางจระเข้ มันฝรั่ง และงา ซึ่งเพาะกล้าที่ศูนย์เพาะเมล็ดบ้านดินตก อำเภอบัว มีเกษตรกรที่สนใจเตรียมแปลงแล้ว 367 ราย สามารถสร้างรายได้ตลอดทั้งปี 11,198,600 บาท เฉลี่ยไร่ละ 20,586 บาท

- ส่งเสริมปลูกพืชผักสวนครัว การเพาะเห็ดหอม 4,000 ก้อน และการเลี้ยงเชื้อเห็ดหอม โดยใช้วัสดุในพื้นที่ เริ่มทำที่ศูนย์เรียนรู้ ปิดทองหลังพระฯ เพื่อให้ชาวบ้านเห็นตัวอย่าง ภูมิธรรมความสำเร็จ และนำไปปฏิบัติตาม

- ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในลักษณะการรวมกลุ่มและ กองทุน เช่น กลุ่มแปรรูปกล้วยเหลืองนวล กลุ่มแปรรูปตำ และกลุ่มแปรรูปหมู

- การพัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรที่แปรรูปแล้วในปี 2555 เช่น น้ำพริกปลามะแขว่น โดยปรับปรุงโรงเรือนที่ผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐาน

- ติดตามผลการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจที่ปลูกอยู่แล้วในพื้นที่ เช่น มะนาว ส้มโอ มะแขว่น ส้มเขียวหวาน ให้ผลผลิตดี มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด

- ติดตามผลการดำเนินงาน กองทุนต่างๆ เพื่อให้มีการดำเนินงานต่อเนื่อง และจะส่งมอบกองทุนทั้งหมดให้ชาวบ้าน บริหารจัดการเอง ในปี 2556

- สร้างตลาดชุมชน 3 แห่ง (ห้วยธนูผาหลัก เปียงก่อ) เป็นจุดรวมผลผลิตทางการเกษตรและการแปรรูปของชุมชน และเป็นจุดแวะพักบริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายผลผลิต และเป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้ในการค้าจากแม่พันธุ์แม่พันธุ์

2. การแก้ไขปัญหา

2.1 ปรับปรุงระบบเครื่องสี่ขาวของโรงสี 5 แห่ง (ห้วยธนู น้ำปาก บ้านยอด น้ำเกาะ

เปียงซ้อ) เนื่องจากกินน้ำมันมาก รวมทั้งสนับสนุนให้มีระบบบริหารจัดการโรงสีที่เน้นบริการคน ในชุมชนมากขึ้น

2.2 ปรับปรุงพันธุ์สุกร โดยการผสมเทียมและเปลี่ยนพ่อพันธุ์ใหม่ โดยใช้พ่อพันธุ์ในพื้นที่อื่นของโครงการฯ

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้

3.1อบรมให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จด้านการเกษตรปศุสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การทำบัญชีครัวเรือน เพื่อนำไปปรับใช้และต่อยอดในพื้นที่ตนเอง ให้ชาวบ้านแก้ไขปัญหาและพัฒนาผลผลิตให้ดีขึ้น 18 ครั้ง

3.2 สนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่พื้นที่ขยายผลและสถานศึกษา 16 ครั้ง

3.3 พัฒนาศักยภาพในองค์กรให้มีทักษะความสามารถในการทำงานสนับสนุนชาวบ้านโดยอบรมทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ การอ่านแผนที่ และการตรวจวิเคราะห์ดิน

4. งานริเริ่มใหม่

4.1 โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อยอดการพัฒนา ร่วมกับศูนย์ประสานงานประชาคมน่าน (7 พื้นที่) มูลนิธิฮักเมืองน่าน และกลุ่มฮักเมืองน่าน (พระครูพิทักษ์นันทคุณ) เพื่อต่อยอดการพัฒนาในหมู่บ้านที่มีความเข้าใจและมีความพร้อมด้านการพัฒนาในมิติต่างๆแล้ว เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาระบบน้ำ การสร้างฝาย ระบบส่งน้ำ ระบบเก็บกักน้ำ เป็นต้น

4.2 พัฒนาระบบติดตามผลการปฏิบัติงานและจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบ Scorecard Cockpit เพื่อให้ผู้บริหารมีระบบข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจวางแผนการพัฒนา และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ขององค์กรโดยได้รับความร่วมมือจากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์

5. ขยายความร่วมมือกับภาคี หน่วยงานราชการ ท้องถิ่น ท้องที่ เอกชน ประชาสังคม และสถาบันการศึกษา

คณะอนุกรรมการธุรกิจเพื่อสังคม (CSR) มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ดำริที่จะส่งเสริมให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่มีคุณสมบัติความเป็นผู้นำ มีจิตอาสา มีความรู้ความสามารถให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อเป็นการสร้างกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแหล่งรวมของบุคลากรที่มีจิตอาสาพร้อมทำประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป จึงได้จัดตั้งโครงการทุนขึ้นในปี 2553 และกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาจากโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา และเป็นแกนนำในกิจกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เป็นที่ประจักษ์ถึงความเป็นผู้นำและจิตอาสาในการช่วยเหลือกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของโรงเรียนและชุมชน

โครงการทุนฯ ได้เริ่มดำเนินการเป็นปีแรกในปี 2554 โดยการนำร่องของมูลนิธิสำนักงาน

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีการมอบทุนการศึกษาครั้งแรกจำนวน 12 ทุน แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาได้รับการประเมินให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในปีแรกจำนวน 12 โรง

ในปี 2555 มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ได้รับโอนโครงการทุนเศรษฐกิจพอเพียง จากมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มาดำเนินการต่อ ภายใต้การกำกับดูแลด้านนโยบายโดยคณะอนุกรรมการธุรกิจเพื่อสังคม (CSR) ของสถาบันฯ และแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารทุนเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผู้อำนวยการสถาบันฯ เป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ กำกับดูแลการบริหารงานและการดำเนินงานโครงการทุนฯ รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน (ชมรม CSR Club) มีส่วนร่วมบริจาคเงินทุนการศึกษา และจัดตั้งเป็นรูปแบบกองทุน ชื่อ **“กองทุนเศรษฐกิจพอเพียงของมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ”**

ในปีนี้มีทุนการศึกษาอีก 16 ทุน แก่โรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ฯ 16 โรงเรียน นับเป็นนักเรียนทุนรุ่นที่ 2 เมื่อรวมกับนักเรียนทุนรุ่นที่ 1 จำนวน 12 คน ขณะนี้มีจำนวนนักเรียนทุนทั้งหมด 28 คน ที่อยู่ในระหว่างการศึกษาของรัฐ 21 แห่งในทุกภาค

นอกจากการให้ทุนการศึกษาแล้ว ยังมีการพัฒนาและฝึกอบรมนักเรียนทุน ในช่วงปิดภาคการศึกษา 2/2554 มีการจัดกิจกรรมการลงพื้นที่ ระหว่างวันที่ 8-28 พฤษภาคม 2555 เพื่อพัฒนาปลูกฝังทัศนคติ การเรียนรู้และทักษะพื้นฐานการทำงานจริงในชนบท ณ โครงการ

ต้นแบบปิดทองหลังพระฯ อ่างเก็บน้ำห้วยสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นแนวทางการฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้แนวคิดและหลักการพัฒนาตามตำรามูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ การปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ในกระบวนการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการศึกษาดูงาน การพัฒนาต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

ช่วงปิดภาคเรียนการศึกษา 1/2555 จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 15-20 ตุลาคม 2555 เพื่อให้ให้นักเรียนทุนเรียนรู้และฝึกการใช้ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ การเพิ่มผลผลิตของตน และเทคนิคการสื่อสาร เสริมด้วยการฟังบรรยายพิเศษในช่วงเย็นจากวิทยากรรับเชิญ เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจอย่างมีธรรมาภิบาล

กองทุนเศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ได้รับการบริจาคสมทบจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จำนวน 21 ล้านบาท
- มูลนิธิเอสซีจี จำนวน 5 ล้านบาท
- ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) จำนวน 5 ล้านบาท
- บริษัทบางจาก ปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) 250,000 บาท
- บริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน) จำนวน 1 ล้านบาท

- บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จะบริจาค จำนวน 400,000 บาท

รวมเงินบริจาค 32,650,000 บาท ณ เดือนตุลาคม 2555

การดำเนินงานในระยะต่อไป

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2555-2558 คณะทำงานคัดเลือกพื้นที่การดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งขึ้น เพื่อพิจารณากลับกรองหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพมาดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทฯ ซึ่งมีปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน พร้อมด้วย ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระฯ และส่วนราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย

พิจารณาคัดเลือกโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กๆ ในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบท เชิงพื้นที่ๆ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2558 ตามลำดับความสำคัญของโครงการ ดังนี้

- 1) โครงการที่เป็นอ่างเก็บน้ำ
- 2) โครงการที่เป็นฝาย
- 3) โครงการที่เป็นท่อส่งน้ำ ระบบส่งน้ำ และ

- 4) โครงการที่เป็นสถานีน้ำ พิจารณาความพร้อมเบื้องต้นในพื้นที่ของประชาชนและส่วนราชการ ระดับความเป็นอยู่ของหมู่บ้าน ปริมาณความจุของแหล่งน้ำ ปัญหาที่ควรได้รับแก้ไขพิจารณาคัดเลือกเป้าหมายในปีแรก และ

ที่ประชุมมีมติเลือกโครงการฯ ตามเกณฑ์ ดังนี้

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 จำนวน 35 โครงการ 31 อำเภอ 24 จังหวัด

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 จำนวน 35 โครงการ 34 อำเภอ 26 จังหวัด

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 จำนวน 35 โครงการ 31 อำเภอ 25 จังหวัด

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 จำนวน 37 โครงการ 31 อำเภอ 24 จังหวัด

ความร่วมมือในพื้นที่โครงการพระราชดำริของกองทัพบกกับสถาบันปิตุทองหลวงพระฯ

จากการที่กองทัพบกให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันฯ อย่างเต็มที่ ทั้งด้านกำลังพล เครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะ และ

ร่วมปฏิบัติงานในพื้นที่ ทำให้กองทัพบกเกิดแนวความคิดที่จะปรับเปลี่ยนการดำเนินงานโครงการพระราชดำริ 126 โครงการทั่วประเทศจากการดำเนินงานแบบโครงการ (Project Based) เป็นการดำเนินงานในลักษณะการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Based) และปรับปรุงข้อมูลของหน่วยงานในพื้นที่ให้เข้ากับแนวทางการดำเนินงานของสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิตุทองหลวงพระฯ ในขั้นตอนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ 6 มิติ

เป็นที่มาของความร่วมมือในพื้นที่โครงการพระราชดำริ ของกองทัพบกกับสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิตุทองหลวงพระฯ ภายใต้กรอบความร่วมมือ ดังนี้

1. ดำเนินงานภายใต้แผนงานของกองทัพบกในปี 2556 จำนวน 25 แห่ง จัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม ในพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแก้มลิงเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวของการป้องกันน้ำท่วมและเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริเดิม ในพื้นที่กองทัพภาคที่ 2 ที่ปัจจุบันยังไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น ไม่มีระบบส่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำโดยใช้รูปแบบอุดรโมเดล

3. การศึกษาข้อมูลและการทำงานของสมาชิกโครงการศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ดังนั้นจะสามารถต่อยอดการพัฒนาตามองค์ความรู้ 6 มิติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนผ่านแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ให้เป็นระบบปกติของราชการ

จากปัญหาโครงสร้างการทำงาน การกำหนดพื้นที่ Area Based ที่เป็น Top down และการติดตามงานตามขั้นตอนของแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำรินในจังหวัดขยายผล 10 จังหวัด สถาบันฯ จึงจัดทำข้อเสนอขอรับการสนับสนุนเชิงนโยบายต่อนายกรัฐมนตรี ในการเปลี่ยนผ่านแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ ให้เป็นระบบปกติของราชการ

นายกรัฐมนตรีเห็นชอบกับแนวทางดังกล่าวและมอบหมายให้สำนักนายกรัฐมนตรีร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ยกร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาพื้นที่เชิงประยุกต์ พ.ศ..... โดยมีสาระสำคัญ คือ ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการดำเนินงาน และมีสำนักงานบริหารโครงการ เป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีนายพันธุ์ชัย วัฒนชัย (อดีตรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี) เป็นหัวหน้าคณะทำงาน รับผิดชอบบริหารจัดการในภาพรวม และมีคณะทำงานประกอบด้วยอดีตผู้บริหาร จากกระทรวงต่างๆ

ระดับภูมิภาคมีทีมปฏิบัติงานพื้นที่ระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ปลัดจังหวัดหรือหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ มีหน้าที่สนับสนุนแก้ไขปัญหาข้อติดขัดสนับสนุนนโยบาย หน่วยงานต้นสังกัดเทคนิค และวิธีการต่างๆ บูรณาการงบประมาณ

ของจังหวัดและท้องถิ่น ติดตามการดำเนินงานของทีมปฏิบัติการอำเภอ และมีทีมปฏิบัติงานพื้นที่ระดับอำเภอ ซึ่งมีนายอำเภอเป็นประธาน และปลัดอำเภอหรือหน่วยงานในอำเภอเป็นเลขานุการ มีหน้าที่ปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้านในขั้นตอนเข้าใจ เข้าถึง จัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ และพัฒนากิจกรรมที่ระบุไว้ในแผนฯ

กำหนดคุณลักษณะของข้าราชการที่ปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาชนบทฯ ในพื้นที่เป้าหมายว่าต้องสมัครใจ อยากเห็นความสำเร็จเพื่อบ้านเมือง เพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน ภาคภูมิใจที่ทำให้ชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตลอดจนมีความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ดีพร้อมกับสร้างระบบสิ่งตอบแทนและความภูมิใจเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน

ให้พัฒนาให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีคู่มือในการปฏิบัติงาน ที่เป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำแทนได้ กรณีสับเปลี่ยนหมุนเวียนข้าราชการ และมีการพัฒนาระบบติดตาม ประเมินผล โดยการประชุมทางไกลผ่านระบบ Video Conference ระหว่างนายกรัฐมนตรี กับผู้ว่าราชการจังหวัดประจำทุกเดือน และพัฒนาระบบการตรวจสอบจากภาคประชาชน (People's Audit)

ทั้งนี้มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ จะสนับสนุนบุคลากรด้านองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริให้คำปรึกษาการปฏิบัติงานในพื้นที่แหล่งน้ำขนาดเล็ก อันเนื่องมาจากพระราชดำริน ในระยะเริ่มต้นอีกทั้งหมด 46 จังหวัด

คลังความรู้

คลังความรู้แบ่งตาม 6 มิติ

พระราชดำริเรื่อง “ดิน”

“มีความเดือดร้อนอย่างยิ่งว่าประชาชนในเมืองไทยจะไร้ที่ดินและถ้าไร้ที่ดินแล้วก็จะทำงานเป็นทาสเขา ซึ่งเราไม่ปรารถนาที่จะให้ประชาชนเป็นทาสคนอื่น แต่ถ้าเราสามารถที่จะขจัดปัญหานี้ โดยเอาที่ดินจําแนกจัดสรรอย่างยุติธรรม อย่างมีการจัดตั้งจะเรียกว่านิคม หรือจะเรียกว่าหมู่บ้านหรือกลุ่ม หรือสหกรณ์ก็ตาม ก็จะทำให้คนที่มิชีวิตแร้นแค้นสามารถที่จะพัฒนาตัวเองขึ้นมาได้” พระราชดำรัสไว้ ณ สำนักงาน กปร. ในปี พ.ศ. 2531

จุดเริ่มต้นของแนวพระราชดำริเรื่อง “ดิน” เกิดมาจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทอดพระเนตรเห็นความเดือดร้อนของประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินทางการเกษตร

ดังมีพระราชดำรัสไว้ ณ สำนักงาน กปร. ในปี พ.ศ. 2531 ว่า

“มีความเดือดร้อนอย่างยิ่งว่าประชาชนในเมืองไทยจะไร้ที่ดินและถ้าไร้ที่ดินแล้วก็จะทำงานเป็นทาสเขา ซึ่งเราไม่ปรารถนาที่จะให้ประชาชนเป็นทาสคนอื่น แต่ถ้าเราสามารถที่จะขจัดปัญหานี้โดยเอาที่ดินจําแนกจัดสรรอย่างยุติธรรม อย่างมีการจัดตั้งจะเรียกว่านิคม หรือจะเรียกว่าหมู่บ้านหรือกลุ่ม หรือสหกรณ์ก็ตาม ก็จะทำให้คนที่มิชีวิตแร้นแค้นสามารถที่จะพัฒนาตัวเองขึ้นมาได้”

จากจุดเริ่มต้นของพระเมตตา ที่จะเห็นประชาชนมีที่ดินทำกิน มีผลผลิตเป็นอาหารเพียงพอต่อการดำรงชีพ ก่อให้เกิดโครงการ

พระราชดำริต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาในมิติ “ดิน” ดังนี้

1. การแก้ปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร

ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในช่วง 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมางานจัดและพัฒนาที่ดินเป็นงานแรกๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญ ทรงเริ่มโครงการพัฒนาที่ดินหุบกะพง ตามพระราชประสงค์ เมื่อปี พ.ศ. 2511 โดยมีมุ่งแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินของเกษตรกรเป็นสำคัญ

พระราชดำรินี้แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาร่องดิน คือ ทรงนำเอาวิธีการปฏิรูปที่ดินมาใช้ในการจัดและพัฒนาที่ดินที่เป็นป่าเสื่อมโทรม รกร้าง ว่างเปล่า นำมาจัดสรรให้เกษตรกรที่ไร้ที่ทำกินได้ประกอบอาชีพในรูปแบบของหมู่บ้านสหกรณ์และโครงการจัดและพัฒนาที่ดินในรูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้โดยให้สิทธิทำกินชั่วคราวชั่วคราว แต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์ในการถือครอง พร้อมกับจัดบริการพื้นฐานให้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการจัดพื้นที่ทำกินให้ราษฎรชาวไทยภูเขา สามารถดำรงชีพอยู่ได้เป็นหลักแหล่ง โดยไม่ต้องทำลายป่าอีกต่อไป

ในการจัดพื้นที่ต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีหลักการว่า ต้องมีการวางแผนการจัดการให้ดีเสียตั้งแต่ต้น โดยใช้แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศช่วย ไม่ควรทำแผนผังที่ทำกินเป็นลักษณะตารางสี่เหลี่ยมโดยไม่คำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ แต่ควรจัดสรรพื้นที่ทำกินแนวพื้นที่รับน้ำจาก

โครงการชลประทาน นั่นคือ จะต้องดำเนินโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรควบคู่ไปกับการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น โครงการนิคมสหกรณ์หุบกะพงในพระบรมราชูปถัมภ์ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี โครงการจัดพัฒนาที่ดินทุ่งลุยลาย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ และโครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หนองพลับ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติออกมาใช้ในการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรมีที่ดินสำหรับประกอบอาชีพและอยู่อาศัย
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักพึ่งตนเอง และช่วยเหลือส่วนรวม ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม บางโครงการมีวัตถุประสงค์เฉพาะกิจในการบรรเทาความเดือดร้อนในเรื่องที่ทำกินของราษฎรที่ถูกอพยพออกจากพื้นที่

2. การอนุรักษ์และฟื้นฟูดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยและให้ความสำคัญมากขึ้นในงานอนุรักษ์และฟื้นฟูดินที่มีสภาพธรรมชาติและปัญหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค โดยเขียนไว้ในเอกสารพระราชทานว่า “ดินที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรม ต้องมีคุณสมบัติต่างๆ ดังนี้ มีแร่ธาตุที่เรียกว่า ปุ๋ย ส่วนประกอบสำคัญคือ 1) N(nitrogen) ในรูป nitrate 2) P(phosphorus) ในรูป phosphate 3) K (potassium) และ

แร่ธาตุ อื่นๆ O H Mg Fe มีระดับ เปรี๊ยะ ต่าง
ใกล้เคียงกัน (pH 7) มีความเค็มต่ำ มีจุลินทรีย์
มีความชื้นพอเหมาะ (ไม่แห้ง ไม่แฉะ) มีความ
โปร่งพอเหมาะ (ไม่แข็ง)” จึงมีพระราชดำริใน
การแก้ไขปัญหาที่ดินที่เน้นเฉพาะเรื่องมากขึ้น
เช่น การศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาดินเค็ม
ดินเปรี้ยว ดินทราย ในภาคกลางและภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ปัญหาดินพุดในภาคใต้
และที่ดินชายฝั่งทะเล รวมถึงการแก้ไขปรับปรุง
และฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมพังทลายจากการ
ชะล้างหน้าดิน ตลอดจนการปรับปรุงสภาพ
การพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่
ที่มีปัญหาดินเสื่อมโทรม เพื่อให้พื้นที่ที่มีปัญหา
เรื่องดินจากหลายๆ สาเหตุกลับมาใช้ประโยชน์
ทางการเกษตรได้อีก

ดังนั้น โครงการต่างๆ ในระยะหลัง
จึงเป็นการรวบรวมความรู้ทั้งทางทฤษฎีและ
ปฏิบัติจากหลากหลายสาขา มาใช้ร่วมกันในการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติ และที่ปรากฏให้เห็น
ได้อย่างชัดเจนก็คือ แนวคิดและตัวอย่างการ
จัดการทรัพยากรดินในศูนย์ศึกษาการพัฒนา
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง ที่ทรงมี
พระราชดำริให้จัดตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาค้นคว้า
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นตัวอย่าง
ในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
การขยายพันธุ์พืชเพื่ออนุรักษ์ดินและบำรุงดิน
และสนับสนุนให้เกษตรกรเรียนรู้เข้าใจวิธีการ
อนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน
สามารถนำไปปฏิบัติได้เอง ทรงมีพระราชดำริว่า
“การปรับปรุงที่ดินนั้นต้องอนุรักษ์ผิวดิน ซึ่งมีความ
สมบูรณ์ไว้ไม่ให้ไถ หรือลอกหน้าดินทิ้งไป

สงวนไม่ย่นต้น ที่ยังเหลืออยู่ เพื่อที่จะรักษา
ความชุ่มชื้นของผิวดิน”

**แนวพระราชดำริในการอนุรักษ์
และฟื้นฟูที่ดินที่สำคัญแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ**

1) แบบจำลองการพัฒนาพื้นที่ที่มีสภาพ
ขาดความสมบูรณ์ดินปนทราย และปัญหาการ
ชะล้างพังทลาย

2) การแก้ปัญหาดินเปรี้ยว โดยทฤษฎี
แก่งัดดิน

3) การอนุรักษ์ดินโดยหญ้าแฝก

4) การห่มดิน

**2.1 แบบจำลองการพัฒนาพื้นที่ที่มี
สภาพขาดความสมบูรณ์ ดินปนทราย และ
ปัญหาการชะล้างพังทลาย**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง ศูนย์ศึกษา
การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง
ทั่วประเทศ รวมทั้งพระราชทานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นแหล่ง
ศึกษาวิจัยการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่
ที่มีสภาพปัญหาต่างกันตามภูมิสังคม ตลอดจน
เป็นแหล่งศึกษาดูงานและนำความรู้ไปปรับใช้
ตามสภาพปัญหาพื้นที่ โดยทรงเขียนไว้ใน
เอกสารพระราชทาน ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่อง
มาจากพระราชดำริ เขาหินซ้อน : ดินทราย
มีแร่ธาตุน้อย

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ : หินกรวดแห้งแล้ง

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินเปรี้ยวจัด

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินทราย มีแร่ธาตุน้อย ดินดาน

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินทราย ดินเค็ม ขาดน้ำ

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ดินเค็ม

7. โครงการเขาชะงุ้ม : ดินแข็ง ดิน-หินลูกรัง

8. โครงการวัดมงคลชัยพัฒนา : ขาดน้ำ

9. โครงการปากพั่น : น้ำเค็มดินเค็ม ดินเปรี้ยวจัด

10. ที่ดิน ต.บ้านพรึก อ.บ้านนา : ดินเปรี้ยว น้ำท่วม น้ำแล้ง

11. โครงการหนองพลับ-กัลดีหลวง : ดินลูกรัง ดินดาน

12. โครงการหุบกระพง-ดอนห้วยขุน : ดินทราย มีแร่ธาตุน้อย ดินดาน ขาดน้ำ

13. โครงการ สหกรณ์สันกำแพง : ดินลูกรัง ขาดน้ำ

2.2 การแก้ปัญหาดินเปรี้ยวด้วย“ทฤษฎีแก้มดิน”

ดินเปรี้ยวหรือดินพรุ เป็นสภาพธรรมชาติของดินที่เกิดจากอินทรีย์วัตถุสะสมจำนวนมาก เป็นเวลานานจนแปรสภาพเป็นดินอินทรีย์ที่มีความเป็นกรดกำมะถันสูง เมื่อดินแห่งนี้กรดกำมะถัน จะทำปฏิกิริยากับอากาศทำให้แปรสภาพเป็นดินเปรี้ยวจัด ทำการเกษตรได้ผลน้อยไม่คุ้มทุน พบมากในภาคตะวันออก

และภาคใต้ และบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ในการแก้ปัญหาดินเปรี้ยว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวพระราชดำริ “แก้มดิน” โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ดำเนินการสนองพระราชดำริโครงการแก้มดินเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความเป็นกรดของดิน เริ่มจากวิธีการแก้มดินให้เปรี้ยว ด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกันไปเพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดิน ซึ่งจะไปกระตุ้นให้สารไพไรต์ (Pyrite หรือ FeS_2) ทำปฏิกิริยากับออกซิเจน (O_2) ในอากาศ ปลดปล่อยกรดกำมะถัน (sulphuric Acid) ออกมา ทำให้ดินเป็นกรดจัดจนถึงขั้น “แก้มดินให้เปรี้ยวสุดขีด” จนกระทั่งถึงจุดที่พืชไม่สามารถเจริญงอกงามได้ จากนั้นจึงหาวิธีการปรับปรุงดินดังกล่าวให้สามารถปลูกพืชได้

วิธีการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัดตามแนวพระราชดำริ

1. ควบคุมระดับน้ำใต้ดิน เพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถันจึงต้องควบคุมน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือ ชั้นดินเลนที่มีสารไพไรต์อยู่ เพื่อไม่ให้สารไพไรต์ทำปฏิกิริยากับออกซิเจนหรือถูกออกซิไดซ์ (Oxidization)

2. การปรับปรุงดินมี 3 วิธีการตามสภาพของดินและความเหมาะสม ได้แก่

- ใช้น้ำชะล้างความเป็นกรด ดินจะเปรี้ยวจัดในช่วงดินแห้งหรือในฤดูแห้ง ดังนั้นการชะล้างควรเริ่มในฤดูฝนเพื่อลดปริมาณการใช้น้ำชลประทาน การใช้น้ำชะล้างความเป็นกรดต้องกระทำ ต่อเนื่องและต้องหวังผลในระยะยาว

มิใช่กระทำเพียง 1 หรือ 2 ครั้งเท่านั้น วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่จำเป็นต้องมีน้ำมากพอที่จะใช้ชะล้างดินควบคู่ไปกับการควบคุมระดับน้ำใต้ดิน ให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารประกอบไพไรต์มาก เมื่อดินคลายความเปรี้ยวลงแล้วจะมีค่า pH เพิ่มขึ้น อีกทั้งสารละลายเหล็กและอลูมิเนียมที่เป็นพิษก็เจือจางลงจนทำให้พืชสามารถ เจริญเติบโตได้ดี ถ้าหากใช้ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสเฟตช่วย ก็สามารถเจริญเติบโตได้ดี ถ้าหากใช้ปุ๋ยไนโตรเจน และฟอสเฟตช่วยก็สามารถทำการเกษตรได้

- ใช้ปูนผสมคลุกเคล้ากับหน้าดิน ปูนที่หาได้ง่ายในท้องที่ เช่น ใช้ปูนมาร์ล (mar) สำหรับภาคกลาง หรือปูนฝุ่น (lime dust) สำหรับภาคใต้ หวานให้ทั่ว 1-4 ตันต่อไร่แล้วไถแปรหรือพลิกกลบดิน ข้อควรจำคือ ไม่มีสูตรตายตัว โดยปริมาณของปูนที่ใช้ขึ้นอยู่กับ

- การใช้ปูนควบคู่ไปกับการใช้น้ำชะล้างและควบคุมระดับน้ำใต้ดิน เป็นวิธีการที่สมบูรณ์ที่สุดและใช้ได้ผลมา ในพื้นที่ซึ่งดินเป็นกรดจัดรุนแรงและถูกปล่อยทิ้งเป็นเวลานาน โดยเริ่มจากหว่านปูนให้ทั่วพื้นที่ ใช้ปูน 1-2 ตันต่อไร่ แล้วไถกลบ จากนั้นใช้น้ำชะล้างความเป็นกรดออกจากหน้าดิน และควบคุมน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารประกอบไพไรต์มากเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปฏิกิริยากับออกซิเจน เพราะจะทำให้ดินกลายเป็นกรด

3. การปรับสภาพพื้นที่มีอยู่ 2 วิธี ได้แก่

- การปรับผิวหน้าดิน โดยการทำให้ผิวหน้าดินลาดเอียงเพื่อให้น้ำไหลออกไปสู่คลองระบายน้ำ ได้หรือ ถ้าเป็นการทำนา ก็จัด

ตกแต่งแปลงนาและคันนา ให้สามารถเก็บกักน้ำและสามารถ ระบายน้ำออกได้ถ้าต้องการ

- การยกร่องปลูกพืช วิธีนี้ใช้สำหรับพื้นที่ที่จะทำการปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผลหรือไม้ยืนต้น แต่วิธีนี้จำเป็นจะต้องมีแหล่งน้ำชลประทาน เพราะจะต้องขังน้ำไว้ในร่องเพื่อใช้ถ่ายเทเปลี่ยน เมื่อน้ำในร่องเป็นกรดจัด ในการขุดร่องนี้ เกษตรกรจะต้องทราบว่าในพื้นที่นั้นมีดินชั้นเลนซึ่งเป็นดินที่มีสารประกอบไพไรต์มากอยู่ลึกในระดับใด เพราะเมื่อขุดร่องจะทำให้ลึกเพียงระดับดินเลนนั้น โดยทั่วไปจะลึกไม่เกิน 100 เซนติเมตร

2.3 การอนุรักษ์ดินด้วยหญ้าแฝก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ครั้งแรกเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2534 ทรงตรัสว่าหญ้าแฝกเป็นหญ้าของไทยสามารถใช้อนุรักษ์ดินและน้ำได้ดี ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ในขณะนั้นยังไม่มีใครรู้จักหญ้าแฝก สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นพระองค์แรกที่ทำการศึกษาทดลองเลี้ยงและปลูกหญ้าแฝกเป็นจำนวน 1 ล้านถุงแรก ที่ดอยตุง หลายหน่วยงานพยายามค้นหาหญ้าแฝกตามสถานที่ต่างๆ แต่ก็ล้มเหลว จนต้องเชิญ ดร.เต็ม สมิตินันท์ ปรมาจารย์ทางด้านพฤกษศาสตร์ ท่านก็ไปช่วยหาหญ้าแฝกทั่วประเทศ ในที่สุดก็เจอหญ้าแฝกที่เพชรบุรี เป็นหญ้าแฝกที่มีกอใหญ่มาก จากนั้นก็เริ่มรวบรวมหญ้าแฝก กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานแรกที่ทำการรวบรวมหญ้าแฝก โดยรวบรวมมาจากหลายจังหวัด ขณะนี้สามารถรวบรวม

สายพันธุ์ของหญ้าแฝกได้กว่า 100 สายพันธุ์ ถ้าพบ ที่สงขลาเรียกว่าสายพันธุ์สงขลา พบที่ กำแพงเพชรเรียกว่าสายพันธุ์กำแพงเพชร พบที่ อุตรดิตถ์เรียกว่าสายพันธุ์อุตร จากการสำรวจพบว่ามีการกระจายอยู่ทั่วประเทศ กรมพัฒนาที่ดินได้นำเอาหญ้าแฝกมาป้องกันการชะล้างพังทลายหน้าดินตามลำคลอง อ่างเก็บน้ำ หญ้าแฝกช่วยกรองทำให้น้ำใส

3. การห่มดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริในการดูแลและรักษาดินอีกทางหนึ่ง นั่นคือ “การห่มดิน”

เพื่อให้ดินมีความชุ่มชื้น จุลินทรีย์ทำงานได้ดี อันจะส่งผลให้ดินบริเวณนั้นทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและพัฒนาทรัพยากรดินให้เกิดแร่ธาตุ ทั้งนี้การห่มดินมีอยู่ด้วยกันหลายวิธีการ เช่น ใช้ฟางและเศษใบไม้มาห่มดินหรือวัสดุอื่นตามที่หาได้ตามสภาพทั่วไปของพื้นที่, การใช้พรมไยปาล์ม (wee drop) ซึ่งทำมาจากปาล์มที่ผ่านการรีดน้ำมันแล้ว เริ่มจากการนำทะลายปาล์มมาตะกุกให้เป็นเส้นๆ ก่อนจะเอาไปอัดให้เป็นแผ่นเป็นผ้าห่มดิน นอกจากประโยชน์ที่กล่าวไปแล้ว การห่มดินยังจะช่วยคลุมหน้าดินไม่ให้วัชพืชขึ้นรบกวนต้นไม้/พืชหลักอีกด้วย¹

¹(ที่มา :จากการบรรยาย ดร.วีระชัย ณ นคร 27 สิงหาคม 2553 ในการเสวนา “เกษตรยั่งยืน พื้นฟูภูมิปัญญา พัฒนาสู่สากล” ในงาน ทักษิณวิชาการ-เกษตรแฟร์ ครั้งที่ 6 และงานนิทรรศการปิดทองหลังพระฯ)

พระราชดำริเรื่อง “เกษตร”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญในเรื่องเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของประเทศ ทรงใช้หลักการพัฒนาการเกษตรที่ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะในด้านอาหารก่อนเป็นอันดับแรก เช่น ข้าว พืชผัก ผลไม้ ฯลฯ แนวทางที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่ทรงพยายาม เน้นมิให้เกษตรกรพึ่งพาอยู่กับพืชเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว เพราะจะเกิดความเสียหายง่าย เนื่องจากความแปรปรวนของตลาด และความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ทางออกก็คือเกษตรกรควรจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกเหนือไปจากภาคเกษตร เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งดำเนินงานสนับสนุนงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปัจจุบันสภาพของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ ฯลฯ ให้อยู่ในสภาพที่จะมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างมากที่สุด

จากแนวทางและเป้าหมายต่างๆ ซึ่งมีแนวพระราชดำริ ที่ถือเป็นหลักเกณฑ์หรือเทคนิควิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายนั้นมีอยู่หลายประการดังนี้

1) การพัฒนาการเกษตรที่จะได้ผลจริงนั้น จะต้องลงมือทดลองค้นคว้า ต้องปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังพระราชดำรัสว่า “... เกษตรกรรมนี้ หรือ ความเป็นอยู่ของเกษตรกรนั้น ขอให้ปฏิบัติไม่ใช่ถือตำราเป็นสำคัญอย่างเดียว..”

- ให้มีการค้นคว้าทดลองทั้งก่อนการผลิตและหลังจากผลิตแล้ว คือ พิจารณาดูตั้งแต่เรื่องความเหมาะสมของพืช ความเหมาะสมของดิน พืชอย่างใดจะเหมาะกับดินประเภทใด

- การค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของตลาด คือ การปลูกพืชที่ตลาดต้องการผลิตออกมาแล้วมีที่ขาย ส่วนการค้นคว้าวิจัยหลังการผลิต คือการดูเรื่องความสอดคล้องของตลาด เรื่องคุณภาพของผลผลิต

2) ให้เกษตรกรได้มีความรู้เบื้องต้นในด้านการบัญชีและธุรกิจการเกษตร ในลักษณะที่พอจะทำธุรกิจแบบพึ่งตนเองได้ สำหรับในเรื่องนี้พระองค์ท่านทรงเห็นว่า การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยได้เป็นอย่างดี

3) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตนั้น พระองค์ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในระยะยาว เพื่อให้เกษตรกรมีความเจริญก้าวหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีสภาพชีวิตที่มีความสุข ไม่เคร่งเครียดกับการเร่งรัดให้เกิดความเจริญโดยรวดเร็ว นอกเหนือจากเรื่องที่ทรงเน้น ในเรื่องการผลิตอาหารให้เพียงพอแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัสที่ว่า “...ไม่จำเป็นต้องส่งเสริมผลผลิตให้ได้ปริมาณสูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว เพราะเป็นการสิ้นเปลืองค่าไถ่หุ้ย และทำลายคุณภาพดินแต่ควรศึกษาสภาวะตลาดการเกษตรตลอดจนการควบคุมราคาผลิตผลไม่ให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน...”

4) สนับสนุนการทำเกษตรยั่งยืน

- โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้มากที่สุด เช่น การใช้ที่ดินที่ทิ้งไว้เปล่าๆ ให้เป็นประโยชน์ หรือการมองหา

ประโยชน์จากธรรมชาติในสิ่งที่ผู้อื่นนึกไม่ถึง เช่น ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้มีการทำครั้งจากต้นจามจุรีที่ขึ้นอยู่ริมทางหลวงที่จะเสด็จไปพระราชวังไกลกังวล มีพระราชดำริว่า “..เกิดจากความคิดที่จะเอาต้นก้ามปูมาทำให้ประชาชนมีงานทำแล้วรวมเป็นกลุ่ม...” การมุ่งใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

- การประหยัด เน้นความจำเป็นที่จะลดค่าใช้จ่ายในการทำมาหากินของเกษตรกรลง ให้เหลือน้อยที่สุด โดยอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ เช่น สนับสนุนให้เกษตรกรใช้โค กระบือ ในการทำนามากกว่าให้ใช้เครื่องจักร ให้มีการปลูกพืชหมุนเวียนโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ย หรือกรณีที่ต้องใช้ปุ๋ยก็ใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งมีราคาแพง มีผลกระทบต่อสภาพและคุณภาพของดินในระยะยาว นอกนี้ยังทรงแนะนำในเรื่องการผลิตก๊าซชีวภาพ อันจะมีผลดีทั้งในด้านเชื้อเพลิงและปุ๋ย รวมทั้งได้ทรงเน้นอยู่เสมอที่จะให้เกษตรกรมีรายได้เสริมหรือรายได้นอกการเกษตรจากการหาวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ไม้ ยานลิเพา ปาหนัน ฯลฯ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจักสาน เพื่อเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ของตนเอง

3 ดำ แท่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาภูพานฯ ขึ้น ที่จังหวัดสกลนคร เมื่อ พ.ศ. 2525 เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2527 โดยเพิ่มการศึกษาค้นคว้าวิจัยทดลองงาน พัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่นและนำออกเผยแพร่เป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาอาชีพ ฟื้นฟู และพัฒนาป่าไม้ การปลูกพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร

มาถึงวันนี้ ภายในเนื้อที่ดำเนินการทั้งหมด 13,300 ไร่ กิจกรรมของศูนย์ครอบคลุมทุกด้านที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม อันเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ให้ดีขึ้น

จังหวัดสกลนครนับเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษาพัฒนาพันธุ์สัตว์ เนื่องจากว่ามีการแกว่งของอากาศสูงมาก หน้าหนาวก็หนาวจัด หน้าร้อนก็ร้อนจัด หน้าฝนก็ฝนตกหนัก เป็นเหตุทำให้สัตว์ต้องปรับตัวให้ทนกับสภาพแวดล้อมนี้เพื่อความอยู่รอด นอกจากนั้น สกลนครยังเป็นดินแดนแห่งโรค คือ มีโรคสัตว์เยอะมาก สัตว์ที่อยู่รอดที่นี้จึงมีภูมิคุ้มกันโรคสูง และสามารถไปอยู่ที่ไหนก็ได้

จึงทำให้ศูนย์นี้มีผลงานการศึกษาวิจัย
ที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงมากคือ
3 ดำ อันประกอบไปด้วย ไก่ดำ หมูดำ และ
วัวดำ

สัตว์แพทย์วิศุทธิ์ เลือกกิ่งเพชรใช้เวลากว่า
สิบปีในการพัฒนาสายพันธุ์ของสัตว์ทั้ง 3 ดำนี้
จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ก่อนที่จะให้เกษตรกรนำไป
เลี้ยงเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งเป็นการดำเนินงาน
ตามแนวพระราชดำริอย่างแท้จริง คือ การเข้าใจ
เข้าถึง และพัฒนา

จากไก่ดำพันธุ์พื้นบ้านได้ถูกนำมาทดลอง
ผสมพันธุ์จนได้ ‘ไก่ดำภูพาน 1’ ที่มีหนังสือดำ
ขนดำ เนื้อเทาปนดำ กระดุกดำ ซึ่งขายได้ราคา
ดีกว่าไก่ธรรมดาถึง 4 เท่า ประกอบกับมีกระแส
ของการกินอาหารเพื่อสุขภาพ เนื่องจากไก่ดำมี
เมลานินมาก ซึ่งเป็นสารต้านอนุมูลอิสระ
จึงนิยมนำไปตุ๋น ทำให้ไก่ดำเป็นที่ต้องการ
ของตลาดมาก ส่งผลให้สกลนครกลายเป็น
ตลาดพันธุ์ไก่ดำ และต่อยอดไปยังจังหวัดอื่นๆ
ทั่วประเทศ

‘ไก่ดำภูพาน 2’ ซึ่งมีสีขาว เพิ่งจะเปิดตัว
ไปไม่นานนี้ คุณหมอบอกว่าเกิดจากความ
บังเอิญและความอยากรู้ของทีมงาน

“เราก็เลี้ยงไก่ดำของเราดีๆ แล้วเผอิญมี
ไก่ขาวโผล่ขึ้นมา เราก็ลองเลี้ยงดู แล้วมาผสม
กับไก่ดำ ปรากฏว่าพอตอนขนขาวออก เนื้อดำ
กว่าไก่ดำอีก ก็เลยเป็นทางเลือกของเกษตรกร
ที่อยากไก่ดำแต่ไม่ชอบสีดำ ดูแล้วไม่เป็นมงคล
...ก็เลยมีไก่ดำให้เลือก 2 สี ถือว่าเป็นการ
ทำงานที่ประสบความสำเร็จ มีทีมงานพร้อม

ผ่านกระบวนการขาย เราไม่ได้ให้เปล่า ผมว่า
ของให้เปล่าไม่มีค่า และขายถูกๆ ก็ไม่ได้ด้วย”

ฉะนั้น จึงมั่นใจได้ว่าไก่ดำภูพานจะไม่
สูญไปไหน

จากเล่าไก่ เราเดินมาถึงคอกหมู เห็นหมู
หน้าตาแปลกประหลาด คือเป็นหมูดำตัวโต
มีหนังย่น หูใหญ่ หน้าย่น ใส่ถุงเท้าสีขาวครบ
สี่ข้าง นั่นคือหมูพันธุ์เหมยซาน ที่รัฐบาลจีน
น้อมเกล้าฯ ถวายให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ในปี พ.ศ. 2535 และ
คุณหมอก็ได้นำมาพัฒนาสายพันธุ์ต่อ โดย
ผสมกับหมูพื้นเมืองสกลนคร ก็ได้เป็นหมูพันธุ์
ใหม่ คล้ายๆ กับพันธุ์เหมยซานแต่ดีกว่าคือ ลูกดก
เลี้ยงง่าย ทนทาน ตัวไม่ย่น หูเล็กลง สันหลังยาว
ขึ้น จึงมีเนื้อสันมากขึ้น เป็นที่พอใจของชาวบ้าน

“ส่งเสริมไป 3 ปี ชาวบ้านบอกว่าโดนหัก
500 บาท เพราะหนังสือดำ ต้องขูดออกให้เป็น
สีขาวผมก็เอาไปผสมใหม่กับพันธุ์สีขาวเป็น
เหมยซาน 2 สีขาว”

จึงเป็นทางเลือกให้เกษตรกรได้มากขึ้น
และเขากำลังทำการทดลองเลี้ยงให้เหมือนหมู
ดำคุโรบุตะที่มีชื่อของญี่ปุ่นซึ่งกินแต่หญ้า และ
เนื้อหวานกว่าปรกติ

ส่วนวัวดำนั้น มีชื่อว่า โคทาจิมาภูพาน
เป็นวัวที่รัฐบาลญี่ปุ่นน้อมเกล้าฯ ถวายให้
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
1 คู่ ในปี พ.ศ. 2531 และคุณหมอได้ค้นพบว่า
วัวทาจิ สืบเชื้อสายมาจากวัววากิว ซึ่งเป็นวัว
สายพันธุ์ที่ดีที่สุดในโลก ที่สร้างเนื้อแพ้งที่สุดคือ
เนื้อโกเบและมัดส์ซากะ

“ผมก็เอามาขุนโดยพัฒนาสูตรของญี่ปุ่น ที่เลี้ยงด้วยเบียร์ นวดตัวไม่ให้เครียด ฟังเพลง ญี่ปุ่น กินหญ้าคุณภาพดี เราก็อำสาโทให้กิน หญ้าก็ใช้ฟาง นวดแผนไทย แล้วเปิดหมอลำให้ ฟัง ปรากฏว่าเมื่อลองเอาเนื้อมาชิม คนที่เคยกิน เนื้อญี่ปุ่นเขาบอกว่าคล้ายๆ

...เราก็อพัฒนามาเรื่อยๆให้ขุนได้ง่ายขึ้น และให้เนื้อเกรดดี ตอนนี้มีเกือบ 30 ตัวแล้ว แต่เราไม่แจกไม่ขาย เพราะยังอยู่ในขบวนการ ทดลอง แต่เราจะรีดน้ำเชื้อบริการให้กับ เกษตรกรที่สนใจ

...ในเวลา 3 ปี คาดว่าเราจะมีเนื้อมัดดีซากะ กินทั่วประเทศ เป็นเนื้อที่มีมันแทรกเยอะ ซึ่งไขมันแทรกที่เกิดจากวัวพันธุ์ญี่ปุ่นมันต่าง จากไขมันธรรมดา มันเป็นไขมันที่ไม่อิ่มตัว มีโอเมก้า 3 และ 6 สูงกว่า ฉะนั้น การกินเนื้อวัว ที่ได้จากวัวพันธุ์ดี จึงมีประโยชน์มากกว่ามีโทษ

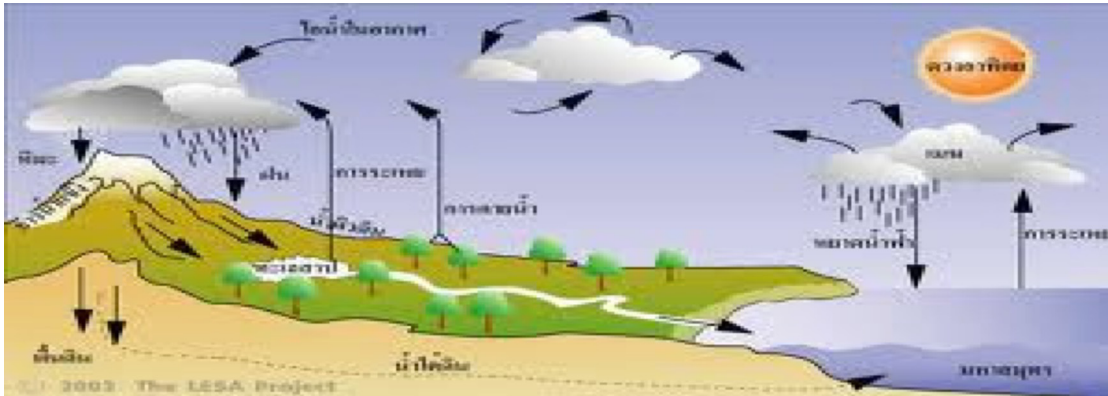
การทำงานทุกอย่างที่ประสบความสำเร็จ ด้วยดีนี้ คุณหมอยึดพระราชดำริของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ข้อ เป็นแนวทางคือ ต้องเป็นพันธุ์สัตว์ที่เลี้ยงง่าย เทคโนโลยีในการ เลี้ยงง่าย อาหารสัตว์สามารถหาได้ในท้องถิ่น สัตว์ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และ เลี้ยงแล้วต้องไม่ขาดทุน มีกำไร

จาก ‘3 ดำ ฎพาน’ ขณะนี้ที่นี้ได้เปลี่ยนฉายาเป็น ‘3 ดำ 2 ขาว และ 1 เขียว’ แล้ว เนื่องจากมีการ เลี้ยงกว้างลู่อัดด้วย เพื่อตัดเขากว้างอ่อนนบดเข้า แคปซูล ซึ่งสรรพคุณเยอะมาก ทั้งเป็นยาชูกำลัง รักษากล้ามเนื้อ อักเสบเรื้อรัง และปรับสมดุล ของร่างกาย

การทำงานตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ก่อให้เกิด ประโยชน์แก่เกษตรกรทั่วประเทศ ไม่ใช่เพียง เฉพาะแค่ในจังหวัดสกลนคร หรือภาคอีสาน เท่านั้น

แผนหลวง : พระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง

คลังความรู้เกี่ยวกับน้ำ

ฝนหลวง คือ เทคโนโลยีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคิดค้นและพัฒนาขึ้น เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรจากการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากฝนตกไม่ทั่วพื้นที่ หรือฝนทิ้งช่วง โดยวิธีการทำฝนเทียม เป็นวิธีที่มีการวางแผนการปฏิบัติการหวังผลที่แน่นอน กำหนดจุดให้ฝนตกลงสู่พื้นที่เป้าหมายที่กำหนดได้

ฝนหลวง คือ เทคโนโลยีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชการปัจจุบัน ทรงประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาขึ้นมา และพระราชทานให้ใช้เป็นเทคโนโลยีในการดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝนจากเมฆอุ่น (Warm Cloud) และเมฆเย็น (Cool Cloud) ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่กระทำด้วย

ความตั้งใจของมนุษย์ที่มีการวางแผนการปฏิบัติการหวังผลที่แน่นอน โดยการใช้สารฝนหลวงที่ดูดซับความชื้นได้ดี (Hygroscopic Substance) เป็นตัวเร่งร้ำทั้งในบรรยากาศหรือเมฆ ที่มีอุณหภูมิสูงกว่าและต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง ให้กระบวนการเกิดฝนเกิดเร็วขึ้น ตั้งแต่กระบวนการเกิดเมฆ (Cloud Formation) การเจริญของเมฆ (Cloud Growth) การเริ่มต้นให้ฝนตก (Rain Initiation) การยืดอายุการตกของฝนให้นานขึ้น (Prolonging of rain duration) ให้ฝนตกกระจายอย่างทั่วถึง (Rain Redistribution) และชักนำฝนให้ตกลงสู่พื้นที่เป้าหมายที่กำหนด (Designated Target area) ได้อย่างแม่นยำและแผ่อาณาเขตครอบคลุมอาณาเขตเป็นบริเวณกว้างมากที่จะปล่อยให้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

¹ สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร

http://www.thairoyalrain.in.th/intelligence/intelligence_4.php

ความเป็นมา

“...เรื่องฝนเทียมนี้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2498 แต่ยังไม่ได้ทำอะไรมากมาย เพราะว่าไปภาคอีสานตอนนั้นหน้าแล้ง เดือนพฤศจิกายน ที่ไปมีเมฆมาก อีสานก็แล้ง....แต่มาเงยดูท้องฟ้ามีเมฆ ทำไมไม่มีเมฆ อย่างนี้ทำไมจะดึงเมฆนี้ให้ลงมาได้ ก็เคยได้ยินเรื่องทำฝนก็มาปรารภกับคุณเทพฤทธิ์ ฝนทำได้ มีหนังสือ เคยอ่านหนังสือทำได้....”

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2529 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพสกนิกร เมื่อปี พ.ศ. 2498 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ทรงรับทราบถึงความเดือดร้อนทุกข์ยากของราษฎรและเกษตรกรที่ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคและการเกษตร จึงได้มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานโครงการพระราชดำริ “ฝนหลวง” (Artificial rain) ให้กับ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ไปดำเนินการ ซึ่งต่อมาได้เกิดเป็นโครงการค้นคว้าทดลองปฏิบัติการฝนเทียมหรือฝนหลวงขึ้น ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2512 ด้วยความสำเร็จของโครงการ จึงได้ตราพระราชกฤษฎีกาก่อตั้งสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวงขึ้นในปี พ.ศ. 2518 ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นหน่วยงานรองรับโครงการพระราชดำริฝนหลวงต่อไป

หลักการของฝนเทียม หรือฝนหลวง

การทำฝนเทียมหรือฝนหลวงเป็นกรรมวิธีการเหนี่ยวนำน้ำจากฟ้า ใช้เครื่องบินบรรจุสาร

เคมีขึ้นไปโปรยในท้องฟ้า โดยดูจากความชื้นของเมฆและสภาพทิศทางลมประกอบกัน ปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เกิดฝนคือ ความร้อนชื้นปะทะความเย็น และมีแกนกลั่นตัวที่มีประสิทธิภาพในปริมาณที่เหมาะสม กล่าวคือเมื่อมวลอากาศร้อนชื้นที่ระดับผิวพื้นขึ้นสู่อากาศเบื้องบน อุณหภูมิของมวลอากาศจะลดต่ำลงจนถึงความสูงที่ระดับหนึ่ง หากอุณหภูมิลดต่ำลงนั้นมากพอก็จะทำให้อุณหภูมิในมวลอากาศอิ่มตัวจะเกิดขบวนการกลั่นตัวของไอน้ำในมวลอากาศขึ้นบนแกนกลั่นตัวเกิดเป็นฝนตกลงมา ฉะนั้นสารเคมีที่ใช้จึงประกอบด้วย “สูตรร้อน” ใช้เพื่อกระตุ้นแรงเร่งกลไกการหมุนเวียนของบรรยากาศ, “สูตรเย็น” ใช้เพื่อกระตุ้นกลไกการรวมตัวของละอองเมฆให้โตขึ้นเป็นเม็ดฝน และสูตรที่ใช้เป็นแกนดูดซับความชื้น เพื่อใช้กระตุ้นกลไกระบบการกลั่นตัวให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ขั้นตอนวิธีการทำฝนหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกำหนดขั้นตอนของกรรมวิธีการทำฝนหลวงขึ้นเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายๆ ตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง : “ก่อกลั่น” เป็นขั้นตอนที่เมฆธรรมชาติ เริ่มก่อตัวทางแนวตั้ง การปฏิบัติการฝนหลวง ในขั้นตอนนี้ จะมุ่งใช้สารเคมีไปกระตุ้น ให้มวลอากาศเกิดการลอยตัวขึ้นสู่เบื้องบน เพื่อให้เกิดกระบวนการชักนำไอน้ำหรือ ความชื้นเข้าสู่ระบบการเกิด เมฆ ระยะเวลาที่ จะปฏิบัติการในขั้นตอนนี้ ไม่ควรเกิน 10.00 น. ของแต่ละวัน โดยการใช้ สารเคมีที่สามารถดูดซับไอน้ำจาก มวล อากาศได้ แม้จะ

มีเปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ (มีค่า Critical relative humidity ต่ำ) เพื่อกระตุ้น กลไกของกระบวนการกลั่นตัวไอน้ำในมวล อากาศ (เป็นการสร้าง Surrounding ให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเมฆด้วย) ทางด้านเหนือลมของพื้นที่เป้าหมาย เมื่อเมฆเริ่มเกิด มีการก่อตัว และเจริญเติบโตทางตั้งแล้ว จึงใช้สารเคมีที่ให้ปฏิกิริยาคาย ความร้อนโปรยเป็นวงกลม หรือเป็นแนวถัดมา ทางใต้ลมเป็นระยะทางสั้นๆ เข้าสู่ก้อนเมฆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกลุ่มแกนร่วม (main cloud core) ในบริเวณ ปฏิบัติการสำหรับใช้เป็นศูนย์กลาง ที่จะสร้างกลุ่มเมฆฝนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอน ที่ สอง : **“เลี้ยง ให้ อ้วน”** เป็นขั้นตอนที่เมฆกำลัง ก่อตัวเจริญเติบโตซึ่งเป็นระยะสำคัญมาก ในการปฏิบัติการฝนหลวง เพราะจะต้องไป เพิ่มพลังงานให้แก่ updraft ให้ยาวนานออกไป ต้องใช้เทคโนโลยีและประสบการณ์หรือศิลปะแห่งการทำฝนควบคู่ไปพร้อมๆ กันเพื่อตัดสินใจ โปรยสารเคมีฝนหลวง ชนิดใด ณ ที่ใดของกลุ่ม ก้อนเมฆ และในอัตราใดจึงเหมาะสม เพราะต้องให้กระบวนการเกิดละอองเมฆสมดุล กับความแรงของ updraft มิฉะนั้นจะทำให้เมฆ สลาย

ขั้นตอน ที่ สาม : **“โจมตี”** เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกรรมวิธี ปฏิบัติการฝนหลวง เมฆหรือ กลุ่มเมฆฝนมี ความหนาแน่นมากพอที่จะสามารถตกเป็น ฝนได้ภายในกลุ่มเมฆจะมีเม็ด น้ำขนาดใหญ่มากมาย หากเครื่องบินบินเข้าไป ในกลุ่มเมฆฝนนี้ จะมีเม็ดน้ำเกาะตามปีก และ กระจิงหน้า ของเครื่องบิน เป็นขั้นตอนที่สำคัญ และอาศัย ประสบการณ์มาก เพราะจะต้อง

ปฏิบัติการเพื่อ ลดความรุนแรงของ updraft หรือทำให้อายุของ updraft หดไป สำหรับการปฏิบัติการในขั้นตอนนี้ จะต้องพิจารณา จุดมุ่งหมายของการทำฝนหลวง ซึ่งมีอยู่ 2 ประเด็นคือเพื่อเพิ่มปริมาณฝนตก (Rain enhancement) และเพื่อให้เกิดการกระจาย การตกของฝน (Rain redistribution)

ปฏิบัติการฝนหลวงพิเศษกู้ภัยแล้ง

ในปี พ.ศ. 2542 เกิดภาวะแห้งแล้ง รุนแรงในชั้นวิกฤติ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง คณะปฏิบัติการฝนหลวงพิเศษกู้ภัยแล้งขึ้น ณ สถานปฏิบัติการสนามบินนครสวรรค์ซึ่งครอบคลุม พื้นที่เป้าหมายในจังหวัดภาคกลางตอนบนและ ณ สถานปฏิบัติการสนามบินจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายปฏิบัติการในภาคเหนือตอนล่าง โดยโปรดเกล้าฯ ให้ทบพวน เทคนิคที่ทรงประดิษฐ์คิดค้นที่เคยใช้ปฏิบัติการ ที่ได้ผลมาแล้ว และพระราชทานให้ใช้เสริมการ ประยุกต์เทคโนโลยีฝนหลวงให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น โดยให้สภาวะแห้งคลายความรุนแรงลง จนคืน เข้าสู่สภาวะปกติได้อย่างสิ้นเชิงในระยะเวลา อันสั้น ในระหว่างปฏิบัติการสู้ภัยแล้งนี้ ทรงประดิษฐ์คิดค้นเทคนิคควบคู่ไปด้วย โดย โปรดเกล้าฯ ให้นำเทคโนโลยีการทำฝนในส่วนของ เมฆเย็นที่ทดสอบได้ผลแล้ว ร่วมกับเทคโนโลยี ฝนหลวงจากเมฆอุ่น พร้อมทั้งพัฒนาเทคนิค การโจมตีเมฆอุ่นและเมฆเย็นในขณะเดียวกัน ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล สามารถชักนำฝนให้ตกลงสู่ พื้นที่เป้าหมายหวังผลได้อย่างแม่นยำและเพิ่ม ปริมาณฝนสูงขึ้น โปรดเกล้าฯ ให้เรียกเทคนิค ที่ทรงประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ว่า **เทคนิคการ**

โจมตีแบบ Super Sandwich เทคโนโลยีฝนหลวงจึงได้รับการพัฒนาจาก 4 ขั้นตอนเป็น 6 ขั้นตอน พร้อมทั้งทรงประดิษฐ์แผนภาพ (การ์ตูน) ด้วยคอมพิวเตอร์ด้วยพระองค์เอง ซึ่งรวมขั้นตอนกรรมวิธีเทคนิคของเทคโนโลยีฝนหลวงทั้ง 6 ขั้นตอนไว้อย่างครบถ้วนในหนึ่งหน้ากระดาษพระราชทานให้ใช้เป็น ตำราฝนหลวง ในการปฏิบัติการฝนหลวงพิเศษ กุ้ยแก้ง ตั้งแต่วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาช่วยให้สภาวะแห้งแล้งรุนแรงขึ้นวิกฤติคืบเข้าสู่สภาวะปกติในระยะเวลาอันสั้นอย่างสัมฤทธิ์ผลตามพระราชประสงค์และยังใช้เป็นตำราฝนหลวงอย่างต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

สิทธิบัตรของฝนหลวง

เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติการฝนหลวงพิเศษ กุ้ยแก้ง พ.ศ. 2542 **ตำราฝนหลวงพระราชทาน** (หรือ Royal Rainmaking Technology) ทรงเห็นสมควรให้ขอจดสิทธิบัตรเทคโนโลยีฝนหลวงซึ่งรวมทั้งเทคนิคต่างๆ ที่ทรงประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเทคนิค ในการโจมตีแบบ Super Sandwich Technique ที่ทรงประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาเป็นนวัตกรรมใหม่ล่าสุด เพื่อเสริมการประยุกต์ขั้นตอนต่างๆ ของเทคโนโลยีฝนหลวง สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งแผนภาพ (การ์ตูน) ตำราฝนหลวงพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้นายดิศธร วัชรโรทัย (ผู้อำนวยการกองงานส่วนพระองค์) มอบให้นายเมธา รัชตะปิติ ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิฝนหลวงปัจจุบัน (อดีตผู้อำนวยการสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง) ให้จัดทำเอกสารทางวิชาการประกอบแบบฟอร์มคำขอจดทะเบียน

สิทธิบัตร ซึ่งได้ดำเนินการจัดทำเอกสารพร้อมแบบฟอร์มคำขอสิทธิบัตรทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย และลงพระปรมาภิไธยในแบบฟอร์มคำขอจดสิทธิบัตรภายใต้ชื่อ **การดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝน** ในฐานะทรงเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2542 เสนอต่อสำนักสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย ระหว่างรอพระบรมราชวินิจฉัย เห็นว่าการจดสิทธิบัตรในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองสิทธิในประเทศไทยเท่านั้น สมควรจดสิทธิบัตรในต่างประเทศเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิทั่วโลก ทรงมีพระบรมราชานุญาตและโปรดเกล้าฯ ให้ขอรับสิทธิบัตรในต่างประเทศควบคู่ไปด้วย จึงมีการดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบแบบฟอร์มคำขอจดสิทธิบัตรจากสำนักงานสิทธิบัตรแห่งสหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย

พระเกียรติคุณ

“เทคโนโลยีฝนหลวง” ได้รับการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิทยาศาสตร์ องค์กรและสถาบันที่มีกิจกรรมการดัดแปรสภาพอากาศวิทยาศาสตร์และอุตุนิยมวิทยาทั้งในระดับนานาชาติและระดับโลก เช่น องค์การอุตุนิยมวิทยาทั้งในระดับนานาชาติและระดับโลก เช่น องค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (WMO) องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เป็นต้น จนทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล และประกาศพระเกียรติคุณจากองค์กรดังกล่าวโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2544 องค์กรเอกชนระดับนานาชาติได้กราบบังคมทูล

ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตผ่านราชเลขาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้ทำผลงานประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีฝนหลวง(The Royal Rainmaking Technology) ไปร่วมจัดแสดงในงานนิทรรศการ Brussels Eureka 2001: 50Th Anniversary Of The World Exhibition of innovation research and new technology ณ กรุงบรัสเซลส์ราชอาณาจักรเบลเยียม ระหว่างวันที่ 13-19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 เป็นนิทรรศการระดับนานาชาติ มีประเทศที่ส่งผลงานเข้าร่วม 23 ประเทศ ปรากฏว่าผลงานประดิษฐ์คิดค้น The Royal Rainmaking Technology เป็นหนึ่งในสามผลงานที่ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลยอดเยี่ยม อันเป็นเลิศ เป็นนวัตกรรมใหม่ แนวคิดใหม่ และทฤษฎีใหม่ อันมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและไม่มีผู้ใดประดิษฐ์คิดค้นมาก่อน

คณะทำงานในโครงการดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตรถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะทำงานในโครงการดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝนที่ดั่งขึ้นภายใต้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้ดำเนินการยื่นคำขอสิทธิบัตรในพระปรมาภิไธยการดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝนต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2545 จนได้ออกสิทธิบัตรดังกล่าว เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 และโปรดเกล้าฯ ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2546 สำหรับในต่างประเทศได้ดำเนินการยื่นคำขอสิทธิบัตรภายใต้ชื่อ Weather Modification By Royal Rainmaking Technology ต่อ

สำนักงานสิทธิบัตรยุโรป เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2546 และสำนักงานสิทธิบัตรแห่งสหรัฐอเมริกาในปีเดียวกัน จนได้รับสิทธิบัตรจากสำนักงานสิทธิบัตรยุโรปที่ออกให้ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2548 และโปรดเกล้าฯ ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ผู้แทนพระองค์เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2548 พร้อมทั้งสิทธิบัตรภายใต้ชื่อเดียวกันที่ออกให้โดยสำนักงานสิทธิบัตรแห่งเขตปกครองพิเศษฮ่องกง สาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2549 นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติกำลังพิจารณาดำเนินการที่จะยื่นคำขอสิทธิบัตรต่อสำนักงานสิทธิบัตรในประเทศอื่นๆ ที่สำคัญ และจำเป็นเพื่อให้เทคโนโลยีฝนหลวงได้รับการคุ้มครองสิทธิให้มากที่สุดในโลกเท่าที่จะทำได้สิทธิบัตรที่ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร ภายใต้ชื่อการดัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝน ทรงมีพระราชกระแสในวันที่โปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลเข้าเฝ้าฯ ถวายสิทธิบัตรฝนหลวง ในปี 2548 “สิทธิบัตรนี้....เราคิดเอง.....คนไทยทำเอง.....เป็นของคนไทย.....มิใช่เพื่อพระเจ้าอยู่หัว.....ทำฝนนี้ทำสำหรับชาวบ้าน.....สำหรับประชาชน.....ไม่ใช่ทำสำหรับพระเจ้าอยู่หัว.....พระเจ้าอยู่หัวอยากได้น้ำ ก็ไปเปิดก๊อกเอาน้ำมาใช้ อยากได้น้ำสำหรับการเพาะปลูกก็ไป สืบจากน้ำคลองชลประทานได้ แต่ชาวบ้านชาวนาที่ไม่มีโอกาสมีน้ำสำหรับเกษตรก็ ต้องอาศัยฝน ฝนไม่มีก็ต้องอาศัยฝนหลวง”

พระราชดำริเกี่ยวกับ “พลังงาน”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงทราบดีถึงข้อจำกัดของการใช้แหล่งพลังงานเชื้อเพลิงจากน้ำมันที่นับวันจะหมดไปและยากที่จะผลิตทดแทนได้ ทำให้มีราคาสูงขึ้น ประชาชนก็เดือดร้อน ดังนั้นหนทางที่จะลดการพึ่งพาแหล่งเชื้อเพลิงราคาแพง คือต้องสร้างทางเลือกใหม่หาแหล่งพลังงานใหม่ที่จะมาทดแทนการใช้ น้ำมัน ดังพระราชดำรัส ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตฯ วันอาทิตย์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2548 ว่า

“...ถ้าน้ำมันเชื้อเพลิงหมดแล้ว ก็ใช้เชื้อเพลิงอย่างอื่นได้ มี แต่ต้องขยัน หาวิธีที่ทำให้เชื้อเพลิงเกิดใหม่ เชื้อเพลิงที่เรียกว่าน้ำมันนั้นมันจะหมด ภายในไม่กี่ปีหรือไม่ก็สิบปีก็หมด... ถ้าไม่ได้ทำเชื้อเพลิงทดแทนเราก็เดือดร้อน...”

โครงการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในด้านการพัฒนาพลังงานทดแทนนั้นเกิดขึ้นด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลที่ทรงเล็งเห็นและมีพระราชดำริให้เตรียมรับมือกับปัญหามากกว่า 50 ปีแล้ว (เริ่มขึ้นตั้งแต่ประมาณ ปี 2504; อ้างจากหนังสือ “72ปี แก้ววัญ วัชรโรทัย เลขาธิการพระราชวัง”) ทั้งนี้ นายแก้ววัญ วัชรโรทัย กล่าวไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีรับสั่งตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ว่าค่ารถและน้ำมันจะแพง พระองค์จึงได้มีการศึกษา ค้นคว้า และทรงริเริ่มการพัฒนาพลังงานทดแทนโดยการนำเอาวัสดุทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นน้ำมันสำหรับเครื่องยนต์และรถยนต์ประเภทต่างๆ เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศมาตั้งแต่ น้ำมันยังมีราคาดีตรละไม่กี่บาท โดยเป็นไปตามหลักการ **“การพึ่งตนเอง”** คือ การลดต้นทุนการผลิต เพราะสามารถผลิตใช้เองได้ ปัจจุบันจึงมีการศึกษาวิจัยพลังงานตามแนวพระราชดำริอยู่

มากมายและนำมาใช้จริงอีกหลายโครงการ
ดังนี้

1. แก๊สชีวภาพ

เมื่อปี 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ทดลองผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลโคนม โดยนำเศษพืชหรือมูลสัตว์มาหมักในถังหรือบ่อในสภาพที่ขาดอากาศเป็นระยะเวลาหนึ่ง จะเกิดแก๊ส ซึ่งร้อยละ 50 เป็นแก๊สมีเทน มีคุณสมบัติติดไฟได้ น้ำหนักเบากว่าอากาศ และไม่มีกลิ่น ส่วนแก๊สที่เหลือประกอบด้วยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ แก๊สไข่เน่า และแก๊สอื่นๆ อีกหลายชนิด สามารถนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงได้ เป็นการสร้างประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้และยังได้แหล่งพลังงานใหม่ทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงด้วย ต่อมาได้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทดลองเรื่องพลังงานแก๊สชีวภาพเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี: ทำแก๊สชีวภาพจากมูลวัว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นราธิวาส ทำระบบผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ เป็นต้น

2. แก๊สโซฮอลล์

การพัฒนาแก๊สโซฮอลล์เริ่มต้นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินตรวจเยี่ยมโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาใน พ.ศ. 2528 โดย

ทรงมีพระราชดำรัสให้ศึกษาการผลิตเอทานอลจากอ้อย เพราะอนาคตอาจเกิดภาวะขาดแคลนน้ำมันและราคาอ้อยตกต่ำ การแปรรูปอ้อยเป็นเอทานอลจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้อีกทาง

ปี พ.ศ. 2529 ทางโครงการส่วนพระองค์ ได้เริ่มผลิตแอลกอฮอล์จากอ้อย หลังจากนั้นได้มีหน่วยงานรัฐและเอกชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาแอลกอฮอล์ที่ใช้ เต็มรยยนต์อย่างต่อเนื่อง จนเมื่อปี พ.ศ. 2539 การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) และโครงการส่วนพระองค์ ได้ร่วมกันปรับปรุงคุณภาพแอลกอฮอล์ที่ใช้ เต็มรยยนต์ โดยการนำแอลกอฮอล์ที่โครงการส่วนพระองค์ ผลิตได้ที่มีความบริสุทธิ์จากเดิม 95% ไปกลั่นซ้ำเป็นแอลกอฮอล์บริสุทธิ์ 99.5% แล้วจึงนำมาผสมกับน้ำมันเบนซิน ออกเทน 91 ในอัตราแอลกอฮอล์ 1 ส่วน กับ เบนซิน 9 ส่วน เป็นน้ำมัน “แก๊สโซฮอลล์” ทดลองเติมให้กับรถเครื่องยนต์เบนซินของโครงการส่วนพระองค์

พระราชดำรัสบางส่วนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวราชทานแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2543 เกี่ยวกับการทำแก๊สโซฮอลล์ ดังนี้

“...น้ำมันสมัยใหม่แพงไม่รู้ทำไมมันแพง แต่ก็ยังไ้เป็นสมัยนี้อะไรๆ ก็แพงขึ้นทุกทีจะให้น้ำมันถูกลงมาก็ลำบาก นอกจากหาวิธีที่จะทำน้ำมันราคาถูกซึ่งก็ทำได้เหมือนกัน ถูกกว่านิดหน่อยคือแทนที่จะใช้น้ำมันที่มีออกเทน 95 ก็ใช้ออกเทน 91 แล้วก็เติมแอลกอฮอล์เข้าไปนิด

หนึ่ง ก็เป็นนอกเทน 95 อาจเป็นไปได้ว่ารถจะวิ่งไม่เร็วก็ดีเหมือนกัน รถไม่วิ่งเร็วเกินไป รถจะได้ไม่ชนมากเกินไป ก็จะช่วยประหยัดทั้งหมดนี้เป็นความคิดที่ให้พอเพียง...”

“....พูดแบบคนไม่รู้เรื่อง ไม่รู้เรื่องการคลัง การเศรษฐกิจ แต่ว่าลองนึกดูถ้าสมมติว่า ใช้ของที่ทำในเมืองไทย ทำในประเทศได้เองแล้วก็ทำได้ดีมาก อ้อยที่ปลูกที่ต่าง ๆ เขายืนยันว่ามีมากเกินไปขายไม่ได้ ราคาตก เราก็ไปซื้อในราคาที่ดีพอสมควรมาทำแอลกอฮอล์แล้วผู้ที่ปลูกอ้อยก็ได้เงิน ผู้ที่ทำแอลกอฮอล์ก็ได้เงิน....”

3. ไบโอดีเซล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาการผลิตน้ำมันดีเซลจากน้ำมันของพืชชนิด ต่างๆ (เช่น น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม น้ำมันถั่วลิสง น้ำมันถั่วเหลือง ฯลฯ) หรือไขมันสัตว์ รวมทั้งน้ำมันที่ใช้แล้วจากการปรุงอาหาร โดยนำมาผ่านขบวนการทางเคมี โดยการเติมแอลกอฮอล์ และสารเร่งปฏิกิริยาบางตัว ภายใต้สภาวะอุณหภูมิสูง จะทำให้ได้ผลผลิตเป็น “ไบโอดีเซล” ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงน้ำมันดีเซล สามารถนำมาใช้กับเครื่องยนต์ดีเซลได้โดยไม่เกิดปัญหาเกี่ยวกับเครื่องยนต์ เป็นการศึกษา นำร่อง เพื่อให้เกิดการต่อยอดและประชาชนชาวไทยจะได้ใช้พลังงานทดแทนที่มีราคาถูกลง ทั้งยังเป็นการสนับสนุนผลผลิตทางการเกษตรในประเทศ จึงมีพระราชดำริให้มีโครงการพัฒนาพลังงานทดแทน เพื่อศึกษาแนวทางการนำน้ำมันพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่ง น้ำมันปาล์มมาใช้งานแทนน้ำมันดีเซล โดยทรงมี

พระราชดำริเรื่องการออกแบบและสร้างเครื่องหีบน้ำมันปาล์มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้พระราชทานพระราชดำริให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กที่สหกรณ์นิคม อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงานน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ขนาดเล็ก กำลังผลิตวันละ 110 ลิตร ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ในช่วงปี 2531 ต่อมาในเดือน มกราคม พ.ศ. 2544 พระราชทานงบประมาณจากมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวนเงินประมาณ 8 ล้านบาท ให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อสร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มขนาดเล็กกำลังผลิต 2 ตันทะเลายต่อชั่วโมง ที่สหกรณ์นิคมอ่าวลึก จำกัด จ.กระบี่ และงบประมาณ 3 ล้านบาท และเครื่องยนต์ขนาด 8 แรงม้า 3 เครื่อง รถไถเดินตามขนาด 11 แรงม้า 2 คัน และขนาด 8 แรงม้า 2 คัน เพื่อใช้ในโครงการทดสอบการใช้น้ำมันปาล์มทดแทนน้ำมันดีเซลในเครื่องจักรกลการเกษตร

4. ดีโซฮอลล์

โครงการดีโซฮอลล์ (น้ำมันดีเซล + แอลกอฮอล์) ที่โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2541 โดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยร่วมกับโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา ทดลองผสมแอลกอฮอล์ 95% กับน้ำมันดีเซล และสารอีมีลซิไฟเออร์ (มีคุณสมบัติทำให้แอลกอฮอล์กับน้ำมันดีเซลผสมเข้ากันโดยไม่แยกชั้น) ใน

อัตราส่วน 14 : 85 : 1 แล้วนำดีไฮดรอลไปใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลเช่น รถกระบะและรถแทรกเตอร์ของโครงการส่วนพระองค์ ซึ่งผลการทดลองพบว่า สามารถใช้ดีไฮดรอลเป็นเชื้อเพลิงได้ดีพอสมควร และสามารถลดปริมาณควันดำได้ร้อยละ 50

5. พลังงานความร้อนจากแกลบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเล็งเห็นว่าเชื้อเพลิงถ่านที่ทำจากไม้จะหาได้ยากขึ้นในอนาคต จึงมีพระราชดำริให้ค้นคว้าทดลองนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ผักตบชวา มาอัดเป็นแท่งเชื้อเพลิง ซึ่งเรียกว่า “เชื้อเพลิงเขียว” และถ่านจากแกลบ ซึ่งปัจจุบันโครงการส่วนพระองค์ในสวนจิตรลดา ก็มีโครงการเกี่ยวกับการผลิตถ่านแกลบอัดแท่ง โดยนำแกลบที่ได้จากโรงสีข้าวสวนจิตรลดา มาผ่านกระบวนการเพื่อบดและการอัดแกลบให้เป็นแท่ง ถ่านแกลบมีความร้อนสูงและไม่มีควันสามารถนำไปใช้แทนถ่านไม้ได้ซึ่งเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าเยี่ยมชม เพื่อจะได้นำความรู้ไปพัฒนาสำหรับการประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับตนเองเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีพอเพียงต่อไป ดังนั้นการใช้ถ่านแกลบจึงช่วยลดการทำลายป่าไม้ เพิ่มมูลค่าให้แกลบที่ถือว่าไม่มีประโยชน์แล้ว และช่วยลดของเสียจากโรงสีข้าว

6. พลังงานน้ำ

พระองค์ท่านทรงมองการณ์ไกลเล็งเห็นว่าน้ำและไฟฟ้าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต พระองค์ทรงมีพระราชดำริเห็นชอบ

กับทางรัฐบาลว่าควรมีโครงการเขื่อนกักเก็บน้ำไว้ใช้ และเพื่อทำการผลิตกระแสไฟฟ้าให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน จึงก่อให้เกิดโครงการสร้างเขื่อนภูมิพลขึ้นซึ่งเมื่อดำเนินการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเปิดเขื่อนเมื่อ วันที่ 17 พฤษภาคม 2507 และพระองค์ได้ทรงพระราชดำรัสในวันประกอบพิธีเปิดไว้ดังนี้

“เราเห็นพ้องกับรัฐบาลว่าโครงการอเนกประสงค์โครงการแรกของประเทศไทยนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาเศรษฐกิจก้าวหน้าให้ไพศาลออกไปปัจจุบันน้ำเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงชีวิตและน้ำกับไฟฟ้า ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของชีวิต เมื่อพลเมืองเพิ่มมากและเร็วก็ต้องเพิ่มน้ำและไฟฟ้าให้ทันความต้องการของพลเมือง”

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงยังมีพระราชดำรัสให้พิจารณาหาวิธีการนำน้ำที่ระบายผ่านคลองลัดโพมาใช้ประโยชน์โดยกรมชลประทานได้รับเป็นเจ้าภาพดำเนินการเมื่อ พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 และได้มีการติดตั้งกังหันผลิตไฟฟ้านำร่อง ติดตั้งที่ประตูระบายน้ำคลองลัดโพใช้หลักการพลังงานจลน์ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับพลังงานกังหันลม ซึ่งการติดตั้งนอกจากจะไม่ลดประสิทธิภาพและประโยชน์ของโครงการประตูระบายน้ำเดิมแต่ยังเสริมศักยภาพด้าน ผลิตพลังงานทดแทนเข้าไปอีก โดยสามารถมีกำลังผลิตไฟฟ้าไม่น้อยกว่า 80 กิโลวัตต์ หลักการกังหันผลิตไฟฟ้านี้ได้รับการนำไปขยายผลต่อที่ประตูระบายน้ำบรมธาตุจังหวัด

ชัณษาทโดย สามารถประหยัดค่าไฟฟ้าได้ถึง 30,000 บาท ต่อเดือน

7. พลังงานลม

คุณสิริพร ไสละสุต อดีตอธิบดีกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน เล่าถึงการนำพลังงานลมมาใช้ตามแนวพระราชดำริว่า “แนวพระราชดำริเรื่องการใช้พลังงานลมส่วนใหญ่เป็นเรื่องการสูบน้ำ อย่างเช่น ปราณบุรี มีภูเขาที่แห้งแล้ง เพราะคนตัดไม้ทำลายป่า พระองค์ท่านทรงมีพระราชดำริให้ปลูกป่าด้วยการใช้พลังงานลมมาใช้ในการสูบน้ำขึ้น ไปบนภูเขา เพื่อให้ดินมีความชุ่มชื้น สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของต้นไม้ กรมสนองพระราชดำริด้วยการนำกังหันลมไปติดตั้งบนยอดเขา เมื่อกังหันหมุนก็จะทำให้เครื่องสูบน้ำทำงาน ดึงน้ำขึ้นไปให้ความชุ่มชื้นแก่ดิน ต้นไม้ก็เจริญเติบโตได้คนที่ผ่านไปแถวนั้นจะเห็นกังหันเรียงกันอยู่ วันนี้กรมมีเสาวัตถุ ความเร็วสูงประมาณสี่สิบเมตร แต่มีโครงการที่สร้างกังหันลมพร้อมกับการวัดลมที่ความสูงประมาณเจ็ดสิบเมตรถึงเก้าสิบเมตร เครื่องวัดลมนี้จะช่วยในการหาข้อมูลเกี่ยวกับความเร็วลมด้วย”

8. พลังงานแสงอาทิตย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกองทุนส่วนพระองค์ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เป็นหน่วยงานช่วยประสานงานและแผนงานต่างๆ ให้สอดคล้องกันซึ่งตัวอย่างของการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้คือ ระบบเซลล์แสงอาทิตย์กักเก็บน้ำสำหรับสูบน้ำ เครื่องทำน้ำร้อนพลังงานแสงอาทิตย์ โดยระบบเซลล์แสงอาทิตย์นั้นใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อสูบน้ำสำหรับปลูกป่าและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เพาะปลูกและปรับสภาพดินเปรี้ยวให้ดีขึ้น และยังใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าให้แสงสว่างในครัวเรือน ใช้สำหรับประจุแบตเตอรี่ ใช้ในการสื่อสารด้วยโทรศัพท์ความถี่ 470 MHz และโทรศัพท์ทางไกลผ่านดาวเทียม ตลอดจนใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าสำหรับต่อเข้าระบบสายส่ง ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อเป่าลมลงบ่อเลี้ยงปลา นอกจากนี้ยังได้มีการประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์ใหม่ๆ เช่น ชุดแสงไฟล่อแมลงด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ ชุดกรองน้ำดื่มแบบรีเวิร์สออสโมซิสด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ และเครื่องขยายเสียงพลังงานแสงอาทิตย์ไว้ใช้งานในโครงการฯ อีกด้วย (โครงการในพระราชดำริ สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน)¹

¹ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). 2554. หนังสือชุด จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา เรื่อง พลังงานสีเขียว. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ. คณะกรรมการจัดการพลังงาน สภาผู้แทนราษฎร. ธันวาคม 2545. “พลังงานทดแทน เอทานอล และไบโอดีเซล”. บริษัท แพลน ฟรันทิ่ง จำกัด. หนังสือ “72 ปี แก้วขวัญ วัชรโรทัย เลขาธิการพระราชวัง” นพดล พลเสน. ความเป็นมาของ “แก๊สโซฮอลล์” ในประเทศไทย. จาก <http://www.thaienv.com/content/view/667/40/>

พระราชดำริเรื่อง “ป่าไม้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาป่าไม้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วยทรงตระหนักดีถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารที่ดิน น้ำ ต้นไม้ พืช สัตว์ เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลนิกรในด้านต่างๆ พระองค์ทรงคิดค้นนานาวิธีที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ให้ยั่งยืน ทรงสร้างความรู้ความตระหนักให้มีความรักป่าไม้ด้วยจิตสำนึกร่วมกัน (Awareness and Sharing Participation) มากกว่าวิธีการใช้อำนาจบังคับดังเช่นพระราชดำริที่ว่า ?... เจ้าหน้าทีป่าไม้ ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้น ก็พากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...? โดยหลักการพัฒนาป่าเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมและเชื่อมโยงกันดังนี้

1) ปลูกป่าต้นน้ำลำธารหรือการปลูกป่าธรรมชาติ

แนวทางปฏิบัติที่ได้รับพระราชทานคือการปลูกต้นไม้ที่ขึ้นอยู่เดิมโดยให้ศึกษาก่อนว่าพันธุ์ไม้มั้ดั้งเดิมมีอะไรบ้างแล้วปลูกแซมไม่ให้นำไม้ผิดแผกจากถิ่นเดิมมาปลูกโดยไม่ศึกษาเสียก่อน

2) ปลูกป่าในที่สูง

ทรงแนะนำวิธีการ “...ใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งหลายขึ้นไปปลูกบนยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกเองในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติอาศัยหลักธรรมชาติ...”

3) การปลูกไม้ 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง

ป่าไม้ 3 อย่างเป็นแนวคิดของการผสมผสานการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ควบคู่ไปกับเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรเข้าบุกรุกทำลายป่าไม้ จึงควรให้ดำเนินการปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ ป่าสำหรับไม้ใช้สอย ป่าสำหรับเป็นไม้ผล และป่าสำหรับเป็นเชื้อเพลิง ป่าหรือสวนป่าเหล่านี้นอกจากเป็นการเกื้อกูล

และอำนวยการประโยชน์ 3 อย่างแล้ว ป่าไม้ก็จะ
อำนวยการประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และ
คงความชุ่มชื้นเอาไว้ อันเป็นประโยชน์อย่างที่ 4
ซึ่งเป็นผลพลอยได้

โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้
พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมเกี่ยวกับการ
ปลูกป่าเพื่อใช้ทำฟืนว่า “...การปลูกป่าสำหรับ
ใช้เป็นฟืนซึ่งราษฎรจำเป็นต้องใช้เป็นประจำ
ในการนี้จะต้องคำนวณเนื้อที่ที่จะใช้ปลูก
เปรียบเทียบกับจำนวนราษฎรตลอดจนการปลูก
และตัดต้นไม้ไปใช้ จะต้องใช้ระบบหมุนเวียน
และมีการปลูกทดแทน อันจะทำให้มีไม้ฟืน
สำหรับใช้ตลอดเวลา...”

4) การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

ได้พระราชทานแนวคิดไว้ว่า บางครั้งป่า
ไม้ก็เจริญเติบโตขึ้นเองตามธรรมชาติ ขอเพียง
อย่าเข้าไปรบกวนและทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึง
การณ์ หากปล่อยไว้ตามสภาพธรรมชาติ
ชั่วระยะเวลาหนึ่งป่าไม้ก็จะสมบูรณ์เอง การระดม
ปลูกป่าด้วยความไม่เข้าใจ เช่น ปอกเปลือกหน้า
ดินซึ่งมีคุณค่ามากออกไป และปลูกพันธุ์พืช
ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและระบบ
นิเวศน์บริเวณนั้น นอกจากต้นไม้ที่ปลูกไว้จะ
ตายโดยไม่ได้ประโยชน์แล้ว ยังทำลายสภาพ
แวดล้อมอีกด้วย

5) ป่าเปียก: สร้างแนวป้องกันไฟเปียก (Wet Fire Break)

เป็นทฤษฎีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้โดย
ใช้ความชุ่มชื้นเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยให้ป่า
เขียวสดอยู่ตลอดเวลาไฟป่าจึงเกิดได้ยากการ

พัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่ป่าไม้ที่สามารถ
ทำได้ง่ายและได้ผลดี

6) การสร้างภูเขาป่า

ทฤษฎีการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้โดยใช้
ความรู้ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงให้
เหมาะสมกับการพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมทั้งที่มี
แหล่งน้ำและไม่มีแหล่งน้ำ

7) การปลูกป่าทดแทน

การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำอย่างมี
แผนโดยการดำเนินการไปพร้อมกับพัฒนา
ชาวเขา ในการนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทาน
และฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมมือกันสำรวจต้นน้ำ
ในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนปรับปรุง
ต้นน้ำและพัฒนาอาชีพได้อย่างถูกต้อง

8) ฝายกั้นน้ำ (Check Dam) หรือ ฝายชะลอความชุ่มชื้น

ฝายชะลอความชุ่มชื้นที่ได้ทรงคิดค้น
ขึ้น เพื่อเป็นวิธีการในการสร้างความชุ่มชื้นให้
กับพื้นที่ป่าด้วยวิธีการง่ายๆ ประหยัด และได้ผล
ดี นั่นคือ การสร้างฝายเล็กๆ ให้สอดคล้องไปกับ
สภาพธรรมชาติ โดยการใช่วัสดุธรรมชาติใน
ท้องถิ่น ฝายชะลอความชุ่มชื้นมีอยู่ 2 ประเภท
คือ ฝายต้นน้ำลำธาร สำหรับ กักกระแสน้ำไว้ให้
ไหลช้าลง และสามารถซึมลงใต้ผิวดินเพื่อสร้าง
ความชุ่มชื้นในบริเวณนั้น และอีกประเภทหนึ่ง
คือ ฝายดักตะกอนดินและทรายมิให้ไหลลงสู่
แหล่งน้ำเบื้องล่าง ฝายทั้งสองประเภทสามารถ
สร้างความชุ่มชื้น สร้างระบบวงจรน้ำที่อำนวยการ
ประโยชน์แก่การพื้นที่ป่าและอนุรักษ์ป่าไม้ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า

การฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิงให้กลับมามีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ดังเดิมนั้น ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเป็นอย่างมากและจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายตลอดจนราษฎรในพื้นที่ด้วยเช่นกัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับการปลูกป่าไว้ดังนี้

1. ให้ปลูกไม้สามอย่าง (ไม่มีค่า ไม้โตเร็ว ไม้ผล)

บริเวณรอบๆอ่างเก็บน้ำเพื่อประโยชน์ในการเผ่าถ่านและทำฟืน รวมทั้งการอนุรักษ์ไว้ด้วย ควรเลือกพันธุ์ไม้ที่ต้องการน้ำน้อยเป็นหลัก **ปลูกป่าอนุรักษ์**ในเขตป่าสงวนเหนือที่ดินของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี (17 พ.ค. 2528) ซึ่งหมายถึง

- ไม้ อย่างที่ 1 ปลูกไม้มีค่าหรือดั้งเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ไม้ประดู่ มะค่า แดง เต็ง รัง ยางนา ฯลฯ เนื่องจากไม้ดั้งเดิมมีความแข็งแรง และทนต่อสภาพของดิน ฟ้า อากาศได้เป็นอย่างดี

- ไม้ อย่างที่ 2 ไม้โตเร็ว เช่น กระถิน สะเดา ชี้เหล็ก ไข่ ฯลฯ เพื่อพัฒนาและสร้างหน้าดินขึ้นใหม่

- ไม้ อย่างที่ 3 การปลูกไม้ผล เช่น ขนุน มะม่วงหิมพานต์ มะม่วงป่า มะขาม มะขามเทศ ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้ในอนาคต

และประโยชน์อย่าง ที่ 4 คือการอนุรักษ์ดินและน้ำ สร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่เป็นการอนุรักษ์พืชพรรณไม้ไว้ ใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมกันมากขึ้น และมีกระบวนการย่อยสลายตามธรรมชาติกลายเป็นหน้าดินใหม่ ส่วนความชุ่มชื้นเกิดจากร่มเงาของต้นไม้ช่วยลดการระเหยของน้ำในดิน ซึ่งเป็นการสร้างป่าแบบผสมผสานได้อย่างกลมกลืนและเกิดความสมดุลในระบบนิเวศป่าไม้ได้เร็วยิ่งขึ้น

2. ระบบภูเขาป่า

จากแนวพระราชดำริเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2529 ความว่า **“การปลูกป่าบนภูเขาต่างๆ ในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ควรดำเนินการโดยวิธีที่**

เรียกว่า “ป่าเปียก” หรืออาจเรียกว่า “ภูเขาป่า” ก็ได้แต่ในปัจจุบันฝนตกน้อย จึงจำเป็นต้องจัดสร้างระบบส่งน้ำด้วยวิธีสูบน้ำขึ้นไปพักในบ่อพักน้ำบนภูเขา แล้วทำระบบกระจายน้ำช่วยการปลูกป่าแบบกิ่งถาวร คือ ประมาณ 3 - 4 ปี เมื่อไม้โตพอสมควรก็จะมี ความชุ่มชื้น และจะช่วยดูดความชื้นจากธรรมชาติด้วย จากนั้นจึงย้ายระบบส่งน้ำดังกล่าวไปช่วยพื้นที่ใหม่ต่อไปอีก”

วิธีการปลูกป่าแบบนี้มีอัตราการรอดตายของพันธุ์ไม้ค่อนข้างสูง เป็นการปลูกป่าจากด้านบนลงสู่ด้านล่างและเป็นการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก เนื่องจากพืชพรรณไม้ที่รอดตายและเจริญเติบโตได้ในระยะเวลาหนึ่ง จะสามารถผลิดอกออกผลเมล็ดพันธุ์ที่แก่จะร่วงหล่นหรือลงสู่พื้นที่ด้านล่าง และบางชนิดที่เป็นอาหารของสัตว์ป่า แล้วสัตว์ป่าได้ถ่ายมูลไว้ในพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น มีสภาพอากาศที่เหมาะสม เมล็ดพันธุ์ไม้จะสามารถเจริญเติบโตเป็นต้นใหม่ได้ หรือในกรณีที่กันพื้นที่ไว้ไม่ให้คนหรือสัตว์เข้าไปบุกรุก ปล่อยให้พื้นที่ทิ้งไว้ตามธรรมชาติในระยะเวลาหนึ่ง ไม้ชนิดต่างๆ ที่ถูกตัดทิ้งไว้เหลือแต่ตอจะสามารถแตกหน่อเจริญเติบโตเป็นต้นใหม่ เป็นการคืนสภาพป่าตามธรรมชาติโดยไม่ต้องปลูก

3. ระบบป่าเปียก

น้ำบางส่วนที่ไหลล้นจากระบบภูเขาป่า ลงมาสู่แนวฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check

dam) สร้างความชุ่มชื้นให้ทั่วพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการปลูกป่า การกระจายน้ำจากฝายชะลอความชุ่มชื้นโดยใช้ท่อไม้ไผ่ เจาะรูต่อขยายไปทางด้านข้างให้น้ำกระจายครอบคลุมพื้นที่ ปัจจุบันได้นำท่อยาง หรือท่อ PVC มาใช้ เพื่อสร้างความชุ่มชื้น และยังสามารถใช้เป็นแนวควบคุมไฟป่าได้อีกด้วย และทำการปลูกเสริมในพื้นที่บริเวณนั้น

4. การฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนและระบบนิเวศป่าชายเลน

เนื่องจากปริมาณน้ำฝนที่ไหลจากพื้นที่ตอนบนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จะไหลเข้าสู่ระบบ Check dam คันดินกั้นน้ำและคันดินเบนน้ำ ส่วนที่เหลือจะไหลลงสู่แหล่งน้ำ ลำธารตอนล่าง ซึ่งเชื่อมต่อกับคลองบางกรวใหญ่และบางกรวน้อย ก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเล ในเขตพื้นที่ของกองกำกับการ 1 กองบังคับการฝึกพิเศษ ค่ายพระรามหก โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้พระราชทานพระราชดำริความว่า “จัดหาพื้นที่ เพื่อทดลองปลูกและฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน เพื่อให้แนวศึกษาป่าชายเลนกลับคืนสู่ธรรมชาติ” (14 ส.ค. 2537) เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวติดกับทะเล เวลาที่มีน้ำขึ้น สัตว์ทะเลชนิดต่างๆ จะเข้าไปในคลองน้ำจืด เมื่อมีสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จะเป็นแหล่งอาศัย แหล่งเพาะและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เมื่อเจริญเติบโตก็จะออกสู่ทะเลเป็นแหล่งอาหารของประชาชนต่อไป¹

¹หนังสือ 84 พรรษา เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช โดย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร

ที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานประชาคม จังหวัดน่าน
ที่ปรึกษาสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

ศาสตร์แห่งพระราชฯ เป็นคำนิยามที่ผู้บริหารระดับสูงด้านการศึกษาของประเทศท่านหนึ่ง เป็นผู้ให้ไว้ อันหมายถึง **ทฤษฎี 32 ข้อ ประกอบด้วย หลักทรงงาน 23 ข้อ ขั้นตอนการพัฒนา 3 ขั้น มิติการพัฒนา 6 มิติ บนพื้นฐานของปรัชญา “ช่วยเขาให้เขาช่วยตัวเองได้”** และต้องเป็นความต้องการจริงของชุมชนเป็นหลัก โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทุกขั้นตอนและตระหนักดีว่าตนเองเป็นเจ้าของการพัฒนา

ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ ตั้งแต่วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2552 ภายใต้การเน้นย้ำว่า โครงการนี้ มิใช่โครงการหลวงหรือโครงการในพระราชดำริ แต่เป็นโครงการที่มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงและมูลนิธิปิดทองหลังพระได้อัญเชิญ **“วิธีทรงคิดและทรงทำ”** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จากโครงการพัฒนาที่ทรงพระราชทานให้คนไทย ประมาณ 4 พันโครงการ โดยได้นำไปพัฒนาโครงการพัฒนาโดยตุง จนเป็นผลสำเร็จ จึงได้ถอดบทเรียนมาใช้ในการพัฒนาประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทำกินที่ขาดแคลนในการดำรงชีพในวิถีเกษตรกรรม ซึ่งมีปัญหาหลักคือ การขาดแคลนน้ำและที่ดินที่เหมาะสม ทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวและอื่นๆ ซึ่งเป็นพืชปลูกเพื่อขายไม่ใช่สำหรับบริโภค

ช่วงเวลา 4 ปีที่ผ่านมา โครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริที่จังหวัดน่าน ได้เปิดพื้นที่ ต้นแบบ 21 หมู่บ้าน ในพื้นที่ต้นน้ำ ตอนบน 3 อำเภอ ผลของการพัฒนาที่ผ่านมา เป็นที่น่าพอใจของโครงการปิดทองฯ และชุมชนในพื้นที่พัฒนา สามารถรอดพ้นจากความยากจนถึงความอยู่รอดและความพอเพียง สามารถปลูกพืช เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและขายส่วนที่เหลือเป็นรายได้

ในส่วนตัวของข้าพเจ้าเห็นว่า ผู้ที่เข้าไปพัฒนาชุมชนที่ด้อยโอกาสและยากจน ในส่วนที่เป็นผู้บริหารระดับสูงและผู้ปฏิบัติการของโครงการ มีประสบการณ์สูง มีความจริงใจ มีความเสียสละและอดทนตลอดจนมีความปรารถนาดีต่อชุมชนเป็นอย่างสูงเพื่อผลสำเร็จของการพัฒนาในพื้นที่ต้นแบบโดยมีหลักการที่สำคัญในการปฏิบัติงาน เช่น ข้อมูลต้องเป็นข้อมูลจริง มุ่งทำงานให้สำเร็จ มิใช่เพียงแต่เสร็จงาน และต้องตอบให้ได้ว่าในการลงทุนและกิจกรรมประชาชนจะได้อะไรอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนในพื้นที่ขยายผลของจังหวัด 19 หมู่บ้าน และพื้นที่ขยายผลของภาคประชาคมโดยการสนับสนุนของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเห็น ความเข้าใจ ความเชื่อ และศรัทธา ตรงกันของผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ในแนวพระราชดำริ 23 ข้อ 3 ชั้น ตอน 6 มิติ อย่างถ่องแท้ โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาความยากจนพัฒนาคุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ป่าและน้ำอย่างยั่งยืน ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าภาพพิมพ์ใจต่างๆ 5 ภาพ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาจะต้องพิมพ์ไว้ในใจ

1. **ภาพทรงงานของพระราชา** เริ่มตั้งแต่ พระบรมฉายาลักษณ์ในวันบรมราชาภิเษก ในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ซึ่งทุกคนเมื่อเห็นภาพนี้ต้องนึกถึงพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ซึ่งต้องอ่านเพื่อความเข้าใจ อย่างละเอียดถี่ถ้วน และน้อมนำ อัญเชิญมาเป็น ปณิธานหลักในการทำงานของเรา

ภาพต่อไป เป็นภาพที่ในหลวงและสมเด็จพระเทพรัตนฯประทับบนพื้นดินต่อหน้าชาวบ้านสองพ่อลูก ในระยะห่างกันไม่ถึงศอก ท่ามกลางแสงแดด โดยไม่มีร่มกางกัน เป็นการสื่อสารสองทางที่ใกล้ชิดที่สุด เพื่อได้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ความขาดแคลน และความต้องการ โดยชาวบ้านที่เข้าเฝ้าฯนุ่งผ้าขาวม้าเพียงผืนเดียว

ภาพต่อไปเป็นภาพที่ในหลวงกับชาวบ้านคุกเข่ากับพื้นดินทั้งสองใช้นิ้วชี้ขีดเขียนบนพื้นดินแทนดินสอและกระดาษ คงจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเส้นทางของน้ำ ทางเดิน และอื่นๆ เป็นที่น่าแปลกใจว่าราษฎรเข้าเฝ้าฯพระเจ้าอยู่หัวฯ ตัวต่อตัวระยะห่างกันเพียงหนึ่งฝ่ามือ แต่ ปรากฏว่า ทั้งคู่ มีรอยยิ้มแย้ม ไม่มีความประหม่า ความหวั่นเกรง มาเป็นอุปสรรคขวางกั้น

ภาพสุดท้ายเป็นภาพที่คนทั้งประเทศและทั้งโลกมีความประทับใจเป็นอย่างยิ่ง คือพระบรมฉายาลักษณ์ที่พระเจ้าอยู่หัวฯ ไน้มพระวรกายโดยพระเศียรและพระหัตถ์ อยู่ใกล้ชิดศีรษะของหญิงชรา ชื่อ ยายบุญคุ้ม ชาวอำเภอเรณู

จังหวัดนครพนม ซึ่งเฝ้าฯรับเสด็จตั้งแต่เช้าจนบ่าย จนดอกบัวสายที่ถือในมือเป็นเครื่องสักการะเหยี่ยวเฉา

คำอธิบายสั้นๆ คือ ผัสสะ สีนหน้า ทำที และวาจา

ซึ่งทุกคนที่เห็นภาพนี้ คงจะประทับใจเป็นอย่างมาก ว่าคนทุกคนต้องการ การเอาใจใส่ เช่นนี้ นับเป็นภาพที่เป็น ไอดอล (Idol) ที่ทุกคนนำไปถือปฏิบัติได้โดยไม่ต้องเสียเวลาฝึกหัดและเสียค่าใช้จ่าย ใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากให้ออกมาจากใจ

2. ภาพศาสตร์พระราชา ซึ่งประกอบด้วย ฤทธกิจ 32 ข้อ หลักทรงงาน 23 ข้อ ขั้นตอนการพัฒนา 3 ขั้น มิติการพัฒนา 6 มิติ บนหลักการ “ช่วยเขาให้เขาช่วยตัวเองได้” และหลักการ การเปลี่ยนแปลงต้องใช้เวลา และต้องมีการจัดการ (รายละเอียดสามารถค้นได้ในเอกสารของโครงการปิดทองหลังพระ)

3. ภาพผลการพัฒนาตามศาสตร์แห่งพระราชา เป็นการเปรียบเทียบ ภาวะก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา ที่สามารถ สร้างจินตนาการได้จากภาพ การเผาป่า ภูเขาหัวโล้น ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเต็มพื้นที่และปรากฏการณ์น้ำท่วมถี่ขึ้นกว่าเดิม จำนวนพื้นที่ ที่ใช้ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้นเป็นรายปี และผลการพัฒนาเริ่มด้วยการขุดนา ทำนาขั้นบันได สร้างบ่อพวง สร้างฝาย ปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เช่น หมูเหมาซาน เป็ด ไก่ และ ปลา ทำให้ประชาชนมีความสุข ที่มีข้าวปลาอาหารกินจาก

การผลิตเองนอกจากนี้ยังมีรายได้จากการที่ขายผลผลิตที่เหลือจากการบริโภค และ ปลูกพืชหลังนา พืชข้างนา ตลอดจนพืชเศรษฐกิจ ต่างๆ เนื่องจากมีเวลาเหลือพอที่ปลูกข้าวและพืชผักในพื้นที่ ที่มีน้ำ ที่ได้รับการจัดสรรเข้าแปลงเพาะปลูกซึ่งมีผลผลิตเพิ่มขึ้นและลดพื้นที่แปลงเพาะปลูกลงจากเดิมที่เคยทำไร่เลื่อนลอย ผลการพัฒนาทั้งหมดนี้ เกิดขึ้นภายในเวลาปีครึ่งถึงสามปี ซึ่งทำให้ชาวบ้านพ้นจากความยากจน กู้กิน กู้ใช้ มาถึงขั้นอยู่รอดและพอเพียง เพื่อจะต่อถึงขั้นยั่งยืน

4. ภาพสะท้อนพระบรมราโชวาทของพระราชา เป็นภาพเดียวกับภาพที่ 2 ของภาพทรงงานของพระราชาที่สองพ่อลูกเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวและพระราชธิดา ความว่า “เราได้ลงไปดูพื้นที่หรือยัง ลงไปเดินหรือยัง เพราะจะทำให้แยกแยะปัญหาได้ จะไกลปืนเที่ยงหรือเปล่า เราได้มองแววดาเขา พุดคุยกับเขาหรือเปล่า เราต้องสนใจเขาทำเป็นประจำจนเป็นนิสัยและจะได้ไม่ต้องแก้งทำ” (พระราชดำรัส 29 ต.ค. 2522)

5. ภาพในจินตนาการ ผู้รับผิดชอบสืบสานศาสตร์พระราชา เป็นภาพเดียวกับภาพที่ 2 ของภาพทรงงานของพระราชาที่สองพ่อลูกเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวและพระราชธิดา ต่างกันที่พระเจ้าอยู่หัว และ พระราชธิดาเสด็จพระราชดำเนินกลับเป็นภาพที่เหลือชาวบ้านสองพ่อลูกคั่งนั่งอยู่บนพื้นดินท่ามกลางแสงแดด มีคำถามว่า ใครจะรับผิดชอบต่อจาก

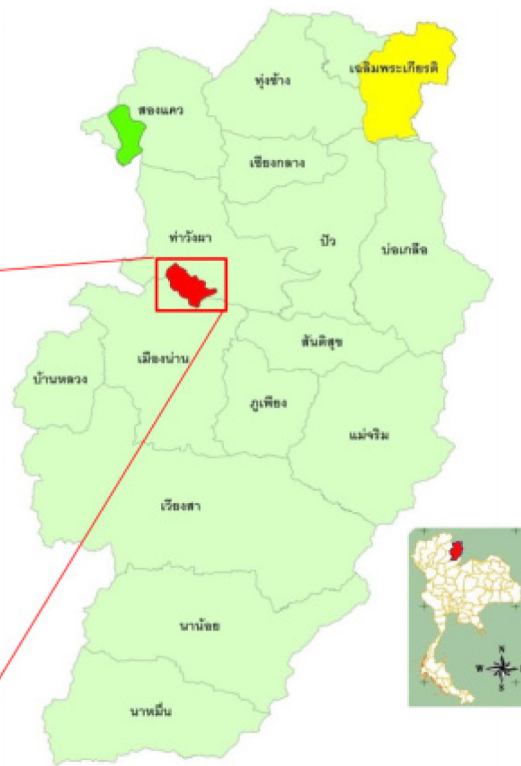
พระองค์ท่านเพราะสองพ่อลูกนี้เป็นตัวแทนของ
ชาวบ้านที่ใช้แรงงาน 70 เพอร์เซ็นต์ ของ
ประชากร คิดเป็นจำนวนประมาณ 45 ล้านคน
คำตอบก็คือว่าทุกคนที่มีชีวิตอยู่ได้ด้วยเงินภาษี
ของราษฎร และทุกคนที่มีรายได้จากการใช้จ่าย
อุปโภคบริโภคของราษฎรในแผ่นดิน คงจะต้อง
ร่วมมือกัน สืบสานศาสตร์ของพระราชาเพื่อ
พัฒนาพวกเขาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพอเพียง
ภาพพิมพ์ใจทั้ง 5 ภาพ จะเป็นแรงบันดาลใจ
ใจ เกิดความเชื่อ ความศรัทธา ความมุ่งมั่น และ

เจตนาที่จะนำศาสตร์แห่งพระราชาไปพัฒนา
คุณภาพชีวิตของประชาชนที่ด้อยโอกาสด้วย
ความเต็มใจ อย่างแท้จริง

ปัจจัยสำคัญนอกเหนือจากภาพพิมพ์ใจ
ทั้ง 5 ภาพ นี้แล้ว คือ นโยบายของรัฐบาล
ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาในรูปแบบ
ของโครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนว
พระราชดำริ และการทำงานอย่างมีบูรณาการ
ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และ
ภาควิชาการ อย่างแท้จริง

พื้นที่ดำเนินโครงการฯ ในอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ศักตรินทร์ นุแปงถา

ประวัติบ้านน้ำปาก

หมู่ที่ 7 ตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา
จังหวัดน่าน

บ้านน้ำปาก หมู่ที่ 7 เดิมประมาณ ปี พ.ศ. 2488 มีนายเตียงหนองแก้ว ราษฎรบ้านสบหนอง ตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พร้อมกับเพื่อนบ้าน ประมาณ 5 คน ได้เข้ามาทำไร่และเห็นว่าเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์จึงพากันอพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นทางการถาวรและได้ตั้งบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2496 มีจำนวน 11 หลังคาเรือน ซึ่งอยู่การปกครองของบ้านสบหนอง ตำบลตาลชุม เนื่องจากอยู่ห่างไกล การปกครองดูแลไม่ทั่วถึง จึงได้แต่งตั้ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านขึ้นรับผิดชอบ จากนั้นจึงได้ทำเรื่อง

ขอจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยตั้งชื่อว่า “บ้านน้ำปาก” ซึ่งเรียกชื่อตามแม่น้ำลำธารที่ไหลผ่านหมู่บ้าน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านห้วยม่วง ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตตำบลบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านห้วยธนู หมู่ 9 ตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านดอยติ้ว หมู่ 7 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา

ข้อมูลประชากร

บ้านน้ำปากมีประชากรทั้งหมด 274 คน

ประชากรชายจำนวน 149 คน

ประชากรหญิงจำนวน 133 คน

มีบ้านเรือนจำนวน 68 หลังคาเรือน

การคมนาคม

มีถนนลาดยางถึงหมู่บ้าน เดินทางโดยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ อยู่ห่างจากอำเภอท่าวังผา ประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากสถานีตำรวจภูธร ตาลชุม ประมาณ 8 กิโลเมตร

ภูมิประเทศบ้านน้ำปาก

เป็นพื้นที่ภูเขาลาดชันสูง มีที่ราบสำหรับทำนายน้อยมาก พื้นที่เนินส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพด การกำจัดวัชพืชของชุมชน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการพ่นยาฆ่าหญ้า เพราะมีความรวดเร็วและสามารถทำได้ในปริมาณที่มากเรื่องระบบน้ำในการเกษตร ส่งน้ำเข้าพื้นที่เพาะปลูกของลำน้ำสาย ซึ่งลำน้ำนี้เคยเกิดอุทกภัย ดินพังทลายในจุดที่ดินลาดชัน และอ่อนตัว ไหลลงมาเป็นดินโคลนทับถมที่นาที่อยู่ตามลำห้วย ลำเหมืองส่งน้ำเสียหาย ลักษณะของ

ฝายที่ถูกพัดส่วนใหญ่เป็นฝายคอนกรีตเสริมเหล็กเทเป็นกำแพงขวางทางน้ำ เพื่อยกระดับน้ำให้ไหลเข้าลำเหมือง

สถานการณ์ภัยพิบัติ(อุทกภัยน้ำป่าไหลหลาก)

เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2551 เกิดฝนตกหนัก ตั้งแต่เวลา 22.00 น. ทำให้น้ำป่าไหลหลากในช่วงเวลา 23.30 น. เป็นเหตุให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรและสิ่งสาธารณะประโยชน์ ได้รับความเสียหาย จำนวน 5 ตำบล 14 หมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอท่าวังผา ดังนี้

1. บ้านน้ำปาก หมู่ที่ 7 ตำบลตาลชุม

- ไม่มีผู้เสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บ
- บ้านพักอาศัยเสียหายหมดทั้งหลัง

1 หลังคาเรือน เสียหายบางส่วน 13 หลัง

- ด้านพืช พื้นที่การเกษตร เสียหายจำนวน 120 ไร่ (นาข้าว 100 ไร่ พืชสวน 20 ไร่)

- ด้านสิ่งสาธารณประโยชน์ ถนน 8 สาย สะพานไม้ 2 แห่ง สะพาน คสล. 3 แห่ง

2. บ้านห้วยธนู หมู่ที่ 9 ตำบลตาลชุม

- ผู้เสียชีวิต 3 ราย ได้รับบาดเจ็บ 1 ราย
- บ้านพักอาศัยเสียหายทั้งหมด จำนวน 8 หลังคาเรือน เสียหายบางส่วน 43 หลัง

กระบวนการเข้าใจ เข้าถึง บ้านน้ำป่าก

โครงการปิดทองหลังพระฯ เริ่มส่งเสริมการพัฒนาในพื้นที่บ้านน้ำป่ากเมื่อปี 2552 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านประสบปัญหาจากภัยพิบัติ พื้นที่การเกษตรเสียหายต้องได้รับการฟื้นฟู การดำเนินงานของโครงการมีกระบวนการเข้าใจเข้าถึงเป็นลำดับขั้นดังนี้

1) ประสานกับอำเภอและส่วนราชการในพื้นที่รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการทำงานและชักชวนให้มาทำงานร่วมกัน

2) ในระดับหมู่บ้าน โครงการฯ ได้เข้าพบผู้ใหญ่บ้านน้ำป่ากเมื่อเดือนพฤษภาคม 2552 เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการทำงาน

ที่ต้องให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจข้อมูลการระดมปัญหาและความต้องการ และการร่วมลงแรงดำเนินกิจกรรมการพัฒนาโดยไม่มีการจ้างเหมาเมื่อชาวบ้านยอมรับเงื่อนไขการทำงานกับโครงการฯ แล้ว จึงเริ่มดำเนินการในขั้นต่อไป

3) ประชุมชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจถึงรูปแบบการทำงาน ซึ่งต้องเริ่มต้นที่ตัวชาวบ้านเอง โดยในกระบวนการแก้ไขปัญหานั้น โครงการปิดทองหลังพระฯ จะสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่มีในชุมชน เช่น การสร้างฝาย โครงการฯ จะสนับสนุนกล่องเกเบี้ยน ปูน และสนับสนุนองค์ความรู้โดยทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์จะถ่ายทอดความรู้ในการสร้างฝายที่คงทนแข็งแรง ตามหลัก “ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด” ชาวบ้านต้องเป็นแรงงานในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและชาวบ้านเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ จึงเข้าร่วมทำงานกับโครงการฯ

4) คัดเลือกอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสพ.) ซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่มาทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ

5) สืบค้นข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน ได้แก่ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้แบบสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคม (12 หน้า ที่ออกแบบโดยมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ) และการเดินสำรวจกายภาพในมิติน้ำ ดิน ป่า เกษตรเพื่อค้นหาปัญหาของชุมชน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อชาวบ้าน

6) การคืนข้อมูลให้ชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และรับรู้สภาพปัญหาของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการของชาวบ้านและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม

ผลการสำรวจข้อมูลพบว่าบ้านน้ำป่าก มีปัญหาน้ำหลากในฤดูฝนน้ำหลากทำให้เกิดความเสียหาย และในฤดูแล้งไม่มีน้ำใช้ที่เพียงพอทำให้ผลผลิตในนาข้าวตกต่ำ ผลผลิตข้าวไม่พอบริโภคต้องซื้อข้าวกิน บางพื้นที่ได้เปลี่ยนพื้นที่ทำนามาเป็นสวนลำไยและลิ้นจี่ ดังนั้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในมิติน้ำจึงมีความสำคัญในลำดับแรก

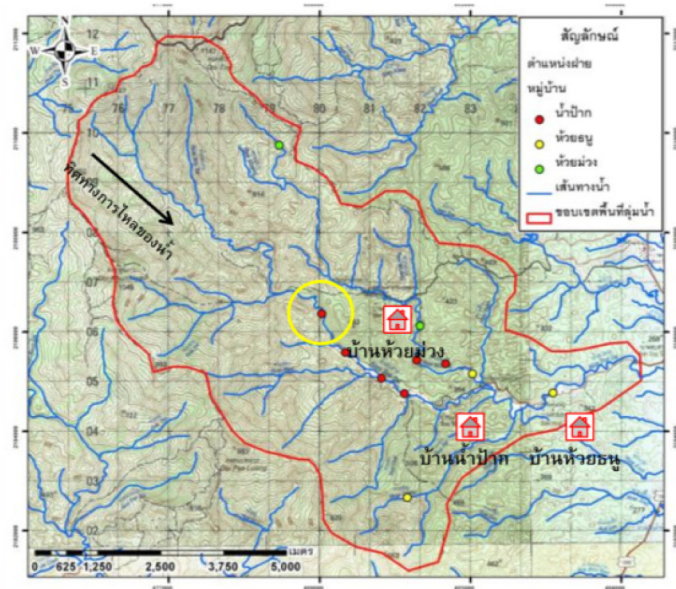
กระบวนการพัฒนา

การพัฒนาเริ่มที่ระบบน้ำ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ร่วมกับชาวบ้านสำรวจจุดที่เหมาะสมในการสร้างฝายเพื่อจัดการระบบส่งน้ำสำหรับการเกษตรโดยมุ่งหวังให้ชาวบ้านมีข้าวกินที่เพียงพอ ซึ่งได้มีการทำฝายการเกษตรขึ้นทั้งหมดในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย 11 ฝาย สร้างบ่อพวง และสร้างฝายอนุรักษ์นอกจากพัฒนาระบบน้ำแล้ว โครงการฯ ยังสนับสนุนด้านการพัฒนาที่ดินทำกิน และการส่งเสริมอาชีพ

ตัวอย่าง การสร้างฝายลูกก้า

ฝายลูกก้า

ลำห้วย	ระดับ ความสูง (เมตร)	ปริมาณ น้ำต่อวัน (ลบ.ม.)	รูปแบบ	ประเภท งานสร้าง	ขนาด ท่อ (นิ้ว)	ระยะท่อ ส่งน้ำ (เมตร)	พื้นที่รับ น้ำ (ไร่)	ต้นทุน สร้าง (ล้านบาท)	ระยะเวลา ดำเนินการ (วัน)
สบสาย	315	9,676.8	หินก่อ	สร้างใหม่	8	3,550	382	2.4	60

สรุปผลตอบแทนจากการพัฒนาฝายลูกก้า (หินก่อ) ขนาด 518 ลบ.ม.

ต้นทุนในการสร้างฝาย (บาท)	2,379,995		
ค่าฝาย	474,690		
ระบบท่อ	1,905,305		
	ก่อนสร้างฝาย	หลังสร้างฝาย	
พื้นที่รับน้ำ (ไร่)	161	382	
ผลผลิตข้าวเปลือก(กก.)	300	600	
รายได้จากข้าวเปลือก(กก./ไร่)	483,000	2,292,000	
รายได้จากถั่วลิสง(บาท)	0	945,450	ผลผลิตไร่ละ 275 กก.ๆ ละ 9 บาท
รวมรายได้ต่อไป(บาท)	483,000	3,237,450	

จากการลงทุนสร้างฝายสูงค่า
มูลค่า 2,379,995 บาทสามารถสร้าง
รายได้เพิ่มขึ้นอีก 2,754,450 บาท
คืนทุนให้ได้ภายในระยะเวลา 10 เดือน

ตัวอย่าง ฝายเกเบี่ยนน็อคดาวน บ้านห้วยธนู

บ้านห้วยธนูเป็นหมู่บ้านในลุ่มน้ำ
เดียวกับบ้านน้ำป่าก ซึ่งประสบกับภัย
พิบัติปัญหาดินโคลนถล่มเหมือนกัน
เดิมบริเวณที่ดินทำกินของบ้านห้วยธนู
ไม่มีน้ำใช้ในการเกษตร ทำให้เกษตรกรบางราย
ต้องถมที่นาเป็นพื้นที่สวน “ฝายน็อคดาวน” เป็น
ฝายที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อกั้นลำห้วยสบสายเรียก
ชื่อตามบ้านน็อคดาวนที่สร้างให้ผู้ประสบ
ภัยพิบัติซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้จุดสร้างฝายลำห้วย
สบสายมีกระแสน้ำแรงจึงใช้กล่องเกเบี่ยนเป็น
วัสดุในการสร้างฝายเพราะกล่องเกเบี่ยนจะช่วย
ต้านแรงน้ำได้ดีและมีความแข็งแรงทนทาน
ใช้งบประมาณในการสร้างทั้งหมด 286,390 บาท
โดยใช้กำลังแรงงานของชาวบ้านห้วยธนูในการ
สร้างฝาย น้ำที่ไหลล้นฝายจะไหลเข้าระบบ
คลองส่งน้ำเดิมและเข้าสู่พื้นที่การเกษตร 20 ไร่
ทุกปีหากเกิดฤดูน้ำหลาก คลองดังกล่าวก็จะ
ถูกทับถมด้วยดินและเศษตะกอน ดังนั้น
ชาวบ้านจะต้องขุดลอกกันทุกปี ชาวบ้านจึง

ร่วมกันต่อท่อส่งน้ำโดยโครงการฯ สนับสนุน
ท่อพีวีซี ระยะทาง 1,200 เมตร จึงทำให้น้ำไหล
เข้าพื้นที่การเกษตรได้เต็มที่ ปัจจุบันสามารถ
ส่งน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรได้ถึง 81 ไร่

บ่อพวงสันเขา

พื้นที่ทำกินบางส่วนอยู่สูงกว่าระดับฝาย
การเกษตรจึงขุดบ่อพวงสันเขาเพื่อกักเก็บน้ำ
บนเนินเขา น้ำที่นำมาใส่แต่ละบ่อนั้นมาจากการ
ดักน้ำในร่องเขาหรือลำห้วยสาขาโดยการ
สร้างฝายอนุรักษ์ลักษณะของบ่อพวงสันเขาเป็น
บ่อสี่เหลี่ยมขนาดต่างๆ ตามสภาพพื้นที่ ปูด้วย
ผ้าพลาสติกชนิดหนา ใช้ระบบกักน้ำในการ
กระจายน้ำลงสู่พื้นที่ และภายในบ่อมีการ

ส่งเสริมเลี้ยงปลาประเภท ปลากินพืช เช่น ปลานิล ปลาตะเพียน เป็นต้น

ต้นทุนการขุดบ่อพวงขนาด 9x16x2 ประมาณ 17,000 บาท เป็นค่าพลาสติก ค่าขุดบ่อดิน และค่าแรงงานชาวบ้านคิดเป็นรายวันหรือคิดเป็นแรง เป็นต้น สามารถกระจายน้ำสู่พื้นที่การเกษตรได้ 40 ไร่ การดูแลรักษาบ่อพวงชาวบ้านที่ใช้น้ำจากบ่อพวงจะเป็นผู้ดูแลรักษาโดยเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นผู้เสียสละที่ดินสำหรับสร้างบ่อ

การสร้างฝายอนุรักษ์

ฝายหินอัดตัวเล็กๆ ที่สร้างประโยชน์มหาศาลให้กับพื้นที่บ้านน้ำปาก เป็นฝายที่ම්พิเลี้ยงมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้ถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการ โดยเน้นเรื่องประหยัด เรียบง่ายและ

การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเดิมชาวบ้านจะสร้างฝายอนุรักษ์ตามภูมิปัญญาคือใช้กระสอบทรายวางกั้นน้ำและตอกไม้ยึด แต่ไม่คงทน ฤดูน้ำหลากก็จะถูกน้ำพัดพังเสียหายไป แต่ฝายอนุรักษ์ของโครงการปิดทองหลังพระฯ นั้นเป็นฝายหินอัดที่ใช่วัสดุในบริเวณรอบๆ ทำให้เทคนิคการขุดร่องแกน แก้มฝาย การตอกไม้ซี่เพื่อเป็นด่านปะทะแรงน้ำ และการทำทางลาดชัน (Slope) หลังฝายเพื่อปรับระดับน้ำให้ชะลอการไหลเป็นขั้น ๆ

การสร้างฝายอนุรักษ์จะสร้างตามลำห้วยสาขาย่อย เพื่อช่วยชะลอกระแสน้ำในลำห้วยให้ไหลช้าลงกระจายความชุ่มชื้นออกไปเป็นวงกว้างในพื้นที่ทั้งสองฝั่งของลำห้วย ฝาย 1 ตัวสามารถให้ความชุ่มชื้นในบริเวณรอบตัวฝาย 25 ไร่ ทำให้เกิดระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟเปียก ช่วยดักตะกอนที่ไหลลงมากับน้ำในลำห้วยได้ดี เป็นการช่วยยืดอายุแหล่งน้ำตอนล่างให้ต้นเขินช้าลง คุณภาพน้ำมีตะกอนปะปนน้อยลง เมื่อความชุ่มชื้นเพิ่มมากขึ้น ความหนาแน่นของพันธุ์พืชย่อมมีมากขึ้นด้วยและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคของมนุษย์ และสัตว์ต่างๆ ตลอดจนนำไปใช้ในการเกษตร

ในปีที่ผ่านมา พื้นที่
บ้านน้ำปากสร้างฝาย
อนุรักษ์437 ฝาย โดยฝาย
1 ตัวใช้งบประมาณทั้งหมด
1,000 บาท โดยเป็นค่าวัสดุ
อุปกรณ์ในการสร้างฝาย800
บาท และเป็นค่าอาหารให้
กับชาวบ้านที่มาร่วมกันสร้างฝาย 200 บาท

เมื่อปี 2554 สำนักงานป้องกันและ
บรรเทาสาธารณภัย(ปภ.)ได้บูรณาการร่วมกับ
โครงการฯ โดยสร้างฝายอนุรักษ์เสริมในพื้นที่
บ้านน้ำปากอีกจำนวน 1,000 ฝาย ทำให้ที่ผ่านมา
ไม่พบปัญหาเรื่องน้ำป่าไหลหลาก ผลผลิต
การเกษตรได้รับความเสียหายน้อยลง และ
ที่สำคัญชาวบ้านไม่ต้องคอยผวาบน้ำป่า
เหมือนที่ผ่านมา

การพัฒนาที่ทำกิน

นอกจากการจัดการ
ระบบน้ำแล้ว โครงการฯ ยัง
สนับสนุนการปรับปรุงพื้นที่
ทำกินไปพร้อมๆกัน ได้แก่
การปรับที่นาใหม่ การ
ปรับปรุงดินโดยปลูกพืช
ตะกั่วถั่ว ปอเทือง หว่านปุ๋ย

โดโลไมท์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรม
พัฒนาที่ดินจังหวัดรวมพื้นที่ทั้งหมด 354 ไร่
หลังจากปรับปรุงและพัฒนาดินแล้วผลผลิตข้าว
เพิ่มเป็น 60 ถึงต่อไร่ จากเดิมเฉลี่ย 45 ถึงต่อไร่
นอกจากนั้นมีการส่งเสริมการปลูกพืชหลังนา
โดยการปลูกพริกสุปเปอร์ฮอท ซึ่งเป็นพืชที่
ชาวบ้านในพื้นที่มีความเชี่ยวชาญอยู่แล้ว
เพื่อเสริมรายได้หลังจากฤดูกาลการเก็บเกี่ยวข้าว

การส่งเสริมอาชีพ

ส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านด้านต่างๆ
มุ่งเน้นให้ชาวบ้านพึ่งตนเองเพิ่มทักษะงานด้าน
การเกษตรโดยการจัดไปศึกษาดูงานในพื้นที่

ต้นแบบทั้งในและนอกจังหวัด กิจกรรมที่ส่งเสริมจะมุ่งเน้นการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งในลักษณะกองทุน เช่นกองทุนหมูเหมยซาน ซึ่งเป็นหมูที่ประเทศจีนถวายให้กับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เพื่อนำมาเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้ชาวบ้าน ข้อดีของหมูเหมยซานคือกินอาหารง่าย ลูกตก ถ้ามีการเลี้ยงดูที่ดีแม่หมู 1 ตัวสามารถให้ลูก 16-18 ตัว

บ้านน้ำป่ากมีการส่งเสริมการเลี้ยงหมูเหมยซานทั้งหมด 49 ตัวเป็นลูกหมูอายุ 45 วันแล้วให้ชาวบ้านเลี้ยงจนถึงวัยผสมพันธุ์ ดังนั้นเมื่อหมูเกิดลูกออกมาภายในระยะเวลา 2 ปีเจ้าของจะต้องคืนลูกหมูให้กับกองทุนเพื่อนำไปขยายผลต่อในหมู่บ้านอื่น แม่พันธุ์หมู 1 ตัวต้องคืนลูกจำนวน 3 ตัว

ปัจจุบันกลุ่มผู้เลี้ยงหมูเหมยซานบ้านน้ำป่ากจำนวน 29 ราย สามารถจำหน่ายลูกหมูได้แล้ว 501 ตัว เป็นมูลค่า 550,800 บาท และคืนให้กับโครงการแล้วจำนวน 80 ตัว

นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านที่จัดตั้งเป็นกองทุนอีกหลายกองทุนเช่น กองทุนเมล็ดพันธุ์พืชผัก กองทุนเมล็ดพันธุ์พืช กองทุนสัตว์ปีก (ไก่พื้นเมือง) กองทุนยาเวชภัณฑ์ กองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว กองทุนพืชหลังนา กองทุนปุ๋ยอินทรีย์ กองทุนการบริหารจัดการน้ำ เป็นต้น

ตัวอย่างเกษตรกรบ้านน้ำป่าก ที่ได้รับประโยชน์หลังจากการพัฒนาตามแนวทางโครงการปิดทองหลังพระฯ จ.น่าน

นางสาวณัฐธิดา มังคละ หรือ แด้ว ชาวบ้านที่มีความมุ่งมั่นและตั้งใจอยากจะพัฒนาบ้านของตัวเองให้อยู่ดีกินดีขึ้น ได้อาสาเข้ามาเป็นทีม อาสาสมัครปิดทองหลังพระฯ หรือที่เรียกกันว่า อสพ. โดยกระบวนการ โดยมีทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ที่คอยให้องค์ความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ด้านการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาในพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุงฯ จ.เชียงราย มีการเรียนรู้ร่วมกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานด้วยกันมาตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ

ตั้งแต่ปี 2552 จนถึงปัจจุบัน องค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ทำให้นางสาวณัฐธินิชา มังคละ ได้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองที่มีอยู่ 4 ไร่ โดยจัดสรรพื้นที่ออกเป็น นาข้าว 3 ไร่ อีก 2 ไร่จัดสรรเป็นพื้นที่ขุดสระเลี้ยงปลาไว้บริโภค ปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้เก็บกินเก็บเกี่ยว ส่วนที่เหลือได้ปลูกไม้ผลเพื่อเก็บผลผลิตขายสร้างรายได้เสริม นอกจากนั้นในพื้นที่ได้มีการเลี้ยงหมูพันธุ์หมุยซานและเลี้ยงไก่พื้นเมือง

ไว้บริโภค เมื่อเหลือก็ยังแบ่งปันและขายเป็นรายได้ต่อเนื่อง ความสำเร็จดังกล่าวทำให้พื้นที่นางสาวณัฐธินิชา มังคละ กลายเป็นแปลงเกษตรเรียนรู้ การทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริขึ้น โดยมีโอกาสได้รับคณะต่าง ๆ ที่มีความสนใจอยากเรียนรู้จากในจังหวัดน่านและต่างจังหวัด ผลที่ได้วันนี้สามารถเปรียบเทียบกับภาพที่เกิดขึ้นอดีตได้อย่างชัดเจน

ภาพรวมของสิ่งที่ได้รับหลังการพัฒนาของ นางสาวณัฐธินิชา มังคละ

กิจกรรม	รายได้ก่อน (บาท)	รายได้หลัง (บาท)	หมายเหตุ
ปลูกข้าว	2,975 (พื้นที่ 2 ไร่)	52,400 (พื้นที่ 4 ไร่)	
ปลูกกะหล่ำปลี	0	11,700	พื้นที่ 2 ไร่
ปลูกพริก	0	54,000	พื้นที่ 2 ไร่
กองทุนหมู ไก่ ปลา เฉลี่ย/ปี	0	20,000	
รวม	2,975	138,100	

6 เพียงพอเพราะเรา ‘พอเพียง’¹

ปราชญ์ชาวบ้าน
บ้านน้ำปาก จังหวัดน่าน

เพียงจะรู้ซึ่งว่า ‘พอเพียง’ นั้นมีความหมายมากมายมหาศาลเพียงใดแค่ ‘พอเพียง’ ก็สามารถทำให้ชีวิตคนๆ หนึ่ง หรือใครก็ตามที่สามารถเข้าใจมันเปลี่ยนแปลงไป เหมือนมีชีวิตบนโลกใบใหม่ที่อยู่นอยู่ได้ด้วยตัวเอง

จังหวัดน่านเข้าเป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องของโครงการปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ เนื่องจากเป็นจังหวัดหนึ่งที่กำลังประสบกับวิกฤติที่เลวร้ายหลายๆ ด้าน ที่มีเหตุมาจากความ ‘ไม่เข้าใจ’ ของประชาชนในพื้นที่ปัญหานี้สินไม่พอกินยาเสพติด ตัดไม้ทำลายป่า

จนล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2549 ที่จังหวัดน่านเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำลายทุกอย่างเกือบสิ้นรวมทั้งจิตใจของประชาชนในพื้นที่ที่ล่มสลายไปด้วย

ฟื้นฟูพลัง สร้างขวัญกำลังใจ

โครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริจังหวัดน่านได้เข้ามาเป็นความหวังของคน ครอบครัว ชุมชน แต่ก็ต้องฝ่าฟันกับความเชื่อเก่าๆ ของคนในพื้นที่เดิมที่ส่วนใหญ่เป็นเผ่าลั้จะจนเริ่มสร้างความเข้าใจที่แท้จริงให้กับคนในชุมชน

¹ที่มา : หนังสือปิดทองหลังพระ “เข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงพัฒนา” สืบสานแนวพระราชดำริ

ด้วยความหวังที่มีนั้น ไม่ได้ลมๆ แล้งๆ ไม่ต้องฝืนเฟื่อง ทุกอย่างที่ได้มา ต้องทำได้ด้วยตัวเอง เข้าตำรา ‘พอเพียง’ ของพ่อหลวงอย่างแท้จริง

หลักการของโครงการนั้นได้ประมวลองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริน 6 มิติหลักคือน้ำ ดิน การเกษตรพลังงานทดแทน ป่า และสิ่งแวดล้อม ถ่ายทอดไปสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ได้ยกตัวอย่าง บ้านเปียงซ้อ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 15 หมู่บ้าน และเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ โครงการปิดทองหลังพระด้วย

ที่นี่ทุกอย่างต้องเริ่มใหม่หมด โดยต้องเริ่มจากการสร้างผู้นำที่เข้มแข็งในแต่ละชุมชน ไม่น่าเชื่อว่า ประชาชนชาวบ้านทั้งหลายต่างเข้าใจคอนเซ็ปต์ ‘เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา’ ของโครงการได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถถ่ายทอดข้อมูลสู่ลูกบ้านจนเริ่มที่จะเห็นเค้าลางของความสำเร็จอันจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

เข้าใจมา ปัญญาเกิด

จากแต่ก่อนที่เคยเป็นมา ลินค้าส่วนใหญ่ของจังหวัดน่านต้องนำเข้าจากจังหวัดอื่นแทบทั้งสิ้น ทั้งไข่ เนื้อสัตว์ ผัก ฯลฯ ที่จะต้องกินต้องใช้ทุกวัน

ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกแต่ข้าวโพด มีพื้นที่เท่าไร ปลูกข้าวโพดหมด ถึงขนาดเผาป่าปลูกข้าวโพดกันเลยทีเดียว ดังนั้น อย่างเดียวที่คนพื้นที่สามารถผลิตขึ้นเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตัวเองก็คือข้าวโพด อย่างอื่นซื้อหมด

สรุปก็คือ ค่าใช้จ่ายไม่สมดุล รายได้น้อย รายจ่ายมาก เกิดปัญหาหนี้สิน จนซ้ำซากตามมา

ตั้งแต่โครงการฯ เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ เริ่มจากการสร้างผู้นำที่ดีทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงเรื่องการเลี้ยงปากเลี้ยงท้องและอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างแท้จริง

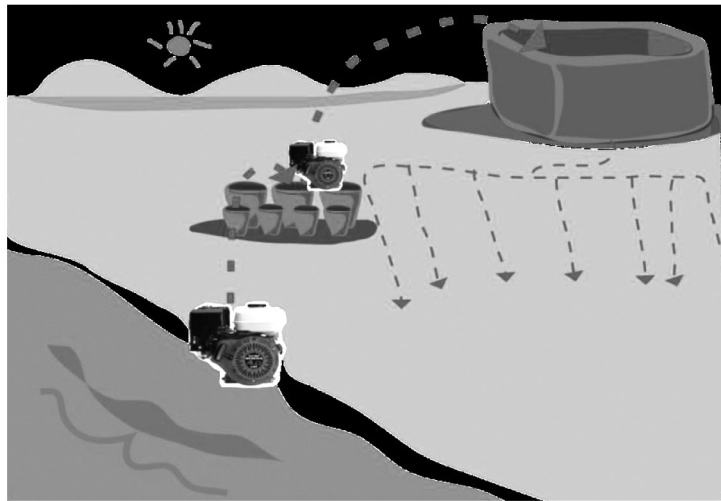
โดยการแก้ไขความยากจนจะเริ่มเป็นระดับไป เริ่มจากอยู่รอด พอเพียง ยั่งยืน ไปจนสุดท้ายคืออยู่ดีกินดี โดยเริ่มจากการที่สามารถสร้าง ‘แหล่งอาหาร’ เป็นของตัวเองให้ได้ในทุกบ้านทุกครัวเรือน

แหล่งอาหารมาแล้ว

ปศุสัตว์ : ชาวบ้านเริ่มมีการเลี้ยงวัว หมู เป็ด ไก่ ไว้เพื่อกินไข่และเป็นอาหารแหล่งโปรตีนสำคัญ โดยทางโครงการฯ ก็ได้สนับสนุนในเรื่องนี้ด้วย โดยมีการจัดตั้งกองทุนหมู ไก่ ปลา โดยมีข้อตกลงแตกต่างกันในสัตว์แต่ละประเภท เช่น หมู ที่นี้เลี้ยงหมูพันธุ์หมุยขาว ที่นำพันธุ์เข้ามาจากประเทศจีน เมื่อมารับลูกหมูจากทางกองทุน ก็จะต้องนำไปเลี้ยงจนมีลูก แล้วเอาลูกมาใช้คืน 3 ตัว ก็ทำให้ชาวบ้านเลี้ยงหมูเองและมีหมูกินกันเองแบบไม่ต้องซื้อ

มีที่นา : เริ่มปลูกข้าวเหนียวพันธุ์ที่เคยต้องซื้อกิน เรียนรู้การปลูกแบบใหม่ที่ได้ผลผลิตมากขึ้นแบบนาขั้นบันได้แสนสวย เช่น พันธุ์สันป่าตอง 1 พันธุ์น้ำเกี๋ ข้าวหนอนหลวง ปลูกข้าวโพดให้น้อยลง มีข้าวกิน เองตลอดปี เหลือกก็เอาไปขายและช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าด้วย

การสูบน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี

ส่งน้ำไปที่ถังพักน้ำ

รับน้ำไว้ที่สระเก็บน้ำ ก่อนจะส่งน้ำไปที่แปลงนา

ปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ : จากเดิมที่ชาวบ้านชอบปลูกดอกไม้สวย แต่กินไม่ได้ ก็เริ่มการปลูกผักที่กินได้ จะได้เอามาทำกับข้าวกินกัน ปลูกผักที่ชอบกิน ปลูกกล้วยพันธุ์เหลืองนวลที่ได้พันธุ์จากดอยตุง อร่อย เนื้อแน่น แถมแตกกอดี ไว้กินและขายได้ด้วย

ปลูกป่าเศรษฐกิจ : เพิ่มพื้นที่ป่าอย่างแท้จริงเพื่อความยั่งยืนของต้นน้ำน่าน แถมยังได้ประโยชน์ จากพืชที่ปลูกด้วย ทั้งการปลูกหวาย ลำไย ตาว ไม้ไร่ กล้วย ไม้ที่ใช้ทำรูป ประโยชน์เยอะ รายได้เยอะ

คุณหมอเบิ้ม-สฤณี สุฤทธิ์ หนึ่งในผู้นำโครงการฯ กล่าวไว้ว่า “ถ้าชาวบ้านร่วมด้วยช่วย

กันมีความเข้าใจ และเข้มแข็ง จะเห็นผลภายใน 2 – 3 ปีนี้ และเกิดความยั่งยืนขึ้นภายใน 12 ปีนี้แน่นอน”

จากใจผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน น้ำปาก

“ทุกอย่างเราเคยล้มสลาย น้ำท่วมเศรษฐกิจล่ม...ทุกวันนี้เราได้กำลังใจเราอยู่รอดได้เพราะดำเนินรอยตามแนวพระราชดำริของพระองค์ท่าน ท่านยิ่งกว่าพ่อ ท่านเป็นเจ้าของบ้าน ประเสริฐที่สุด”

สิ่งที่มีค่าดังทองของชาวน่าน

จากน่านมาก็หลายเดือน แต่ก็ยังคงประทับใจอยู่จนทุกวันนี้ชาวบ้านที่เคยสิ้นหวังแบบสุดๆ แล้วกลับมากมีความหวังที่จะพัฒนาตัวเองและครอบครัวให้อยู่รอดต่อไปได้ เพราะความรู้ความเข้าใจและพลังใจที่ได้จากพ่อหลวงของเราชาวไทยโครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ จังหวัดน่านดูมีอนาคตสดใส น่าชื่นใจแทนคณะผู้บุกเบิกและอาสาสมัครของโครงการทุกๆ คนที่ร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคมาจนเริ่ม

เห็นเค้าของความสำเร็จเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาแล้วในทุกวันนี้แม้โครงการจะเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการได้เพียงเศษๆ แต่ชาวน่านเกือบทุกคนก็เริ่มเข้าใจถึงหลักการที่แท้จริงของโครงการเป็นอย่างดี ความรู้เริ่มกระจายตัวไปอย่างเข้มแข็ง จากการสร้างผู้นำชุมชนที่แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ

โครงการนี้เริ่มต้นอย่างเข้มแข็งได้ เพราะคณะทำงานโครงการปิดทองหลังพระฯ ได้น้อมนำหลักการทำงาน 3 ข้อ มาเป็นหลักยึดในการทำงาน

เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

สามขั้นตอน ตามหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริที่มีคุณค่าดังทองของชาวน่าน การที่เกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงของชาวบ้าน ทำให้อยู่รอดอยู่ได้ ซึ่งพิสูจน์ได้จากการลงมือทำ และเกิดขึ้นแล้วจริงๆ อันเห็นได้จากพัฒนาการของความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ส่วนต่างๆ ที่ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เห็นความก้าวหน้าได้ชัดเจนจากการทำนาขึ้นบันได ที่นอกจากจะได้ผลผลิตข้าวมากขึ้นแล้วยังก่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามมากๆ อีกด้วยชาวบ้านสะเกี้ยงบ้านบวกลุ่ม และบ้านเปียงซ้อ จากที่เคยเผาหญ้าถางพื้นที่ก่อนทำนา เอาพันธุ์ข้าวไปหยอดไว้ แล้วรอน้ำฝน ตอนนี้ก็ได้เรียนรู้การเพาะกล้าต้นข้าว รู้จักการเตรียมดินและเตรียมพันธุ์ข้าวเพื่อปลูกอย่างถูกวิธี รู้จักการใช้ปุ๋ยพืชสด และการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว ทำให้มีผลผลิตมากมาย จนพอเลี้ยงตัวเองและยังมีเหลือเก็บไว้ขายและแลกเปลี่ยนอีกด้วยบ้านห้วยฟองและบ้านเปียงซ้อ เคยมีปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง จนได้มีการ

ซ่อมแซมพัฒนาแหล่งน้ำ ทั้งมีการซ่อมแซมฝากให้ถูกวิธีเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กและมีการร่วมกันสร้างอ่างเก็บน้ำอีกด้วย

ในเรื่องปศุสัตว์ก็เป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาเมื่อก่อนชาวบ้านต้องซื้อต้องหาเนื้อสัตว์จากที่อื่นแทบทั้งสิ้น แต่ตอนนี้มีกองทุนสุกรในหมู่บ้านเปียงซ้อ เพื่อให้ชาวบ้านนำสุกรไปเลี้ยงใช้เป็นอาหาร อีกทั้งยังมีการให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพสัตว์ต่างๆ เพื่อการขยายพันธุ์ที่ดีต่อไป

ที่ตำบลยอด อำเภอสองแคว ก็มีการร่วมกันจัดตั้งกองทุนเมล็ดถั่วเหลืองบ้านยอด โดยชาวบ้านบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งมีทั้งการเพาะพันธุ์ถั่ว หวาย และกล้วย เพื่อปลูกเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอนาคตของชาวบ้าน ยิ่งดูยิ่งสดใส เพียงเริ่มโครงการไปไม่เท่าไร พลังใจของชาวบ้านเต็มร้อยทำให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งที่พร้อมจะลุกขึ้นสู้ และในที่สุดความสำเร็จนั้นก็จะเกิดขึ้น นั่นก็คือ ความยั่งยืนความรู้ความเข้าใจนั้น สร้างคุณค่ามหาศาลให้ทั้งชีวิตและจิตใจ มีค่ามากกว่าทองเสียอีก

ปลูกป่าในใจคน

‘แบบอย่าง’ และ ‘หลักการ’

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ที่ ‘ทรงงาน’ ผ่านโครงการต่างๆ ทั้งโครงการ
ส่วนพระองค์ โครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ฯลฯ กลายเป็น ‘แรงบันดาลใจ’

ให้เกิดการรวมตัวกันตั้งหน่วยงานเล็กๆ
เพื่อสานต่อพระราชปณิธานตามแนวทาง
พระราชดำริขึ้น โดยอาศัยการประสานร่วม
มือจากองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและ
เอกชนในชื่อ ‘มูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสาน
แนวพระราชดำริ’ ด้วยเชื่อมั่นในพระบรม
ราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ว่า“...ปิดทองไปข้างหลังพระเรื่อยๆ แล้วทอง
ก็จะล้นออกมาที่หน้าพระองค์...”ระหว่างทาง

ขึ้นไปยัง ‘ขุนน่าน’ รถที่ ‘หมอบั้ม’ (สฤณี
สุฤทธิ) ขับพาเราผ่านขุนเขาที่กลายเป็น
กองดินสีแดงเรียงรายสลับซับซ้อนกันไป
ลูกแล้วลูกเล่าในอดีตที่เพิ่งผ่านมาไม่นาน
ขุนเขาเหล่านี้เคยปกคลุมไปด้วยป่าไม้
แหล่งกำเนิด ‘ต้นน้ำน่าน’

“พวกเขาเผาป่าและ ‘ประหารชีวิต’
ต้นไม้โดยการนำยางรถยนต์ (อุปกรณ์สำคัญ
ทั้งในการเผาเมืองและเผาป่า) มากองสุมไว้
ใต้ต้น ราดน้ำมันและจุดไฟเผาให้ยืนต้นตาย
ไหม้ดำตันแล้วต้นเล่า เพื่อจะทำไร่ข้าวโพด”

หมอบั้ม (หมอประจำสถานีอนามัย
บ้านน้ำเกี๋ยน) อดีต ‘คอมมิวนิสต์’ ที่หันมา
เดินตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ด้วยเห็นว่าเป็นแนวทางนำพา

¹ที่มา : หนังสือปิดทองหลังพระ “เข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงพัฒนา” สืบสานแนวพระราชดำริ

ชาวบ้านไปสู้ ‘การพัฒนาอย่างยั่งยืน’เล่าให้ เราฟังอย่างเศร้าใจในฐานะคนที่เคยใช้ชีวิต อยู่ตามภูผาและยอดดอยต่างๆ มาก่อน

‘ไฟป่า’ จากน้ำมือคน ที่ลามไหลจาก ชุมเขาหนึ่งไปสู่อีกชุมเขาหนึ่ง ทำให้ป่าที่เคย อุดมสมบูรณ์หดหายไปอย่างรวดเร็ว พร้อมๆ กับความยากจนและหนี้สินที่เพิ่มพูนขึ้นของ ชาวบ้าน“ชาวบ้านเข้าใจว่าปลูกข้าวโพดแล้ว จะทำให้ชีวิตดีขึ้น แต่เปล่า ยิ่งปลูกก็ยิ่งจน เพราะเป็นหนี้สินจากการซื้อปุ๋ยเคมี ซื้อยาฆ่า แมลง ซึ่งยิ่งใช้ก็ยิ่งทำให้ผลผลิตลด ดินก็เสีย ก็ต้องขยายพื้นที่ปลูกโดยการเผาป่าเพิ่ม พอ ป่าไม้หายไปมาก ๆ ก็ไม่มีน้ำ สุขภาพก็แย่ ตรวจเลือดมามีแต่สารเคมี” วันชัย บังแสน “ชาวบ้านน้ำซ้าง บอกเล่าถึงความกังวลใจ ของเขากับชาวบ้านในพื้นที่

‘โครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนว พระราชดำริจังหวัดน่าน’ จึงเป็นเหมือนแสง สว่างให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้นน้ำน่าน และ กลุ่มน้ำอื่นๆ ในจังหวัดน่าน ได้ใช้ในการ ‘เยียวยาป่าเขา’ และ ‘เยียวยาชีวิตตนเอง’ ด้วยการเดินทางแนวทาง‘เศรษฐกิจพอเพียง’ และ ‘การพัฒนาอย่างยั่งยืน’ ตามรอย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยนำหลัก การทรงงานของในหลวงมาใช้ เช่น ระเบิด จากข้างใน ปลูกป่าในใจคน ขาดทุนคือกำไร ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ เป็นต้น

อาสาสมัครโครงการฯ อย่างวันชัย บังแสน และเหล่าคนหนุ่มสาวไฟแรงจาก

หมู่บ้านต่างๆ ของต้นน้ำน่าน จึงเป็นผลจาก การ ‘ระเบิดจากข้างใน’ ที่ให้คนในชุมชนเป็น ผู้ทำความเข้าใจ และถ่ายทอดความรู้ให้กับ คนในชุมชนด้วยตนเอง อย่างการจัดการเรื่อง ‘ป่า’ ของชาวบ้านน้ำซ้าง ซึ่งเป็นหมู่บ้าน นำร่องในเรื่องการแบ่งพื้นที่ทำกินกับผืนป่า มาก่อน ทำให้ชาวบ้านมีต้นทุนทางคิดที่ว่า ‘เมื่อมีป่าก็จะมีน้ำ’ ชาวบ้านจึงร่วมใจกันแบ่ง ป่าออกเป็น ‘ป่าอนุรักษ์’ ที่ต้องช่วยกันดูแล รักษา แต่อนุญาตให้เข้าไปหาหน่อ หาเห็ดป่า แต่ถ้าวัดตัด จะโค่นต้นไม้ ต้องทำประชามิติ ในหมู่บ้านว่า มีความจำเป็นแค่ไหน และ ‘ป่าเศรษฐกิจ’ ซึ่งชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ ประโยชน์จากป่าได้ แต่ต้องช่วยกันเพิ่ม พื้นที่ป่าส่วนที่บ้านน้ำปาก ผู้ใหญ่ธนาวัฒน์ แดงล้วน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเติบโตมาพร้อมกับ การเห็นป่าเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นผลมากจากการ สัมปทานป่าในอดีต เล่าว่า“วิธีปลูกป่าที่ง่าย ที่สุด ใช้ทุนน้อยที่สุด ใช้แรงงานน้อยที่สุด และได้ผลดีที่สุดก็คือ ‘การใช้ธรรมชาติช่วย ธรรมชาติ’ ที่ในหลวงทรงบอก ปล่อยให้ ป่าฟื้นตัวเอง” ป่าในใจวันชัยและผู้ใหญ่ ธนาวัฒน์ จึงเป็นตัวอย่างของป่าที่งอกงาม และกระจายขยายไปยังหมู่บ้าน ตำบล และ ชุมชนที่ใหญ่ขึ้น

สมดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า ‘ปลูกป่าในใจคน’ ได้ เมื่อไร คนก็จะปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและ รักษาต้นไม้ไว้ด้วยตนเอง

ก้าวเล็ก ๆ ที่ยิ่งใหญ่ของปิดทองหลังพระฯ ที่ “หนองวัวซอ”

ย้อนกลับไปเมื่อ 2 ปี ก่อนปิดทองหลังพระฯ เข้ามาในตำบลกุดหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ราษฎรหมู่ที่ 3 บ้านโคกล่าม จำนวน 120 ครัวเรือน จำนวนชาวบ้าน 793 คน และราษฎร หมู่ที่ 11 บ้านแสงอร่าม จำนวน 106 ครัวเรือน จำนวนชาวบ้าน 579 คน มีรายได้รวมกัน 17,336,235 บาท กว่าครึ่งเป็นรายได้จากการทำเกษตร ขณะที่มียรายจ่ายสูงกว่ารายได้อยู่ที่ 18,275,495 บาท มีหนี้สินรวมกัน ที่ 17,434,540 บาท ในจำนวนนี้ ร้อยละ 61 เป็นหนี้ ธ.ก.ส. รองลงมาเป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน เฉลี่ยต่อครัวเรือนแล้วจะมีหนี้สินอยู่ที่ 88,951 บาท

ชาวบ้านที่นี่ ทำนาได้ผลผลิตเฉลี่ยแล้วเพียง 34 - 35 ถึงต่อไร่เท่านั้น ถึงแม้จะมีอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ่างเก็บน้ำห้วยก้านเหลือง และอ่างเก็บน้ำห้วยรี ในพื้นที่ แต่ก็ไม่สามารถใช้ น้ำจากอ่างฯ ทั้ง 3 แห่งเพื่อประโยชน์ในการเกษตรได้เต็มที่เนื่องจากอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายฯ ไม่มีระบบคลองส่งน้ำ และท่อส่งน้ำเข้าแปลงนา แต่จะปล่อยให้ น้ำไหลล้นผ่านด้านคอนกรีตน้ำธรรมชาติเองอีก ทั้งลำน้ำยัง อยู่ต่ำกว่าแปลงนาของชาวบ้านอีกด้วย ที่ผ่านมามหาชนบ้านจึงต้องขุดคลองขนาดเล็กแล้วทำฝายกั้นยกระดับ น้ำให้สูงขึ้นไหลเข้านาของตัวเอง หรือใช้วิธีสูบน้ำขึ้นมา

ปัญหานี้ ทำให้มีน้ำใช้ในหน้าแล้งได้ในพื้นที่เพียง 200 ไร่เท่านั้น กระบวนการเข้าใจ เข้าถึงพื้นที่ของปิดทองหลังพระฯ จึงได้ข้อสรุปว่าความต้องการของชาวบ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ การพัฒนาแหล่งน้ำ ปิดทอง หลังพระฯ เริ่มดำเนินงานด้วยการพัฒนาระบบน้ำ โดยเสริมต่อม่อ ยกกระตือรือร้นน้ำที่ Spill way เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำในอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายฯ อีก 30,000 ลบ.ม. และส่งน้ำผ่านระบบท่อ 6 นิ้ว ระยะทาง 1,520 เมตร เข้าสู่แปลงนาให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี และซ่อมแซมฝายเดิมที่ชำรุด 3 ฝายให้แข็งแรงพอเก็บกักน้ำได้ พัฒนาอ่างเก็บน้ำห้วยก้านเหลือง ไม่ให้รั่วซึม ปรับปรุงลำห้วยเข และวางท่อ ยาว 920 เมตรส่วนการพัฒนาด้านการเกษตร ทำโดยคัดเลือกพื้นที่เกษตร 2 แปลง ของนายบุญมาก สิงห์คำป่อง และนายสุบรร สอดศรี มาพัฒนาเป็นแปลงตัวอย่าง โดยทำการปรับปรุงดินให้มีธาตุอาหารปลูกพืชก่อนนา เช่น โสน ปอ เทือง พริก เพื่อเพิ่มปุ๋ยให้ดิน ปรับสภาพความชื้นกรดของดิน และใช้ปุ๋ยหมักจากมูลหมู ค้างคาว วัว จากนั้น จึงทำนาและปลูกพืชหลังนา ทำการเกษตรผสมผสาน ด้วยการปลูกพืช 3 ระดับ คือ พืชชั้นสูง ชั้นกลางและพืชกินหัว ซึ่งทุกชั้นกินได้ ขายได้ รวมทั้งเลี้ยงหมูจิ้งหรีด เป็ดอีเหลียง และปลาในบ่อ แปลงตัวอย่างของนายบุญมาก สิงห์คำป่อง บนพื้นที่ 20 ไร่ มีการปลูกข้าวโพด คู่กับฟักทองในหลุมเดียวกัน ให้ฟักทองเลื้อยพันต้นข้าวโพด ไม่ต้องปักไม้หลักให้ และเพียง 45 วัน ก็สามารถเก็บยอดอ่อนฟักทองมากินหรือขายได้ และยังช่วยให้อาหารมาเลี้ยงผลได้เต็มที่

ปลูกฟักหอม และทยอยปลูกผักบุ้งจีน ทุก 7 วัน เพื่อให้เก็บขายได้ทุกวันทั้งสัปดาห์หลังจากปลูกแล้ว 18 วัน ในราคา กก. ละ 10 บาท ทำให้นายบุญมาก ขายผักได้ เฉลี่ยวันละ 200 - 300 บาท โดยใช้เมล็ดพันธุ์ 2 กก. ปลูกผักบุ้งได้ 100 กก. ปลูกตะไคร้ และกล้วยริมขอบบ่อและคันนา และปลูกแคบ้างประปราย ปลูกถั่วลิสงเป็นพืชก่อนนาเพื่อปรับปรุงดินไปด้วยในตัว เลี้ยงหมูจิ้งหรีด ซึ่งกินง่าย อยู่ง่าย ลูกตก (15 ตัว/คอก) โดยต้องทำคอกเอง และมีเงื่อนไขต้องส่งคืนลูกหมูที่มีอายุ 45 วัน ให้โครงการร้อยละ 20 ของจำนวนลูกหมูที่คลอดออกมาแต่ละคอก และเลี้ยงเปิดบาบาลี ซึ่งมีข้อดีคือ ทนโรค กินง่าย โตเร็ว

ส่วนแปลงเกษตรของนายสุบรร สอดศรี พื้นที่ 6 ไร่ มีการขุดบ่อนที่ดินของตัวเอง เพราะคิดแล้วว่า จะได้ประโยชน์มากกว่าใช้ที่ดินทำนา ซึ่งจะได้ข้าวแค่ 10 ถึง 40 บาท การขุดบ่อทำให้มีน้ำรดผักและ เลี้ยงปลาไปพร้อมกัน จะสร้างรายได้ถึง 2,000 บาท ใช้ซีเมนต์ผสมฟางใส่บ่อน้ำให้น้ำใสขึ้น ใส่ผักตบชวาในบ่อเพื่อช่วยบำบัดน้ำเสีย มีแพลงตอนจากรากให้ปลากิน แล้วยังสับสับและหมักทำเป็นอาหารให้หมู ที่เลี้ยงไว้ได้ด้วยผลจากการทำแปลงตัวอย่างชุมชนของ 2 แปลง เริ่มมีผลผลิตไว้บริโภคและเหลือแบ่งขายได้ โดยมีรถมารับไปจำหน่ายที่ตลาดอำเภอหนองวัวซอและในจังหวัด และในเวลาไม่ถึง 2 เดือน ปรากฏว่าจากรายได้ 1,000 บาทของเกษตรกรเพียงรายเดียว เกษตรกร 7 ราย มีรายได้รวมกัน 2,809 บาท และทะยานขึ้นเป็น 16,703 บาท จากแปลงของ

เกษตรกร 30 ราย ความสำเร็จของแปลงเกษตร
ทดลองทั้ง 2 แปลง ทำให้มีชาวบ้าน บ้านโคก
กล่ำและบ้านแสงอร่าม ลงมือทำแปลงเกษตร
ตามโครงการฯ ตามมาอีกมาก นายบุญมาเอง
ก็พอใจในผลงานของตนเองไม่น้อย “เพียงแค่
21 วัน ก็เริ่มเก็บผลผลิตขายได้ โดยมีคนมารับ
ซื้อถึงที่ไม่น่าเชื่อว่าเมื่อก่อนที่ผืนนี้ น้ำก็ไม่ค่อย
มี ปลูกอะไรก็ไม่ค่อยได้ผล วันนี้จะเปลี่ยนแปลง
ไปได้ถึงขนาดนี้”

นายสุบรร สอดศรี เจ้าของแปลงทดลอง
อีกแปลงหนึ่ง ก็บอกว่าหลังทำแปลงทดลองตาม
คำแนะนำของปิดทองหลังพระฯ แล้ว ได้ผลเกิน
เป้าเพราะสามารถเก็บผลผลิต เช่น ผักบุ้ง ยอด
ผักทองขายได้แล้วเกือบพันบาทจากที่ก่อนหน้านี้
ไม่เคยมีรายได้มาก่อน การเข้ามาของปิดทอง
หลังพระฯ สำหรับเขาแล้วจึงดียิ่งกว่าถูก
ลอตเตอรี่รางวัลที่ 1 เสียอีก วันนี้ ชีวิตของ
ชาวบ้านในสองหมู่บ้านนี้ จึงเริ่มมีรอยยิ้มสดใส
อีกครั้ง เช่น นายสมัย มะแพง ชายชราชาวบ้าน
โคกกล่ำ ผู้เห็นความเป็นไปของหมู่บ้านนี้มา
ตลอด 83 ปี บอกว่าการที่ปิดทองหลังพระฯ
เข้ามาทำให้ความฝันที่อยากมีน้ำทำเกษตรได้
ตลอดปีเป็นจริง การที่มีน้ำถึงแปลงนา และการ
ทำเกษตรแบบใหม่ ทำให้เพียงไม่กี่เดือน ก็ขาย
ผลผลิตได้กว่า 5,000 บาทแล้วส่วนผู้ใหญ่บ้าน
แสงอร่าม นายเสวต จันทรหอม ก็บอกว่าตลอด
ชีวิต ยังไม่เคยเจอโครงการไหนตั้งใจพัฒนา
อย่างปิดทองหลังพระฯ เลย ทั้งลงมือทำร่วมกับ
ชาวบ้านและให้ความรู้แบบไม่หวงวิชา ชาวบ้าน
จึงเชื่อมั่น กระตือรือร้นที่จะร่วมมือ “ตั้งแต่
ร่วมกันถางป่ากัง ชูด-วางทองส่งน้ำ ชาวบ้านก็

ร่วมกันทำหมด ไม่ต้องจ้างสักบาท ถึงวันนี้
เริ่มเห็นผลแล้วมีน้ำใช้ผลผลิตจาก แปลงเกษตร
เริ่มสร้างรายได้ให้ และกำลังจะมีการจัดตั้ง
กองทุนต่าง ๆ ที่ชาวบ้านจะร่วมกันดูแลแล้ว”

กว่าจะสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาได้นั้น
ผู้ใหญ่เสวตบอกว่าชาวบ้านจับตามองปิดทอง
หลัง พระฯ อยู่นานจนเห็นความมุ่งมั่นตั้งใจจริง
ยิ่งเมื่อได้เห็นตัวแทนที่ไปดูงานปิดทองหลัง
พระฯ ที่น่าน กลับมาแล้วมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป
เป็นคนละคน จนทุกคนแปลกใจเพราะจากคน
ที่เคยขากลายเป็นกระตือรือร้นที่จะ ทำมาหากิน
ในเวลาเพียงไม่กี่วัน นายอินทร์ มะแทน 1 ใน 5
ตัวแทนบ้านโคกกล่ำที่ไปดูงานปิดทองหลัง
พระฯ จังหวัดน่าน ย้ำความสำเร็จของการไปดู
งานว่า ทำให้มีความรู้มากมาย ที่ชอบที่สุด คือ
การที่ปิดทองหลังพระฯ ใช้องค์ความรู้พัฒนา
จังหวัดน่านที่เคยแห้งแล้งให้มีน้ำใช้ เสียปลา
ได้ เพราะปลูกได้ “เลยคิดว่า ถ้าเอามาใช้กับ
บ้านเราได้ จะวิเศษแค่ไหน เพราะบ้านเราก็
พร้อม ดินก็ดี มีแหล่งน้ำอยู่แล้ว เพียงแต่ขาด
ความรู้จึงทำเกษตร กันไปตามมีตามเกิด ข้าว
ก็ได้แค่ 40 ถึงต่อไร่ ถ้านำความรู้มาใช้และไม่
ขี้เกียจ จะได้ผลผลิตแค่ไหนต่อไปคงมีเงินใช้หนี้
แล้ว”ขณะที่นายคำภู หมักุล บ้านแสงอร่าม
บอกว่าแม้จะรู้เพียงว่าปิดทองหลังพระฯ เป็น
โครงการที่เข้ามาช่วยชาวบ้านให้มีน้ำทำเกษตร
ได้ทั้งปีและส่งเสริมการเกษตรแบบใหม่แต่แค่นี้
ก็ทำให้เขามีความหวัง ขึ้นมาแล้ว และอยากเข้า
ร่วมโครงการเพราะอย่างน้อยก็ลงมือพัฒนา
บ้านเกิดตนเอง เช่นเดียวกับนายเลี่ยม เหลี่ยม
จตุรัส จากบ้านโคกกล่ำที่ให้ความร่วมมือกับปิด

ทองหลักพระฯ ตั้งแต่แรกที่ทีมงานเข้ามา
แนะนำเพราะเห็นถึงความตั้งใจจริง เมื่อปิดทอง
หลังพระฯ บอกให้มาช่วยกันขุดวางท่อส่งน้ำ
ก็รีบมาทันที เพราะอยากมีน้ำ มีผลผลิตที่ดีขึ้น
“ที่ผ่านมา พวกเรา ก็ช่วยตัวเองนะ เช่น ช่วยกัน
ออกเงินทำฝายแต่สุดท้ายก็พัง เพราะขาด
ความรู้ แล้วก็ไม่มีน้ำใช้เหมือนเดิมผลผลิต
ก็ไม่ดีเพราะไม่มีน้ำ แต่ก็ต้องทำ เพราะไม่รู้จะ
ทำอะไรปีที่แล้วก็กู้เงิน ธ.ก.ส. มา 3 หมื่นบาท
เพื่อทำนาแต่ก็ได้ผลผลิตน้อยก็หวังว่าปิดทองฯ
จะช่วยสร้างชีวิตใหม่ให้อีกครั้ง”

เมื่อพัฒนาระบบส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ
ห้วยคล้ายฯ เข้าพื้นที่การเกษตรได้สำเร็จ จะทำ
ให้ชาวบ้านในพื้นที่รับน้ำ 1,651 ไร่ มีรายได้
เพิ่มขึ้นจากเดิม 3,920,000 บาท เป็น
13,868,400 บาท หรือเพิ่มมากขึ้นถึง
9,651,200 บาท เนื่องจากมีน้ำใช้ในช่วงฝน
ทิ้งช่วง ทำให้ได้ปริมาณข้าวเพิ่มขึ้นจาก 350
กก./ไร่ เป็น 600 กก./ไร่ (คิดราคาข้าวเปลือก
ที่ กก.ละ 13.70 บาท) ทั้งนี้ยังไม่รวมรายได้จาก
พืชก่อนและหลังนาด้วย

นายอำเภอหนองวัวซอ ได้มีการส่งเสริม
องค์ความรู้ และสนับสนุนด้านการตลาดให้กับ
ชาวบ้านควบคู่กันไปด้วย และให้ปิดทองหลัง
พระฯ อำเภอหนองวัวซอเป็นพื้นที่ต้นแบบให้
เป็นศูนย์การเรียนรู้ นอกจากนี้ อำเภอยังได้
ขยายผลการดำเนินการไปที่อ่างเก็บน้ำห้วยตาตั่ว
อันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านหนองแสง
หมู่ที่ 9 ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ โดย
ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองอ้อ โดย
ดำเนินการในแนวทางเดียวกันกับห้วยคล้ายฯ
ซึ่งขณะนี้ผลการดำเนินการมีความคืบหน้าไป
มาก โดยหลักสำคัญ คือพื้นที่ใดจะเข้าร่วม
ปิดทองหลังพระฯ จะต้องเกิดขึ้นจากความ
ต้องการของชาวบ้านเอง หรือพูดง่าย ๆ ว่า
ต้องเป็นการ “ระเบิดจากข้างใน” นั่นเอง จากนั้น
อีกไม่นาน ชาวอำเภอหนองวัวซอ คงได้สมหวัง
กับชีวิตใหม่ที่ไม่ได้ต้องการอะไรมากไปกว่าการ
ยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวเอง บนเส้นทางแห่งความ
มีพอกินพอใช้อย่างยั่งยืน

เปรียบดั่งน้ำทิพย์ชโลมแผ่นดิน

บ้านแสงอร่าม ตำบลกุดหมากไฟ
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
โครงการปิดทองหลังพระฯ
เพิ่งเข้ามาที่นี่เมื่อเดือนมกราคมปี
พ.ศ. 2554 นี่เอง เรื่องหลักของโครงการ
ที่เข้ามาที่ ตำบลกุดหมากไฟจะมีอยู่
2 เรื่องด้วยกันคือ เรื่องการพัฒนาระบบน้ำ
และเรื่องพัฒนาด้านการเกษตร

เกือบเที่ยง กลับแทบไม่พบคนใน
หมู่บ้านเลย สอบถามจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
และพัฒนามูลนิธิปิดทองหลังพระ คุณสุชาวดี
โชคคุณ ได้ความว่า “ที่นี่ทำการเกษตรกัน
ทุกครัวเรือน ในช่วงเสาร์อาทิตย์ชาวบ้าน
จะไปทำงานกันที่แปลงนาของตัวเองและยัง
งูหลอมกันไปด้วย มีอะไรจะคุยกับเขาก็ต้อง
ไปเจอกันที่นาละ

สมัยก่อนที่โครงการปิดทองหลังพระฯ จะเข้ามา พื้นที่แห่งนี้มีสภาพที่ค่อนข้างแห้งแล้ง หากพิจารณาจากรูปภาพประกอบที่เอามาลงคงจะนึกภาพไม่ออกว่าพื้นที่สีเขียวขจีและดูเป็นพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นในดินขนาดนั้นจะเคยขาดน้ำมาก่อนจริงๆ แล้วแม้ว่าจะมีอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สร้างในปี พ.ศ. 2551 อ่างเก็บน้ำห้วยก้านเหลือง และอ่างเก็บน้ำห้วยรีในพื้นที่ แต่ก็ไม่สามารถนำน้ำจากแหล่งน้ำทั้ง 3 นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่

เนื่องจากอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายฯ ไม่มีระบบส่งน้ำและต่อท่อเข้ามายังแปลงนาเกษตรกรในพื้นที่จึงต้องรอให้น้ำไหลผ่านดาดคอนกรีตลงสู่ลำน้ำธรรมชาติเอง รอฝนหรือใช้วิธีสูบน้ำเข้าแปลงนาตัวเอง ซึ่งทำให้ต้องเสียเงินค่าน้ำมัน เรียกว่าเอาน้ำมันไปแลกน้ำ ได้น้ำมาก็ไม่คุ้มกับทุนที่ต้องไปซื้อน้ำมันมาใช้เครื่องสูบน้ำเลย แต่ก่อนพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากน้ำได้มีแค่ 800 ไร่ เมื่อไม่มีน้ำมากพอที่จะทำการเกษตรได้ ชาวนาที่นี่จึงทำงานกันปีละครั้ง ทำนาได้ผลผลิตน้อยเฉยเลย 35 ถึงต่อไร่ ครั้นหมดหนานาก็ไม่ได้ทำการเพาะปลูกอะไรอย่างอื่นอีก ทำให้รายได้ขาดช่วง หลายคนจึงต้องระเห็จไปหางานทำที่ต่างถิ่น ทั้งไปทำงานที่จังหวัดอื่นบ้าง หรือแม้กระทั่งไปขายแรงงานที่เมืองนอกก็มีหลายคน

เพราะต้องการน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาทำการเกษตรจริงๆ ชาวบ้านจึงได้ถวายฎีกาและได้รับน้ำพระทัยจากในหลวงมาพัฒนาระบบท่อส่งน้ำทำให้ตอนนี้มีพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำได้อย่างเต็มที่เพิ่มขึ้นมากกว่าเท่าตัว เป็น 1,788 ไร่ ตอนนี้ชาวบ้านได้น้ำ ได้พื้นที่ปลูกข้าวมากขึ้น โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ จากจังหวัดสกลนคร ก็มาช่วยส่งเสริมเรื่องการเกษตรที่นี่ ปรับปรุงดิน สอนเรื่องพืชที่มาส่งเสริมดินก่อนการปลูกข้าว เช่น พักทองและโสนแอฟริกัน หลังจากที่ทำระบบน้ำก็ปลูกพืชที่เสริมดินไปล่วงหน้า เมื่อระบบน้ำเสร็จ พื้นดินก็พร้อมปลูกข้าวพอดี และทางโครงการปิดทองหลังพระฯ ก็ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตจาก 35 ถึงให้เป็น 50 ถึง

ผู้ใหญ่เศวต จันทร์หอม บอกว่า “วิธีจัดการคือ จัดระบบน้ำใหม่ มีการทำอาคารระบายน้ำและทำท่อส่งน้ำไปยังแปลงนาของชาวบ้าน หลังจากที่เราทำระบบจัดการน้ำ คาดว่าจะมีน้ำใช้ในฤดูแล้ง ได้ปลูกพืชหลังนาเพื่อเสริมรายได้ให้ชาวบ้านหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ น้ำที่อยู่อ่างเก็บน้ำคือ น้ำป่าจากเทือกเขาภูผาแดง หรือภูพานคำ ที่ไหลมารวมกันในอ่างเก็บน้ำนี้ ชาวบ้านที่นี่รู้ว่าเราได้น้ำมาจากเทือกเขา จากต้นน้ำแห่งนี้ จึงช่วยกันดูแลไม่ให้เกิดไฟป่าในฤดูแล้ง (ช่วง

กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม) ด้วยวิธีการปลูกป่าทดแทนก็ยังไม่ได้ผลเท่ากับการป้องกันไฟป่า ชาวบ้านตระหนักดีว่าถ้าไม่มีน้ำซึ่งคือปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต ก็จะไม่มีการกินน้ำใช้ จะทำนา ก็ทำไม่ได้ ส่วนการขุดต่อเข้าแปลงนาของชาวบ้าน พวกเราก็อำนาจตัวเอง เหมือนเวลาช่วยลงแขกเกี่ยวข้าวถึงจะเหนื่อยแต่ก็สนุก เวลาขุดดินทำท่อเราก็คูณกันสนุกสนาน และยังช่วยประหยัดค่าจ้างอีก

...ในอ่างเก็บน้ำแม้จะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ปลาน้อยใหญ่ แต่ชาวบ้านก็คิดที่จะสงวนพันธุ์ปลาเอาไว้ ยกเว้นถ้าปลามันว่ายน้ำลงมาจากอ่างเก็บน้ำ ชาวบ้านก็จับกินได้ ไม่ถือว่าผิดกฎที่เราตั้งกันเอาไว้”

คุณตาสมัย มะแพน ปราชญ์ชาวบ้าน อายุ 82 ปี เล่าให้ฟังถึงความรู้สึกหลังจากได้รับน้ำพระทัยของในหลวงว่า “ดีใจ แต่มีความสุขในใจมากกว่า แต่ก่อนแล้งกว่านี้มาก ตอนนี้ได้ น้ำจากน้ำพระทัยของในหลวง ข้าวก็ดีขึ้นมากๆ ตากับบอกและสอนชาวบ้านว่าเป็น น้ำพระทัยในหลวงนะ”

ระบบ Spill Way ที่ทำเพื่อยกระดับน้ำที่หมู่บ้านนี้พิสูจน์ให้เกษตรกรในบ้านโคกล่าม และบ้านโคกอร่ามเห็นแล้วว่า หลังจาก

หมดหน้านาก็ยังสามารถปลูกผัก ผลไม้ชนิดอื่นๆ ไว้กินเองและขายได้เงิน ทำให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อย่างที่คุณบุญมาก สิงคำป่อง ผู้ที่เคยไปดูงานโครงการปิดทองหลังพระฯ ที่จังหวัดน่าน เมื่อเห็นว่าคนที่นี่น่านทำได้ เขาจึงลองกลับมาปรับและพัฒนาแปลงนาของเขาเองจนกลายเป็นแปลงนาตัวอย่างของที่นี่ เล่าว่า “ช่วงกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ผมสามารถปลูกผักอายุสั้นได้ เช่น พักทอง มะละกอ ผักหวาน ข้าวโพด อย่างพักทองกับข้าวโพดนี่ก็ปลูกในแปลงเดียวกันเพื่อให้เถาพักทองขึ้นไปเลื้อยพันบนต้นข้าวโพด ผมไม่ต้องเสียเวลาไปหาไม้ไผ่มาเหลาทำเป็นไม้หลักให้พักทองเลื้อย พอระบบน้ำที่นี่ดีเพียงช่วง 4 – 5 เดือนที่ผ่านมา ผมก็มีรายได้ จากแต่ก่อนไม่มีอะไรจะทำ อยู่เฉยๆ รอทำนาปีละครั้ง ผัก ผลไม้ก็ต้องซื้อเขากิน ตอนนี้ผมยังคิดว่าแม้ว่าจะไม่มีรายได้หรือเงินเก็บมาก แต่ก็ไม่ต้องไปซื้อเขากิน ไม่ต้องเสียเงิน ชาวบ้านที่เห็นผมทำแบบนี้แล้วชีวิตดีขึ้นก็เริ่มทำตามกันบ้าง ผมรู้สึกปลื้มใจและภูมิใจมาก ผมคิดว่าผมเป็นที่โชคดีมากที่เกิดมาเป็นคนไทย มีในหลวงที่ห่วงใยประชาชนแบบนี้

การพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์ ตามพระราชดำริ บ้านโป่งลึก-บางกลอย ตำบลห้วยแม่เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี

1. ที่มา

การดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดน่าน และโครงการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน อ่างเก็บน้ำห้วยคด้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบล กุดหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ

จังหวัดอุดรธานี ปรากฏผลสำเร็จและสร้างประโยชน์ต่อประชาชน กระทรวงมหาดไทยจึงมุ่งหวังให้ขยายผลการดำเนินการไปสู่จังหวัดต่างๆ โดยได้มอบหมายให้ทุกจังหวัดสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมดำเนินการในรูปแบบแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

ภาพจาก [www. http://pidthong.org](http://pidthong.org)
ในส่วนของจังหวัดเพชรบุรีพิจารณาพื้นที่
บ้านโป่งลึก (หมู่ที่ 2) และบ้านบางกลอย
(หมู่ที่ 1) ตำบลห้วยแม่เพรียง อำเภอแก่ง
กระจาน จังหวัดเพชรบุรี สำหรับการขยายผล
โดยจัดทำแผนพัฒนาชนบท เชิงพื้นที่ประยุกต์
ตามพระราชดำริ บ้านโป่งลึก-บางกลอย ตำบล
ห้วยแม่เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัด
เพชรบุรี เป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตราษฎรในพื้นที่

2. สภาพปัญหา

2.1 คุณภาพชีวิต

1) ราษฎรส่วนใหญ่มีรายได้ต่อ
ครัวเรือนในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการดำรง
ชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพ
ชีวิตในด้านต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพ
การศึกษา สาธารณสุข

2) ไม่สามารถทำการเกษตรเพื่อ
บริโภคภายในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม
โดยเฉพาะปัญหาด้านระบบน้ำ แม้ว่าภายใน
พื้นที่จะเป็นแหล่งต้นน้ำเพชรบุรี แต่ที่ดินทำกิน
ส่วนใหญ่อยู่สูงกว่า ระดับน้ำ ทำให้ไม่สามารถ
กักเก็บ-ใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค
ได้อย่างเต็มที่

2.2 ความมั่นคง

เนื่องจากปัญหารายได้ไม่เพียงพอ
ทำให้ราษฎรบางส่วนกระทำการผิดกฎหมาย
ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ อาทิ

1) ทรัพยากรธรรมชาติ บุกรุกและ
ทำลายป่าไม้ ล่าสัตว์ป่า

2) ยาเสพติด ลักลอบปลูกพืชยา
เสพติด เช่น กัญชา

3) ประชากร ส่งผลกระทบต่อ
จัดทำฐานข้อมูลประชากรในพื้นที่และการจัด
ระเบียบทางสังคม-การใช้ประโยชน์ที่ดินทำกิน
รวมทั้งเป็นอุปสรรคต่อการควบคุมบุคคล
ภายนอกอพยพเข้ามา บุกรุกพื้นที่เพิ่มเติม

3. การดำเนินการของจังหวัดเพชรบุรี

3.1 ภาพรวม

จังหวัดเพชรบุรีได้บูรณาการกับ
หน่วยงานต่างๆ ทั้งระดับจังหวัดและระดับพื้นที่
ปฏิบัติ (อำเภอแก่งกระจาน) เพื่อขับเคลื่อน
โครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่
ประยุกต์ตามพระราชดำริบ้านโป่งลึก-บาง
กลอยอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันปรากฏผลการ
พัฒนาในมิติต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น
ทั้งด้านระบบน้ำที่จัดทำระบบน้ำระยะเร่งด่วน
สูบน้ำผ่านทางท่อส่งน้ำไป ที่สระเก็บน้ำ เพื่อ
ส่งน้ำไป ณ พื้นที่การเกษตรของราษฎรซึ่งมีการ
ปรับปรุงสภาพดินรองรับ โดยเฉพาะ การจัดทำ
นาขั้นบันไดให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ลาดชัน
ส่วนการพัฒนาด้านอื่นดำเนินการควบคู่ในห้วง
จัดทำระบบน้ำและบำรุงรักษาดิน เช่น ถ่ายทอด
ความรู้ด้านเกษตรที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน
ส่งเสริมด้านปศุสัตว์ และประมงเพื่อเป็นแหล่ง
อาหารของครัวเรือน ดูแลรักษาและให้ความรู้
ด้านสาธารณสุข

เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2566 จังหวัด
เพชรบุรี โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี
เปิดงาน “น้ำหยดแรก” ณ พื้นที่ดำเนินโครงการฯ

เพื่อให้ราษฎรรับทราบถึงผลจากการที่ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ เช่น การสนับสนุนด้านแรงงานและความร่วมมือด้านต่างๆ ว่าประสบผลคือเป็นหน้าที่เป็นรูปธรรมอย่างไรบ้าง รวมทั้งเพื่อให้ราษฎรเตรียมใช้ประโยชน์จากผลดำเนินงานดังกล่าว เช่น การทำเกษตรกรรมที่สอดคล้องฤดูกาลเพาะปลูก (ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2556) ตามแนวทางที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ เบื้องต้นคาดว่าจะทำให้ราษฎรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีรายได้เหมาะสมกับการเลี้ยงดูครอบครัว สามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น

3.2 รายละเอียด

1) จัดตั้งคณะทำงาน จังหวัดฯ ให้มีความสำคัญกับการจัดตั้งคณะทำงานทั้งระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ปฏิบัติ รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจัดตั้งคณะทำงานต่างๆ ดังนี้

(1) คณะทำงานบูรณาการขับเคลื่อนโครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ บ้านโป่งลึก-บางกลอย มุ่งเน้นบูรณาการหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สนับสนุนการดำเนินโครงการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยกำหนดคณะทำงานฯ เป็น 2 ด้าน ส่วนระดับพื้นที่ แบ่งเป็น

- คณะทำงานบูรณาการด้านอำนวยการ สอดรับการปฏิบัติการกิจระดับจังหวัด มุ่งเน้นการอำนวยการและเสนอแนะคำ

แนะนำ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีเป็นประธาน หัวหน้าสำนักงานจังหวัดเพชรบุรีเป็นคณะทำงานและเลขานุการ

- คณะทำงานบูรณาการด้านปฏิบัติการ มุ่งเน้นการกระชับความร่วมมือระหว่างหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ดำเนินโครงการฯ รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือกับคณะทำงานบูรณาการฯ ด้านอำนวยการ โดยมีหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นประธาน

(2) คณะทำงานบริหารโครงการระบบน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภค บ้านโป่งลึก-บางกลอย มุ่งเน้นการบูรณาการหน่วยงานที่มีความรู้-ประสบการณ์เฉพาะด้านเกี่ยวกับการจัดทำระบบน้ำ รวมถึงความพร้อมด้านเทคนิค อุปกรณ์ กำลังสนับสนุน โดยมีผู้บังคับการกรมพัฒนาที่ 1 เป็นหัวหน้าคณะทำงาน

(3) คณะกรรมการจัดจ้างเหมาบริการปรับพื้นที่ จำนวน 356 ไร่ โครงการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 มุ่งเน้นการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดจ้างรองรับการดำเนินโครงการฯ ให้สอดคล้องกับระเบียบ/กฎหมาย อย่างรัดกุม และไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติในพื้นที่โครงการฯ

2) วิเคราะห์พื้นที่ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลสภาพพื้นที่ตามแนวทางการวิเคราะห์ห้วงค์กร (SWOT Analysis) เพื่อสามารถปรับใช้สำหรับการพัฒนาต่างๆ ต่อไป

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. คน ราษฎรในพื้นที่ดำเนินโครงการฯ มีความสามัคคี และมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ/สนับสนุน การพัฒนาของเจ้าหน้าที่ 2. เจ้าหน้าที่ - ส่วนราชการ/เจ้าหน้าที่ที่มีความสามัคคี สภาพจิตใจ เข้มแข็ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่บางส่วนได้ดำเนินการ พัฒนาตามภารกิจของหน่วยงานตนเองร่วมกันมาแล้ว ในห้วงก่อนนี้ - เจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านและมีการปฏิบัติงาน ลักษณะต่อเนื่อง เพราะดำเนินงานในพื้นที่มาระยะ หนึ่งแล้ว 3. พื้นที่ - เป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งเป็นแหล่งน้ำ ที่เหมาะสมต่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตรกรรม - ขนาดพื้นที่และจำนวนราษฎรมีความเหมาะสม ต่อการควบคุมดูแล	1. คน - ราษฎรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้ บางส่วนหารายได้จากการกระทำผิดทางกฎหมาย เช่น ลักลอบเก็บของป่า ล่าสัตว์ป่า ปลุกพืชยาเสพติด ทั้งโดยความตั้งใจและความจำเป็น เนื่องจากสภาพ แวดล้อมกดดัน - ราษฎรจากนอกพื้นที่เข้ามาอาศัยเพิ่มเติม โดยเฉพาะราษฎรกลุ่มเชื้อสายกะเหรี่ยง กะหร่าง ทำให้ เกิดการบุกรุกพื้นที่ของรัฐ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ/ สิ่งแวดล้อม เนื่องจากพื้นที่โครงการฯ อยู่ในเขตอุทยาน แห่งชาติแก่งกระจาน 2. เจ้าหน้าที่ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการ ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากส่วนราชการของ ตนเอง ทำให้ในภาพรวมมีลักษณะขาดการบูรณาการ ไม่สามารถเกิดการสนธิกำลัง และประสิทธิภาพอย่าง เต็มที่ 3. พื้นที่ มีความยากลำบาก เช่น เส้นทางสัญจร/ขนส่งสินค้า ทางการเกษตรระหว่างหมู่บ้านกับอำเภอแก่งกระจาน ยากลำบาก สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานไม่พอเพียง ราษฎรไม่สามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างเต็มที่

โอกาส	อุปสรรค
<u>การสนับสนุน</u> - ได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ทั้งด้านข้อมูล ความรู้ แนวทาง ดำเนินงาน งบประมาณ กำลังพล - อาจได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในจังหวัดฯ ที่มีความสนใจเข้าร่วมการพัฒนาเพื่อดูแลรักษาแหล่งต้นน้ำเพชรบุรี เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้เสีย/ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการเป็นพื้นที่กลางน้ำ-ปลายน้ำ	<u>ราษฎร</u> ราษฎรในพื้นที่โครงการฯ อาจถูกชักชวนให้กระทำการผิดกฎหมาย/สนับสนุนการกระทำความผิด เช่น บุกรุกและทำลายทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ลักลอบเก็บของป่าล่าสัตว์ป่า ปลูกพืชยาเสพติด <u>เจ้าหน้าที่</u> หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอขาดความต่อเนื่อง อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและการติดตาม/ประเมินผลของโครงการฯ ในห้วงต่อไปได้

3) สำนวจความต้องการของราษฎรในพื้นที่ดำเนินโครงการฯ ว่าต้องการมุ่งเน้นให้พัฒนาด้านใด โดยยึดหลักการเข้ามามีส่วนร่วมของราษฎรกับการพัฒนาในทุกขั้นตอน ผลสำรวจพบว่าราษฎรส่วนใหญ่ต้องการน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค เพราะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบ อาชีพด้านเกษตรกรรม สามารถจำหน่ายผลผลิตเพื่อสร้างรายได้และเลี้ยงดูครอบครัว คุณภาพชีวิตราษฎรในพื้นที่ดีขึ้น ในขณะเดียวกัน ราษฎรก็จะไม่กระทำความผิดต่างๆ เช่น บุกรุกและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ล่าสัตว์ป่า สำหรับผลสำรวจความต้องการของราษฎรในลำดับรองลงมา ได้แก่ การบำรุงรักษาดินการจัดการด้านพลังงานทดแทน การส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและป่าไม้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดทำระบบน้ำจะเป็นภารกิจสำคัญ/เร่งด่วน แต่ก็ต้องดำเนินการพัฒนามิติอื่นควบคู่กัน เนื่องจากมีความเชื่อมโยง/สัมพันธ์กันในทุกมิติอย่างเป็นวงจร อาทิ การบำรุงรักษาดินรองรับการเพาะปลูกและให้เหมาะสมกับการเกษตร การให้ความรู้ด้านการเกษตร ที่มีประสิทธิภาพ การดูแล/เผยแพร่ความรู้ด้านสาธารณสุข เช่น การป้องกันโรคมาลาเรีย การรับประทานอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการและสุขลักษณะ การปลูกฝังจิตสำนึกในการไม่บุกรุกพื้นที่ของรัฐ และกระทำการผิดกฎหมาย การเสริมสร้างบทบาทเครือข่ายชาวภาคประชาชนต่อราษฎรให้สอดคล้องดูแลภัยคุกคามด้านความมั่นคงร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การอพยพของบุคคลจากนอกพื้นที่ การกระทำความผิดกฎหมาย

การสร้างเสริมความเข้มแข็งภาคประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในการร่วมดูแลป่าไม้/ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์/สืบสานวัฒนธรรมประจำถิ่น (กะเหรี่ยง กะหว่าง) สืบทอดต่อคนรุ่นหลังและเผยแพร่ ต่อสาธารณะ

4) สร้างความร่วมมือ/กระบวนการมีส่วนร่วม ระหว่างราษฎรในพื้นที่ดำเนินโครงการฯ กับภาครัฐ เป้าหมายเพื่อให้ราษฎรเป็นผู้ดำเนินการหลักสำหรับการพัฒนาพื้นที่อาศัย-ทำกินของตนเอง สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ในขั้นต้น ความร่วมมือที่สำคัญ คือ การเสนอแนะ

ข้อคิดเห็น-ความต้องการของราษฎร การสนับสนุนแรงงานเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาต่างๆ

นอกจากนี้ ยังมีการสร้างและถ่ายทอดชุดความคิดเกี่ยวกับการแบ่งปัน โดยให้ราษฎรที่ได้รับสิทธิการใช้ประโยชน์/ทำกินในที่ดิน แบ่งปันพื้นที่บางส่วนให้กับญาติพี่น้อง/บุคคลอื่นที่ไม่มีที่ดินทำกิน/มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ สำหรับเพาะปลูก/ดูแลครอบครัว เพื่อให้ผลลัพธ์ของการพัฒนาสามารถขยายผลต่อราษฎรในพื้นที่โดยทั่วถึงกัน

5) การพัฒนา ในด้านต่างๆ

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
ระบบน้ำ	ราษฎรส่วนใหญ่ไม่มีน้ำใช้ที่เพียงพอต่อการเกษตร และอุปโภคบริโภค แม้ว่าในพื้นที่จะเป็นต้นน้ำเพชรบุรี แต่พื้นที่อาศัย-ทำกินส่วนใหญ่อยู่เหนือระดับน้ำ ไม่สามารถจัดทำระบบน้ำที่ยั่งยืน และครอบคลุมพื้นที่ได้	<u>ระบบน้ำระยะยาว</u> ปัจจุบันอยู่ระหว่างพิจารณารูปแบบระบบน้ำระยะยาว โดยใช้พลังงานสูบน้ำจากโซลาเซลล์ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และยั่งยืน <u>ระบบน้ำระยะเร่งด่วน(ชั่วคราว)</u> เพื่อให้ราษฎรสามารถทำการเกษตรสอดคล้องกับฤดูกาลเพาะปลูกห้วงฤดูฝน และเพื่อสร้างผลทางจิตวิทยาต่อราษฎรด้านความรู้สึก/ขวัญกำลังใจเกี่ยวกับผลที่ได้รับอย่างเป็นรูปธรรมจากการเข้าร่วมพัฒนากับเจ้าหน้าที่รัฐ จึงได้จัดทำระบบส่งน้ำชั่วคราว ใช้เครื่องสูบน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีไปที่สระเก็บน้ำ เพื่อส่งน้ำต่อไปยังพื้นที่การเกษตรของราษฎรต่อไป <u>ให้ความรู้ราษฎร</u> สามารถซ่อมแซมอุปกรณ์ระบบน้ำได้ด้วยตนเอง

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
บำรุงรักษาดิน	สภาพดินขาดการดูแลรักษาที่ถูกต้อง และบางส่วนมีสภาพไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ประกอบกับราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบำรุงรักษาดิน	<u>ตรวจสอบ</u> - สำรวจสภาพที่ดินในแต่ละจุดของพื้นที่ ว่าเหมาะสมสำหรับเพาะปลูกพืชประเภทใด - จัดเก็บผลสำรวจเป็นฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาการเกษตรในระยะต่อไป <u>ปรับสภาพพื้นที่</u> จัดทำนาขั้นบันได เพื่อความเหมาะสมกับจุดที่มีลักษณะลาดชัน/เนินเขาดำเนินการ โดยใช้แรงงานราษฎรในพื้นที่เป็นหลัก <u>ให้ความรู้ราษฎร</u> เทคนิค/วิธีบำรุงรักษาดิน เช่น การใช้ปุ๋ย EM (จุลินทรีย์) การกำจัดวัชพืช การทำปุ๋ยหมัก ปลูกหญ้าแฝก ปลูกพืชก่อนนา-พืชหลังนา การใช้อินทรีย์วัตถุ

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
การเกษตร	เนื่องจากไม่สามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างเต็มที่ สภาพดินขาดการดูแลรักษาที่ถูกต้อง และขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับเพาะปลูกที่เหมาะสม ทำให้ราษฎรมีผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการบริโภคระดับครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอการดำรงชีวิตประจำวัน ปล่อยร้างพื้นที่ทำกิน ดำเนินการผิดกฎหมาย (ล่าสัตว์ป่า บุกรุกและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ)	<u>ใช้ประโยชน์ข้อมูลสำรวจสภาพดิน</u> เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมการปลูกพืชที่จะได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ <u>ให้ความรู้ราษฎร</u> - การเพาะปลูกผลผลิต Green Food (ไม่ใช่ยาฆ่าแมลงปุ๋ยเคมีโดยเด็ดขาด) - การเพาะปลูกที่เหมาะสมกับพื้นที่ สภาพอากาศ ศักยภาพด้านการตลาด ความถนัดและความต้องการของราษฎร - การเพาะปลูกผสมผสานในพื้นที่ 2 ไร่ โดยปลูกพืชยืนยืน 1 ไร่ เช่น ทุเรียน กลั้วยน้ำว่า ชมื่น พริก พืชหมุนเวียน 2 งาน เช่น มะเขือ พักทอง ข้าวโพด และพืชสวนครัว-เลี้ยงสัตว์ 2 งาน เพื่อบริโภคในครัวเรือน ประมาณการเบื้องต้น ผลผลิตในปีแรกจะสร้างรายได้ประมาณ 84,000 บาท สามารถลดรายจ่ายจากการบริโภคพืชผักสวนครัว-เลี้ยงสัตว์ ประมาณ 16,000 บาท รวมทั้งสองส่วนประมาณ 100,600 บาท

(ต่อ)

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
การเกษตร (ต่อ)		- เทคนิควิธีอื่น เช่น คัดเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำ EM Ball กำจัดวัชพืชโดยไม่ต้องถอน/ใช้สารเคมี จัดทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุเหลือใช้ในพื้นที่ - มุ่งเน้นสร้างผลผลิต Green Food (ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง-ปุ๋ยเคมีโดยเด็ดขาด) - การเพาะปลูกที่เหมาะสมกับพื้นที่ สภาพอากาศ ศักยภาพด้านการตลาด ความถนัด-ความต้องการของราษฎร - การเพาะปลูกผสมผสานในพื้นที่ 2 ไร่ โดยปลูกพืชยืน 1 ไร่ เช่น ทุเรียน กล้วยน้ำว้า ขมิ้น พริก พืชหมุนเวียน 2 งาน เช่น มะเขือ พักทอง ข้าวโพด และพืชสวนครัว-เลี้ยงสัตว์ 2 งาน เพื่อบริโภคในครัวเรือน ประมาณการเบื้องต้น ผลผลิตในปีแรกจะสร้างรายได้ประมาณ 84,000 บาท สามารถลดรายจ่ายจากการบริโภคพืชผักสวนครัว-เลี้ยงสัตว์ประมาณ 16,000 บาท รวมทั้งสองส่วนประมาณ 100,600 บาท จัดตั้งและขยายเครือข่ายถ่ายทอดความรู้ อบรมราษฎรเพื่อเป็นอาสาสมัครถ่ายทอดความรู้ ด้านการเกษตรในพื้นที่โครงการฯ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ฟาร์มตัวอย่าง (learning by doing) - จัดทำแปลงปลูกพืชตัวอย่าง มุ่งเน้นพืชสวนครัว เพื่อให้ความรู้-ทดลองปลูก รวมทั้งให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการลดรายจ่าย (บริโภคในครัวเรือน) และการเพิ่มรายได้ (จำหน่ายผลผลิตส่วนเกินจากการบริโภคในครัวเรือน)

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
ปศุสัตว์	ราษฎรเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค ภายในครัวเรือนเป็นหลัก โดยขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงสัตว์ ดูแล-รักษาโรคจัดทำที่อยู่อาศัย-แหล่งอาหาร ที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี	<u>สำรวจ</u> - สำรวจและพิจารณาความเหมาะสมประเภท/รูปแบบการปศุสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของราษฎร - รวบรวมรายชื่อราษฎรเพื่อคัดเลือกสำหรับจัดทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ตัวอย่างในพื้นที่ โดยสรุปผลเป็นเปิดเทอหมู่บ้านผู้เหมาะสม ไก่พันธุ์พื้นเมือง

(ต่อ)

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
ปศุสัตว์ (ต่อ)	ราษฎรเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก โดยขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงสัตว์ ดูแล-รักษาโรค จัดทำที่อยู่อาศัย-แหล่งอาหาร ที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี	<u>ให้ความรู้ราษฎร</u> - เจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลสุขภาพไก่และเป็ด รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ตามหลักสัดวบาล เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพควบคู่กับการลดค่าใช้จ่ายของราษฎรจากการบริโภคในครัวเรือน เช่น ดูแลรักษา จัดเตรียมอาหารที่เหมาะสม ดูแลความสะอาดที่อยู่ของสัตว์ ผังซากสัตว์ที่ตายอย่างถูกสุขลักษณะ - สอนการจัดทำบ่อเลี้ยงปลาในที่อยู่อาศัย-พื้นที่ทำกินของแต่ละครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการนำไปบริโภค

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
ประมง	- ราษฎรจับปลาตามแหล่งน้ำในพื้นที่ ซึ่งเป็นวิถีดำรงชีวิตปกติของราษฎร - ไม่มีการจัดทำระบบขยายพันธุ์ปลาในแหล่งน้ำ	<u>สำรวจ</u> - สำรวจแหล่งน้ำในพื้นที่เพื่อปล่อยพันธุ์ปลาที่เหมาะสม เป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งอาหารในพื้นที่ และขยายพันธุ์ต่อไปในพื้นที่กลางน้ำและปลายน้ำต่อไป - นำผลสำรวจใช้ประโยชน์ต่อการขยายพันธุ์ให้ปลาที่ปล่อยมีอัตราการรอดชีวิตในระดับสูงและไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพวงจรชีวิตของกลุ่มสัตว์น้ำในพื้นที่ <u>ขยายพันธุ์ปลา</u> - ปล่อยพันธุ์ปลา 2 ครั้ง รวมประมาณ 200,000 ตัว ได้แก่ ปลาจาด ปลาพวง ปลาสร้อยนกเขา ซึ่งเป็นปลาพันธุ์พื้นถิ่น - ระยะต่อไปกำหนดแผนปล่อยพันธุ์ปลาประเภทกินพืช เช่น ปลาจิ้น ปลายี่สก ปลานิล ปลาตะเพียน ที่สระเก็บน้ำฯ และอ่างพวง เพื่อเสริมศักยภาพแหล่งอาหารให้กับราษฎร

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
สาธารณสุข	รูปแบบการดำรงชีวิตประจำวันของราษฎร ไม่สอดคล้องกับหลักการสาธารณสุข-สุขอนามัย เช่น การดูแลรักษาโรค รูปแบบอาหาร	<u>เฝ้าระวัง-ดูแลรักษา</u> - เฝ้าระวังโรคที่มีความเสี่ยงและอันตรายต่อชีวิต เป็นการเฉพาะในระดับพื้นที่ (โรคมาลาเรีย โรคไข้เลือดออก) - ควบคุมภาวการณ์ติดเชื้อมาลาเรียอย่างต่อเนื่อง โดยฉีดพ่นหมอกควันกำจัดเชื้อมาลาเรีย เจาะเลือดตรวจหาเชื้อมาลาเรียในร่างกาย เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการดูแลป้องกันฯ <u>ให้ความรู้ราษฎร</u> - ส่งเสริมความรู้ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน เพื่อดูแลสุขภาพควบคู่กับการป้องกันรักษาโรคต่างๆ - ชี้แนะรูปแบบการประกอบอาหาร/รับประทานอาหาร ที่สอดคล้องหลักโภชนาการ-สุขลักษณะที่ดี <u>รณรงค์</u> จัดกิจกรรมสัปดาห์รณรงค์โรคติดต่อฯ โดยแมลง ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อรณรงค์ เสริมสร้างความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกราษฎรในพื้นที่ เกี่ยวกับการดูแลป้องกันโรคอันตรายของพื้นที่ฯ (โรคมาลาเรีย โรคไข้เลือดออก)

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
ประเพณีวัฒนธรรม	รูปแบบการดำรงชีวิตตามประเพณี วัฒนธรรมของราษฎรในพื้นที่ สอดคล้องกับเชื้อสายของราษฎร ที่ส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงกระหว่าง	- หารื้อแนวทางรักษาวัฒนธรรมของราษฎรในพื้นที่ เช่น ให้กลุ่มเด็ก-นักเรียน แต่งกายชุดประจำถิ่นในวันศุกร์ - รักษาความสัมพันธ์กับผู้นำทางจิตวิญญาณในพื้นที่ เพื่อเป็นการให้ความเคารพ-ให้เกียรติ รวมทั้ง ให้ความสำคัญรองรับการเป็นผู้นำราษฎรสำหรับการพัฒนาในอีกทางหนึ่ง - ส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของราษฎรในพื้นที่ควบคู่กับการพัฒนา เช่น จัดพิธีวางแม่ข้าว เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2566 ที่แปลงนาของราษฎรในพื้นที่บ้านบางกลอย ซึ่งเป็นพิธีที่ดำเนินการในห้วงก่อนเริ่มการเพาะปลูก

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
อนุรักษ์สัตว์ป่า	ราษฎรบางส่วนไม่มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างเพียงพอ ประกอบกับในห้วงที่ผ่านมาวิถีชีวิตล่าสัตว์ป่าและเก็บของป่ามาขายต่อ	- สร้างจิตสำนึก สอดแทรกการปลูกฝังจิตสำนึกราษฎรในพื้นที่ มีให้ล่าสัตว์ป่าและเก็บของป่าซึ่งเป็นการกระทำผิดกฎหมาย ในขณะที่การพัฒนาของโครงการฯ จะส่งเสริมให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น - รณรงค์ ราษฎรอย่างจริงจังห้ามล่าสัตว์ป่าโดยเด็ดขาด โดยให้ราษฎรควบคุมดูแลภายในพื้นที่ด้วยตนเอง ควบคุมกับการตรวจสอบสถิติสัตว์ป่าที่ตาย/ซากสัตว์ป่าที่ตรวจพบ ซึ่งจะใช้เป็นตัวชี้วัดอีกทางหนึ่ง - แนวเขต กรณีปรากฏรอยเท้าสัตว์ป่า เช่น เก้ง ในพื้นที่เพาะปลูกของราษฎร เสนอแนะให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน พิจารณาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อให้สัตว์ป่าสามารถดำรงชีวิตร่วมกับราษฎรในพื้นที่ได้ โดยไม่เกิดการทำลายพื้นที่เพาะปลูกของราษฎร ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ราษฎรทำร้าย/ฆ่าสัตว์ป่านั้นได้ ทั้งนี้ อาจจัดทำพื้นที่แหล่งอาหารให้กับสัตว์ป่าลักษณะ Buffer Zone มิให้สัตว์ป่าเข้ามาทำลายพืชผลในพื้นที่การเกษตรของราษฎร

ประเด็นการพัฒนา	ห้วงก่อนดำเนินการ	ผลดำเนินการ
ที่ดินทำกิน	ราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน/มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ บุกรุก/ขยายขอบเขตโดยทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน	- แบ่งปัน เสนอแนะและปลูกฝังแนวคิดให้ราษฎรตระหนักความสำคัญการอยู่ร่วมกันที่ต้องรู้จักแบ่งปัน รวมทั้งราษฎรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ สอดรับกับการเอื้อเฟื้อระหว่างญาติพี่น้องต่อการแบ่งปันพื้นที่การเกษตร - ตรวจสอบที่ดินทิ้งร้าง เจ้าหน้าที่ร่วมกับราษฎรตรวจสอบที่ดินในพื้นที่ว่ามีบุคคลใดปล่อยทิ้งร้าง/ไม่ทำการเกษตร เพื่อจะได้เสนอแนะให้ผู้ไ้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวจัดแบ่งพื้นที่ให้กับผู้ที่ไม่มียที่ดินทำกิน/มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ - ตรวจสอบศักยภาพตนเอง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินฯ ที่เหมาะสมกับขอบเขตพื้นที่ของตนเอง ซึ่งที่ดินส่วนที่พิจารณาแล้วว่าเกินศักยภาพการใช้ประโยชน์ของตนเอง เห็นควรจัดแบ่งให้ผู้อื่นต่อไป

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (key success factor)

แม้ว่าปัจจุบันการดำเนินการตามแผนฯ จะยังไม่เสร็จสิ้น แต่ปรากฏปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ คือ

4.1 ผู้บริหารระดับจังหวัดให้ความสำคัญ

ผู้บริหารหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดให้ความสำคัญอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริบ้านโป่งลึก-บางกลอยฯ

4.2 เจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่มุ่งมั่น/ตั้งใจ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติระดับพื้นที่ (อำเภอแก่งกระจาน) มีความมุ่งมั่นต่อการดำเนินงาน ในลักษณะบูรณาการการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรม รวมทั้ง

เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในกรอบภารกิจของตนเองเป็นอย่างดี

4.3 ราษฎรสามัคคี/ร่วมมือ

ราษฎรในพื้นที่ที่มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ สนับสนุนการพัฒนา ตามแผนฯ โดยเฉพาะกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ เนื่องจากราษฎรเป็นผู้มีส่วนได้เสีย/ได้รับประโยชน์โดยตรง

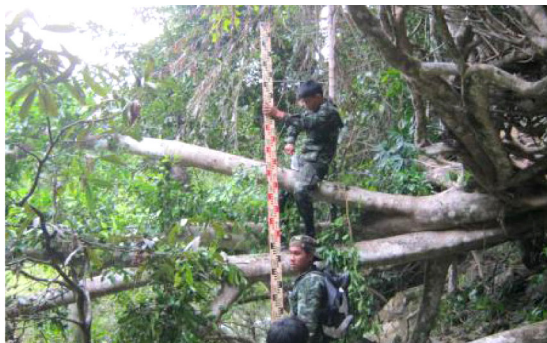
4.4 แรงสนับสนุนจากภายนอก

ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นนอกพื้นที่ในด้านต่างๆ เช่น สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ที่เสนอแนะข้อมูลความรู้จากการดำเนินงานพื้นที่อื่นในห้วงที่ผ่านมาเพื่อพิจารณานำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่โครงการฯ

จังหวัดเพชรบุรี นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี เปิดงาน “น้ำหยดแรก”
เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2556 ณ พื้นที่โครงการฯ

การสำรวจสภาพพื้นที่

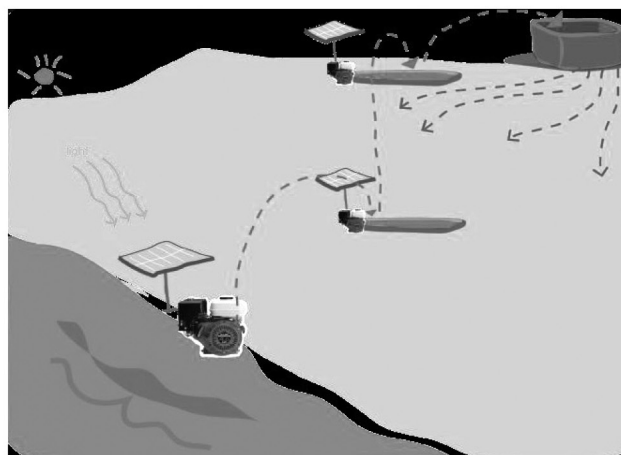
ประชุมหารือระหว่างเจ้าหน้าที่
ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ปฏิบัติ

ประชุมและชี้แจงทำความเข้าใจ
ระหว่างเจ้าหน้าที่กับราษฎร

กระจายน้ำสู่แปลงนา

แนวทางระบบน้ำระยะยาว ใช้โซลาร์เซลล์สูบน้ำไปพักที่บ่อพักเป็นระยะแล้วใช้โซลาร์เซลล์สูบน้ำต่อไปที่สระเก็บน้ำ
ก่อนจะกระจายน้ำสู่แปลงนา

การจัดทำนาขั้นบันได

ราษฎรร่วมมือกันจัดทำนาขั้นบันได

พิธีวางแม่ข้าวของตามประเพณีของราษฎรในพื้นที่

โครงการปิดทองหลังพระสืบสาน แนวพระราชดำริ บ้านท่าลอบ หมู่ที่ 8 ตำบลโพทะเล อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี

1. ความเป็นมาของโครงการ

มูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริและสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2552 ให้มีภารกิจสำคัญ คือ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการความรู้และส่งเสริมการพัฒนาตามแนวพระราชดำริอย่างเป็นระบบกว้างขวาง กระทั่งเป็นแนวทางการพัฒนาหลักของประเทศ

มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ น้อมนำหลักการทรงงานและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ทุกพระองค์ เป็นต้นแบบไปสู่การพัฒนาในระดับหมู่บ้านและยึดองค์ความรู้ตามพระราชดำริ 6 มิติ (น้ำ ดิน เกษตร ป่า พลังงานทดแทน สิ่งแวดล้อม) ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ร่วมกับ

องค์ความรู้ที่เป็นสากล และองค์ความรู้ของครู ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกรอบการทำงานและปฏิรูปการทำงาน โดยสร้างระบบพัฒนาที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก (Area based Development Approach) มุ่งเน้นระดับชุมชน และเปลี่ยนวิธีคิดในการทำงานให้ยึดถือความคิดเห็น ความต้องการ ศักยภาพของชาวบ้านเป็นตัวตั้งตามแนวพระราชดำริ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาให้ชาวบ้านร่วมคิดร่วมทำและเป็นเจ้าของ แล้วสร้างต้นแบบการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ที่วัดผลสัมฤทธิ์ “ชาวบ้านได้อะไร”

ในปี 2554 บ้านท่าลอบ หมู่ที่ 9 ตำบลโพทะเล อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่หนึ่งในพื้นที่ขยายผลการดำเนินการตามแนวทางปิดทองหลังพระฯ จาก 4 พื้นที่ต้นแบบใน 2 จังหวัด (น่าน อุตรดิตถ์) สู่พื้นที่ขยายผลตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่

ประยุกต์ตามพระราชดำริ จำนวน 19 พื้นที่ 10 จังหวัด โดยผู้นำท้องถิ่นบ้านท่าลอบหมู่ที่ 9 ตำบลโพทะเล อำเภอดำรงวิทยารัณ จันทบุรี และข้าราชการที่เกี่ยวข้องได้ไปศึกษาดูงานที่จังหวัดน่าน

2. ผลการดำเนินงานโครงการ

2.1 โครงการศูนย์จัดการศัตรูชุมชน

1) จัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่องการจัดการศัตรูพืช ผักปฏิบัติการผลิตข้าวศัตรูพืชในแปลงนาข้าวและการวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืช แก่เกษตรกรจำนวน 30 ราย

2) นำเกษตรกรไปศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติการผลิตขยายเชื้อราบีเวอร์เรีย เพื่อป้องกันกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ฝึกปฏิบัติการผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาเพื่อป้องกัน

กำจัดโรคพืชที่เกิดจากเชื้อราที่ศูนย์บริหารศัตรูที่ 1 จังหวัดชัยนาท และได้สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การผลิตขยายเชื้อราบีเวอร์เรียให้ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนบ้านท่าลอบจำนวน 1 ชุด

3) นำเกษตรกรไปศึกษาดูงานเรียนรู้เรื่องการทำนาแบบลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตโดยการทำนาแบบไม่เผาฟาง การใช้ฮอร์โมนไข่เร่งดอก การใช้น้ำสกัดชีวภาพชนิด

สมุนไพรป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว จากนายชัยพร พรหมพันธุ์ เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการทำนา อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี

4) จัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เกษตรกร เรื่องการลดต้นทุนการผลิตและการ

เพิ่มผลผลิต วิทยากรโดยนายพัฒน์ สันทัด ครูภูมิปัญญา

2.2 โครงการส่งเสริมการเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน

1) จัดฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้การเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนและนำเกษตรกร

ที่เข้าร่วมโครงการไปศึกษาดูงานการเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนที่ฟาร์มเห็ดเพชรสุพรรณ อำเภอดำรงวิทย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2) สนับสนุนวัสดุการสร้างโรงเรียน
การเพาะเห็ดฟางให้เกษตรกรจำนวน 9 โรงเรียน
พร้อมวัสดุอุปกรณ์การเพาะเห็ด และส่งเสริม
การเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนแก่เกษตรกรเพื่อ
เพิ่มรายได้

2.3 โครงการส่งเสริมการปลูกมะนาว ในบ่อวงเพื่อบังคับออกผล

1) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้
เกษตรกรที่มีรายได้น้อยและไม่มีพื้นที่ทำกินเป็น
ของตนเอง จำนวน 30 ราย เรื่องการปลูกมะนาว
ในบ่อวงเพื่อบังคับออกผล เพื่อเป็นการลด
รายจ่ายในครัวเรือนให้แก่เกษตรกร

2) สนับสนุนกิ่งพันธุ์มะนาวและ
วัสดุอุปกรณ์การปลูกมะนาวในบ่อวงแก่
เกษตรกรผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการพร้อม
แนะนำส่งเสริมการปลูกอย่างถูกวิธี

3. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการ ดำเนินงานโครงการ

3.1 โครงการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
ประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านท่าลอบ หมู่ที่ 9
ตำบลโพทะเล ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก

โดยจะทำนาปีละ 2 ครั้ง 2 ปีทำนา 5 ครั้ง
ไม่มีเวลาหยุดพักการใช้ที่ดิน ประกอบกับมีการ
ใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิต ทำให้เป็นความ
เหมาะสมของการระบาดของแมลงศัตรูพืชใน
นาข้าว โดยเฉพาะเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ดังนั้น
โครงการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจึงเป็นการ
เพิ่ม องค์ความรู้ให้เกษตรกรได้ช่วยเหลือตัวเอง
ในการเรียนรู้การสำรวจโรคแมลงศัตรูพืชในนา
ข้าว การวิเคราะห์สถานการณ์การระบาดของ
ประกอบการตัดสินใจในการป้องกันกำจัดศัตรู
พืชและเกษตรกรสามารถผลิตขยาย เชื้อรา
บิวเวอร์เรียป้องกันกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล
และเชื้อราไตรโคเดอร์มาใช้ป้องกันกำจัดโรคพืช
ที่เกิดจากเชื้อรา ได้เองในหมู่บ้าน เป็นการลด
ต้นทุนการผลิตและความปลอดภัยจากการ
ใช้สารเคมี

3.2 โครงการส่งเสริมการเพาะเห็ดฟาง
ในโรงเรียน เป็นการส่งเสริมการเพิ่มรายได้ให้
เกษตรกร โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ
ในช่วงให้ผลผลิต 1 คราว เก็บเห็ดได้ 15-20 วัน
สามารถเก็บเห็ดได้ วันละ 30 – 40 กิโลกรัม /
โรงเรียนและขายได้ กิโลกรัมละ 90 บาท

3.3 โครงการส่งเสริมการปลูกมะนาวในบ่อวงแบบบังคับแสดงผล ประชาชนบ้านท่าลอบ หมู่ที่ 9 ตำบลโพทะเล จำนวน 16 ครัวเรือน เป็นผู้ด้อยโอกาสไม่มีที่ทำกิน มีรายได้น้อย จึงได้ส่งเสริมการปลูกมะนาวในบ่อวง ครัวเรือนละ 3 ต้น ซึ่งเป็นการประหยัดการใช้พื้นที่ในการปลูกและเป็นการช่วยลดรายจ่ายในครอบครัวให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อยอีกทางหนึ่งและหากเหลือใช้ในครัวเรือนสามารถเก็บขายเป็นรายได้ด้วย

4. ทศนคติของข้าราชการในพื้นที่ที่มีต่อโครงการปิดทองหลังพระฯ

โครงการปิดทองหลังพระฯ เป็นโครงการที่ช่วยเหลือประชาชนให้เขาได้ช่วยตนเอง ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ได้ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเขาและให้เขาได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการจัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ ที่ประชาชนในหมู่บ้านได้จัดทำร่วมกับคณะทำงานระดับหมู่บ้าน/ตำบล เป็นการแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดและอย่างยั่งยืนโดยประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และประหยัดงบประมาณของทางราชการ

พิมพ์ที่ บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด 70 ถ.ราชบพิธ แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนคร กทม. 10200
โทร. 0-2222-5555, 0-221-9781 โทรสาร 0-2221-6433 นายยอดยี่ง โสภณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2556
E-mail Address : borpitt@hotmail.co.th

“เกียรติและความสำเร็จเกิดจากผลการปฏิบัติงาน
และปฏิบัติตัวของแต่ละคนที่สามารถปฏิบัติงานในความ
รับผิดชอบให้ได้ผลสมบูรณ์ ตรงตามวัตถุประสงค์ และ
ปฏิบัติตัวให้สุจริต เทียบตรง พอควรพอดีแก่ตำแหน่ง
หน้าที่ที่ดำรงอยู่”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันศุกร์ ที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๑